

**BÜTÜNSEL MARKSİST OLUŞUM YOLUNDA
BİR GİRİŞİM İÇİN
GENEL ÇERÇEVE TASLAĞI**

Melik KARA • İ. MERT • S. SAHRA

derleyen ve sunan
Metin KAYAOĞLU

Ankara 1995

ISBN 975 - 95143 - 0 - 3

Birinci Baskı: Ocak 1995

İsteme Adresi
Neşet Ömer Sk. 13/3-4
81300 Kadıköy/İSTANBUL
Tel: (216) 349 98 05

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

MARKSİZMİN AYIRAÇLARINA DOĞRU

Tarihsel İdealizm.....	7
Marksizmde Tarihsel İdealizm.....	10
Marksizmin Temeli	15
Devrimci İdealizm ve Türkiye Solu.....	23
Taslak ve Eleştirileri.....	26
GİRİŞ	35

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MARKSİZM: TIKANMA VE YENİDEN TANIMLANMA SÜRECİ

A. PRATİK POLİTİK DÜZEYDE GERÇEKLEŞEN MARKSİZM.....	37
Öğüte hapsolmuş politika.....	37
Parti yolunda patinaj.....	39
Teorisiz ve kitlesiz politikanın yirmi yılı.....	41
B. KÜÇÜK BURJUVA DEVRİMCİLİĞİNİN KIRILAMAYAN NÜFUZU	42
Nüfuza doğuş	42
Nüfuzu kırma dinamikleri	46
C. AYRIM ÇİZGİLERİNİN YENİLENMESİ SÜRECİ.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

MARKSİZMİN DÜNYA DURUMU

A. GENEL OLARAK MARKSİZM ALANI VE OKULLU PARÇALANMIŞLIĞIN AŞILMASI.....	57
B. MARKSİZMİN KRİZİ VE ÇAĞRISI	63
Krizin anlamı	63
Krizle yaklaşımlar	64
Kriz karşısında Marksizm	65
Kriz öğeleri üzerine.....	67
C. TARİHSEL, TEORİK VE POLİTİK TEMELLER.....	73
Tarih: Troçki, Stalin, Mao, Enver Hoca.....	73
Teori: Batı Marksizmi ve Althusser	79
Politika: Harmanlanma yaşanıyor	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAREKET TARZI/NEREDEN BAŞLAMALI?

Kriz zamanı ve teorinin öncelliği.....	85
Tarih ve çıkış zorunluluğu: Ayrılarak birleşebilmek...	88
Hareket biçimi.....	89

SUNUŞ

MARKSİZMİN AYIRAÇLARINA DOĞRU

Tarihsel İdealizm

Bir ölümlü yaratımı olarak Marksizm, aşağı yukarı bir buçuk yüzyıldır var. Bunun, yeterince uzun bir var olma olduğuna hükmediliyor. Cephesel saldırıdan sonra ve onunla eşzamanlı, bu kez, çoktandır hazırlanan odakların eliyle, derinliğine saldırı ön planda. “*Emperyalist metropollerde tezgâhlanmış bir ter-tip*” ten söz etmiyoruz. Düşmanlarımızın da konusu olduğu bir tarihsel akışın getirdiği mecradayız. Cepheden saldırıdan farklı olarak, derinliğine saldırı daha çok dolaysız iç etkiler gösteriyor. Bu, onun teorik niteliğinden olsa gerek. Günümüz, iç etkilerin, Marksizmi savunma adıyla yola çıkan, ama bu saldırının dolaylı ya da dolaysız ajanı rolünü oynayan çabalarda kendini koymasına sahne oluyor.

Kabul etmeliyiz, güçlü saldırıyorlar.

Marksizm, midenin salgısı türünden, kapitalist üretim tarzının ürettiği, üretmeye mahkum olduğu bir şey değildir. Ya da Marksizm, uygun bir anda ortaya çıkmak üzere proletaryanın özünde saklanan cevher değildir. Marksizm, kapitalizmi izleyecek toplum biçimini yaratacak Weberyen bir “*ruh*” değildir.

Demek oluyor ki, Marksizm gerçekten de ölebilir. O halde, onu yaşatma ve geliştirme mücadelesi ilkesel olarak meşrudur.

Bütünsel Marksist Oluşum Yolunda Bir Girişim İçin Genel Çerçeve Taslağı, yazarlarının vurguladığı gibi, bu yönde atılmaya çalışılan küçük bir adım.

Çağdaş düşünce, genel olarak kabul edilebilir, burjuva düşüncesidir. Marksizm bugün, inanmış savunucuları tarafından, ya burjuva düşüncesinin kahir saldırısından korunmak kaygısıyla düşünce alanından kaçırılmaya, bu anlamda da “*yeralına çekilme*”ye yöneltiliyor ya da burjuva düşüncesinin çizdiği sınırlar içinde, onun koyduğu seçeneklerden birine sarılma özgürlüğünü kullanan bir “*muhalif-eleştirel yaklaşım örneği*” olma derekesine düşürülüyor.

Birincilere söz yok. Onlar, “*hayasızca akına gövdelerini siper ediyorlar*”. Onlarla meselemiz, yaptıklarına değil, yapamadıklarına ilişkin. Çünkü, “*hayasız akın*” gövdeyle durdurulabilecek cinsten değil. Ama ikincilerle yaptıklarına ilişkin kavgalı-

yız. Bunlar, düşünce dünyasındalar, ancak ya Marksizmi burjuva düşüncesinin düpedüzsapkın bir alt-dalı haline sokuyor ya da Marksizm içinde genel olarak burjuva düşüncesini çeşitli boyutlarda az ya da çok temsil ediyorlar.

Marksizm, burjuva düşünce dünyasının içinde kendine nasıl bir yer edinebilir? Eğer o, asıl olarak bir felsefeyse, bu pekâlâ mümkündür.

Marksizm nasıl herhangi bir ezilen sınıf ideolojisi haline gelebilir? Eğer Marksizm, proletaryanın bakış açısı olarak tanımlanabilirse, pekâlâ bu da mümkündür.

Ayrı ayrı ve birlikte olabilen bu yaklaşımlar, Marksizmi genel olarak düşünce dünyasındaki geleneksel terimlerin mantıksal çerçevesinde düşünüyor ve oradaki ayırım ve çekişmeleri Marksizmin içine taşıyorlar. Burjuva düşüncesindeki temel ikiliği, **pozitivizm** ile **yorumsama** (*hermeneutics*) olarak belirleyebiliriz. Her ikisi de idealizm içinde sayılmak gereken pozitivizm ve yorumsamanın, şimdilik, birincisini kaba materyalizm, diğerini tarihsel idealizm olarak da ifade edebiliriz.

Pozitivizm, burjuva düşüncesinde ve Marksizmde çoktan mahkum oldu (mahkumiyetin, en azından ideolojik düzeyde muhakkak olduğuna kimse itiraz edemez), şimdi “*yükselen değer*” hermeneutik. Samimiyetinden kuşku duyulmayacak birçok Marksist, gerçekte yaman birer yorumsamacı.

Bilim, anti-pozitivizmden anti-kapitalizme kadar birçok kavram adına ve gözalcı çeşitlilikteki çevrelerin etkinliğiyle gözden düştü. Teorinin ve böylece bilimi anlamının epistemolojik ve ontolojik boyutları birbirine karıştı. Saygın bilimadamları ve filozoflar, bilimin ayrıcalığı ve önemini sorgulamanın teorilerini kurdular. Akademik kürsülerden sokaklara kadar örnek bir özgürlük ve demokrasi içinde benimsenen ve paylaşılan “*moda teoriler*” türedi! Kuşkusuz bu yeni görülüyor; Marksizm de moda olduğu uzunca bir dönem geçirdi. Bereket, bugün Marksizm, moda olmamanın avantajını yaşıyor. Bugün saçmanın ve bunalımın felsefeleri bir balçık seli gibi yayılıyor. Spiritüalizm, ateist ve teist, radikal ve liberal kesimlerde alabildiğine revaçta. “*Esoterik patlama*” sezgiyi göklere çıkarıyor.

Yorumsamanın, çağdaş teorik düşüncede merkezi bir rol oynadığı ve zamanımızın teori modasını teşkil ettiği kuşku götürmüyor. Düşünce tarihinde derin kökleri bulunan bu yaklaşımın Önemli bir durağı **W. Dilthey**'dir. Tutarlı bir yorumsamacı

olan D. Özlem'in anlatımıyla, “*tarihi, insanların kendileri için kendilerine koydukları amaçlar, bu amaçlar doğrultusunda yine kendileri için kendilerine kurdukları düzenler yapar; tarihte, insanların ve toplumların kendi yapıp-etmelerinden başka bir şey, örneğin bu yapıp-etmeleri insan-üstü bir ereğe doğru yönlendiren ‘tarih yasaları’ yoktur; insanların kendilerine koydukları amaçlar da, bu amaçlar doğrultusunda gerçekleş-tirdikleri düzenler de gelişip serpilebildikleri gibi çöküp bata-bilirler de.*”(1)

İnsan, salt fiziksel bir varlık değil, bağımsız olarak bilen, düşü-nen, amaçlar koyan ve kendi tarihini yapan, maneviyatı olan bir varlık, bir özne'dir. Burada, dış olguları (nesnelere) inceleyen ve anlamaya çalışan bir bilime yer olamaz; bilim, manevi-yatı, değer yargısını, amacı ve etiği nasıl anlayabilir. İnsan, tarihi ve kendini yapar ve kendi yaptığını da bilir. Artık söz konusu olan, gnoseolojik bir felsefi (*hikemi*) yaklaşımdır. Akıl değil, imgelem önemlidir. Eğer, insan üzerine bir bilimden söz edilecekse; bu ancak, felsefenin kumandasında olan ve doğa bilimlerinden farklı olarak, etik, estetik, ahlaki vs. değer teori-siyle yüklü olan bir bilimdir. Çünkü, insanın bilinci, amacı, değer yargıları tarih-toplumsal gerçeğe içkindir. Burada özne ile nesne ayrılmaz, özdeşir.

“*Dünya, kendisi dışında herhangi bir metafizik zorunluluğa (Tanrı, tarihin yasaları...) dayanmayan, tümüyle insanoğlunun eseri toplumsal bir yapılanmadır.*” (2)

Post-Marksizmin teorik öncüleri **Laclau** ile **Mouffe**'un bu yaklaşımı gayet tutarlı. Dünya, kategorik olarak, ya yasalıdır* ya yasasız; başka yol yok.

Söz konusu olan bir “*tarihsel idealizm*”dir: Tarihin dinamiğini, fikir ve bilinçle belirlenmiş insan eyleminde gören, yasalılık ve zorunluğu reddeden, toplumsal nesneyi düşünce ve bilinçte, onların ürünü olarak gören bir teorik yaklaşım. Toplumsal gerçek, ayrıştırılmaz içsel bağlantılara sahiptir. Özne ile nes-ne, bilim ile felsefe, etik ve politik konum birbirinden ayrı değerlendirilemez.

* Tanrı ve yasa. Tutarlı idealizm Tanrıya varmak zorundadır. Laclau ve Mouffe, insanı küçük bir tanrı olarak algılamak anlamında “yasa” ve “Tanrı” kavramlarını bir cümleden sayıyorlar.

Marksizmde Tarihsel İdealizm

Çağdaş düşünce dünyasındaki bu gelişmeler karşısında Marksizmin konumu ne? Dışarıdan Marksizmin eşiğine kadar gelen, sınırlarına dayanan ve muhalif “*yeni toplumsal hareketler*” e. atfedilebilecek yeni-idealist teoriler, aslında Marksizmin içinde de güçlü ve köklü bir çizgiyle temsil ediliyor. Tarihsel idealizm, Ekim Devriminin sıcak iklimi henüz yaşanırken, Marksizm içinde, klasikleşmiş teorik yapıyı G. Lukacs’ın **Tarih ve Sınıf Bilinci** adlı kitabında buldu. Tarihsel idealizm, A. Gramsci’nin Ekim Devrimini selamlayan “*Kapital’e Karşı Devrim*” başlıklı makalesiyle de çarpıcı bildirisini daha önce sunmuştu. Ekim Devrimi, Marks’ın **Kapital**’inin kapitalizmi onayıcı niteliğine karşı bir devrim olarak da algılanabilirdi. Burjuva düşüncesindeki pozitivism/yorumsama ikiliğinin ikincisinin Marksizm içindeki İlk büyük yansımasının Lukacs’la gerçekleştiği açıklıkla belirlenmelidir.

Marksizmde pozitivism’in rolü ve kökeninin teorik ya da tarihsel olduğu üzerine tartışma, görünür gelecekte de biteceğe benzemiyor. Marks, Engels ve Lenin’in pozitivist etkilenmeler içinde oldukları yollu iddialar, tutarlı ve sorumlu olmak kaydıyla, meşrudur. Pozitivism tartışmasında, Lenin bir yana, tarihsel-teorik kimliklerinin ayrıştırılması işleminin kendisinin çok büyük çabalar gerektirdiği Marks ve Engels’i bir kalemde ayıran yaklaşımlar, tutarlı olmadıkları gibi, entelektüel bakımdan dürüst de değiller. Sözde Engels pozitivistmiş de Marks değilmiş ve Marks, büyük hayat dostunun yanlışlarına nezaket gereği ses çıkarmamış (ve diğer ipe sapa gelmez gerekçeler). Korkak tarihsel idealistleri Gramsci’nin cesaret ve gözüpekliliğini örnek almaya davet etmeliyiz. Gramsci, bu konuda tutarlı ve dürüst olmanın gerektirdiği tek hedefi gösterdi: **Kapital**.

İşte Gramsci’nin “*Kapital’e Karşı Devrim*”i:

“Bu devrim, Karl Marks’ın Kapital’ine karşı bir devrimdir. Rusya’da Marks’ın Kapital’i proletaryadan daha çok burjuvazinin kitabıydı. Çünkü olayların önceden belirlenmiş bir yolu nasıl izlemesi gerektiğinin; proletaryanın kendi ayaklanmasını, kendi sınıf istemlerini, kendi devrimini düşünebilmesinden önce, Batı tipi bir uygarlığın kurulmasıyla Rusya’da bir burjuvazinin nasıl gelişmek ve bir kapitalist çağın nasıl açılmak zorunda olduğunun eleştirel bir kanıtı olarak duruyordu Kapital. (...)

“(…) Bolşevikler, Kapital’in bazı önermelerini reddetseler de onun hayat veren için düşüncesini reddetmiyorlar. (...) Onlar Marksist düşünceyi yaşıyorlar. Alman ve İtalyan idealizminin devamını temsil eden o düşünce, Marks’ta pozitivist ve doğalcı örtülerle lekelenmiş olsa da, ölümsüzdür.” (3)

Marks ve Engels’in teorik-pratik tek eserinde pozitivistizmin (ya da herhangi bir başka temanın) etki ve boyutlarını tartışmak, bugün de, her Marksistin hak ve ödevidir. Ama kaçak güreşmemek kaydıyla... Zira, bir Marksistten “bilimsel saygısızlık” ve devrimci tabutanımazlık beklemek lüks sayılmamalı. Aynı tartışmanın Lenin üzerine sürdürülen boyutunda ise hiç değilse, görünür bir tutarlık gözlenebiliyor. Lenin’in *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*’de indirgemeci ve kaba materyalist olduğu, bu anlamda, Engels ve İkinci Enternasyonalin pozitivist çizgisini sürdürdüğü, ama Dünya Savaşı sırasındaki felsefe çalışmalarıyla yanlışını gördüğü, devrimci insan öznesi fikrine avdet ettiği, zaten devrimi de bu sayede başardığı iddia edilir.

Ama mesele bu kadarla bitmiyor; Lenin’in *Felsefe Defterleri*’nden sonraki teorik-pratik çalışmaları sır değil. Lukacs’ı eleştirdiği biliniyor, *Sol Komünizm*’deki hedefi biliniyor. **Yalçın Küçük**, işte bu yüzden, Marks’ı ve Lenin’in son dönem çalışmalarını, bir tarihsel idealist olarak cesaretle eleştiriyor. Lenin’i temel çizginizin içinde sayarsınız ya da saymazsınız, ama tarihsel idealist bakış açısının “bu Lenin’i kendi temel çizgisinden sayması için epeyi esnemesi gerektiği yeterince açıktır.

Pozitivistizm yüzyılı olarak adlandırılan 19. yüzyılın iki insanı olarak Marks ve Engels’in pozitivistizmin etkilerini üzerinde taşıdıkları söylenebilir --bizler de nasıl çağımızın etkilerini taşıyor olmalıysak. Bunun, teorilerinin içine yansıyan uzanımları olduğu da ileri sürülebilir; bu yaklaşım en azından tutarlıdır, fakat birini diğerinden pozitivist / anti-pozitivist diye ayırmanın düşünsel hiçbir kategorik değer taşımadığı, keza, yeterince açıktır.

20. yüzyılın başlarında burjuva düşünce dünyasında güçlü bir idealist dalgalanma oldu. Sarkaç kuralı işliyor, rasyonalist-pozitivist dalga çekilirken irrasyonel, romantik, genellikle laik bir spiritüalist dalga, düşünce alanlarına bütün gücüyle yükleniyordu. Rusya’da Bolşevikler içinde de etkili olan bu temel akımın, tarihsel ağırlığı bakımından Marksizm alanına en kap-

samlı yönelimi Lukacs aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Bir bakıma, Lukacs'ın şahsında somutlanan bu eğilim, burjuva düşünce dünyasının pozitivizm dışında yer alan ve 20. yüzyılın burjuva ve Marksist felsefesine damgasını vuran, bugünden bakarak genel olarak hermeneutik denilen çizginin, --G. S. Jones'un vurguladığı gibi-- Marksizmi ilk büyük istilasını da temsil eder.

Özneye, öznelliğe, tarihsel praksise vurgu yapan Lukacsyan yaklaşım, Leninizmin İkinci Enternasyonal'i ideolojik ve politik bakımdan mahkum edişinin rantını yiyerek ve bu arada, Lenin'in eserinin ve takipçilerinin, İkinci Enternasyonal'in mahkumiyetinin teorik veçhesini bütünleştirememelerinin yarattığı boşluktan da yararlanarak, gözlemciliğe karşı devrimciliği vurgulayan akımların teorik dili oluvermiştir.

Lukacsçılık ya da, genel olarak Marksizm alanındaki tarihsel idealizm, İkinci Paylaşım Savaşını izleyen on yıllarda bir yükseliş daha yaşamıştır. Bunu, Gülnur Savran şöyle ifade ediyor:

“Özellikle 50’lerde KP’lerin resmi ideolojilerine karşı mücadele veren aydınlarla, 60’lı ve 70’li yıllarda yükseliş gösteren devrimci Marksist çizgiler Lukacs’la bir biçimde etkileşim içine giriyorlardı. Bunun açık bir nedeni, Lukacs’ın aktif özneye, bilince, devrimci praksise atfettiği roldü. Kaba bir determinizm, bilim fetişizmi, pozitivizm, Lukacs’a göre Marksizmin geride bırakması gereken burjuva düşüncelerdir..” (4)

Teori alanında olan ve teorik bir devrimcilik kaygısı olan yaklaşım sahiplerinin, *“devrimcilikleri”* için, klasikler dışında buldukları ilk ve --klasikler dahil-- temelli teorik gerekçe Lukacs'ın yapıtındakiydi. Devrimci öznenin tarihin yapıcısı olarak ortaya konması için Lukacs'ın yaptığı gibi burjuva düşüncesiyle etkileşime girmek ve ilgili kavramları Marksizmin diline çevirmek her zaman kolay olmuyordu. Bunu, teorik bir bütünlüğü gözeterek ilk gerçekleştiren Lukacs'ın ta kendisiydi. Dilthey'in yapıtının başlangıç teşkil ettiği manevi ortamdan entelektüel besinini alan Lukacs gibi yetenekli bir Marksist,

* Leninizmin gücüyle, “taçlı pozitivizm” olan İkinci Enternasyonal Marksizm alanından kovuldu. O dönemde en azından politik alanda pozitivizmin yok olduğu belirlenebilir, aksı bilindiği gibi, teorik alanda ciddi bir pozitivist çizginin varlığını sürdürdüğü iddia edilir. Bu , bızce aksi kanıtlanmamış bir iddiadır.

henüz Marks'ın 1844 *Elyazmaları* bilinmezken Marksizmdeki idealist eğilimlere açıklık, sistemlilik ve belirginlik kazandırdı. Marksizmdeki pozitivist eğilim yanında*, böylelikle (dar anlamda) idealist bir akım da kendini kurmuş ve Marksizmin genel alanı, burjuva düşüncesindeki temel eğilimlerin her ikisinin de temsil edildiği bir yer haline gelmişti. Denilebilir ki, burjuva düşüncesi, o tarihten beri Marksizm içindeki yansımalarını daha canlı renklerle buluyor.

Marksizm içindeki tarihsel idealizm bağlamında, Marks'ın ilk eserlerinin birtakım sorunlar taşıdığı doğrudur. Bu mümkündür de; çünkü Marks, bir gecede kendisine tam ve eksiksiz bir dogma vazdedilen bir peygamber değildi. Fakat, Lukacs'ın (ve Gramsci'nin) müdahalesinin Marks'ın eseriyle tarihsel bir ilişki içinde olduğu söylenemez. Lukacs'ın teorik-tarihsel kökeni, doğrudan Dilthey'in kurduğu platformdur.

Lukacs'ın yaklaşımı o kadar etkili oldu ki, bugüne kadar, üzerinden geçen onlarca yıl, onu Marksizmde özne sorunuyla ilgilenenler için vazgeçilmez bir kaynak olmaktan uzaklaştırmadı. Üstelik, içinde bulunduğumuz dönemde, Lukacs'ın adında somutlaşan akımın yeniden yükselişinin yaşandığını saptamak, teoriye ve pratiğe ilişkin olarak ayrıca politik taktiksel bir öneme işaret etmektedir. Yenilgi dönemlerinde öznelciliğin yükselişindeki nedenselliğin belirlenmesi, gelişmenin anlaşılması için yeterlidir.

Lukacs ne mi savunuyordu? Hiç kuşkuya yer yok; teorik olarak, çağdaşı düşüncenin tarihsel idealizmini olduğu gibi Marksizme taşımıştır Lukacs. Söylenenlerin devrimci niteliğinden hiç kuşkuya düşülmemiştir.

Lukacs'a göre de, insan, tarihin ve toplumun öznesidir. Tarihi yapan ve toplumsal gerçekliği yaratan, amaçlı-eylemiyle insanın kendisidir. Bu bakımdan, gerçeklik praksisten ibarettir. Bilen, özne olarak ve amaçlı insan, bütün toplumsal gerçeğin ölçüsüdür. Toplumsal nesne, öznenin bir ürünüdür; özne ile nesneyi ayırmak yanlıştır, onlar eş özne-nesne olarak öznededir. Bilinç, teori vs., toplumsal gerçeğin ayrıştırılamaz bir ögesidir. Bilim ile felsefeyi de, bu içsel bağlantılar dururken, kategorik bir ayrıştırmaya gitmek mümkün değildir. Daha doğrusu, bilim, bir alt-faaliyet olarak, toplumsal bütünü kucaklama ayrıcalığına sahip olan felsefeyle temellendirilebilir.

Ancak Lukacs, yaygın olarak görüldüğü üzere, kendini toplumsal alanla sınırlar. Doğada pozitivizmin krallığı hüküm sürer. Doğal alana ilişkin materyalizmi onaylayan Lukacs, toplumsal alanda, Marksistlere, idealist olmaktan başka bir seçenek tanımaz. Bilim felsefeden icazet aldığına göre, bunun “bilimsel” anlamı şudur: Doğal nesnelere üzerine bilim mümkündür, ama toplumsal nesnelere bu söz konusu edilemez. Lukacs’ın yaklaşımı Marksizm içinde tarihte olduğu gibi bugün de çok yaygındır. Lukacs’a eleştirel yaklaşan ve materyalizmi ya da realizmi vurgulayan birçok Marksist yazar bile, hâlâ Lukacs’ın platformunda bulunuyor. Bu yaklaşım, günlük sağduyunun materyalizminin ya da “*bönce materyalizm*”in sandığının aksine çok da güçlüdür.

Tarihsel idealizm, “*tinsel alan*”a ilişkin tezlerini doğal alana da uzatmak için fırsat kollayıp duruyor ve kuantum fiziğindeki gelişmelerden felsefi güç devşirerek, doğanın da “*hikmetli*” felsefe ile temellendiğini, öteki kadar iddialı olmasa da ileri sürüyor. Tutarlı bir fütursuzlukla, doğal alana ilişkin bilimin de felsefe tarafından temellendirildiği anlayışı, bilim kavramının, sığındığı ve özgüllüğünü koruduğu son mevziden de atılması ve (*hikemi*) felsefenin mutlakiyetini ilan etmesi anlamına geliyor.

Burada, aslında işler iyice karışıyor. Fizikteki gelişmelere dört elle sarılan tarihsel idealizm, mekanik olmaktan uzak nedensellik anlayışlarının filiz vermeye başlamasıyla, umduğunu bulamayacağına benziyor.

Melik Kara, bir yerde, Marksizmdeki iki akımdan birini şöyle koyuyor:

“Marksist hareketteki eğilimlerden birini, genel olarak Alman eleştirel felsefesiyle bağlantılandırılan, felsefede materyalizm karşısı, politikada solcu bir hat İzleyen anti-pozitivist akım oluşturmaktadır, (...) ‘bilimcilik’ karşısı bir Marksizm anlayışı oluşturmaya çalışan bu eğilime göre, toplumsal-tarihte nedensellikler, yasaluluklar arayışı (temel karakteri itibarıyla burjuva olan) bilimin işidir ve bilim, ‘olan’ı açıklama çabası içinde, onu onaylamaya dönüktür.” (5)

Marksizmin Temeli

Bütün bu ayırım ve tartışmaları teorik bir anlatıma nasıl kavuşturabiliriz? Bu sorunun yanıtının, Marksizmin tanımına ilişkin çabalarda saklı olduğu sonucuna varıyoruz. Taslaktaki görüşleri oluşturanların sıklıkla üzerinde durduğu bir vargıyla başlamak mümkün: Marksizm, bilim-felsefe-politika sacayağından oluşan açık uçlu bir bütünsel yapıdır. Epistemolojik nitelikte olan bu ifadeyi, ontolojik olarak; Marksizm, teori ile pratiğin politika dolayımıyla birleştirildiği bir hareketli yapıdır, şeklinde belirleyebiliriz.

Marksizmin tarihi, bize, bu konunun henüz yeterince teorileştirilmediği sonucunu veriyor. Teorileştirilmeye ilişkin yetersizlik, Marksizm içinde olan ve Marksizm üzerine tartışan ve ayrılan akımların ilişkilerini sürdürmelerine bir zemin teşkil ediyor.

Marksizmde temel olan nedir? Onu diğerlerinden ayıran temel unsuru nerede aramalıyız? Bizce Marksizm temelde bilimdir. Ama bu kadarı, Marksizmin bütünlüğünü; iç tutarlılığa sahip, disipline bir yaklaşımla ifade etmiş olmak anlamına gelmiyor. Bu, şimdilik, Marksizmin temel ayırıcını ortaya koymaya ve eksikliği vurgulamaya dönük bir çaba olarak nitelenebilir. Marksizmin, zamanımıza kadar, yukarıdaki soruya verilen yanıt eksen olmak üzere başlıca ve genel olarak iki düzlemde dönüp dolaştığını söyleyebiliriz: 1) **Marksizm temelde bir bilimdir;** 2) **Marksizm temelde bir felsefedir.**

Marksizm, herhangi bir ezilen sınıf felsefesi, ideolojisi, doktrini, politikası değildir. Marksizm, sosyalizm akımları içinde (eşitler arasında birinci) bir sosyalist akım değildir. Marksizmin, diğer sosyalist akımlardan ayırımını belirleyen temel kavram çiftinin --bu konuda ısrar etmekte hiçbir sakınca görmüyoruz-- ütöpik/bilimsel kavramları olduğu ve bunun, radikal ve niteliksel bir ayırma tekabül ettiği, özellikle günümüzde her türlü vurguya layıktır.

Birinci ayırımı, Marksizmin bilim oluşuna, bilim yanma, vurgu yapanlar şeklinde daha geniş bir anlatıma kavuşturursak, tarihsel ve teorik olarak ayrıştırılmaya ihtiyaç gösteren bir tabloyla karşılaşırız. *Alman İdeolojisi*'nden itibaren Marks - Engels'i ve Lenin'i çok güçlü bir biçimde şemsiyesi altında tutan bu anlayış, ifrat örneğini **Hilferding**'in şu sözünde bulur:

“Yalnızca bilimsel bir sistem olarak ve sonuçta tarihsel etkilerinden ayrı olarak değerlendirildiğinde Marksizm, toplum hareket yasalarının teorisinden başka bir şey değildir... Ama Marksizmin doğruluğunu kavramak (ki bu sosyalizmin zorunluluğunu kavramayı içerir) hiçbir biçimde ne değer yargılarını, ne de belli bir politikaya yönelmeyi içerir. “(6)

Marksizmin sadece bilim olduğunu ifade eden ve pozitivist bir Marksizm anlayışının savunucuları olan İkinci Enternasyonalcilerle, Marksizmin sadece temelini bilim olduğunu ileri süren ya da teorik-politik eseriyle öyle demeye getiren anlayışın sahipleri arasında tarihsel ve politik bakımdan radikal bir ayrım olduğu yeterince açık. Ancak bu ayrımın teorik veçhesinin tarihte ve bugün, yeterli belirginlikte ortaya konduğu söylenebilir. Üstelik, Marksizmin, Marksizmin genel alanının ve Marksizmle ilişkili yapılaşmaların bugüne uzanan tarihi, sorunun, çözülmeden günümüze taşındığını da koyuyor.

Marksizmin temelde bilim olduğunu ileri süren anlayış, kendini pozitivist Marksizm anlayışından bütünsel olarak arındırmak durumundadır.

Bu bizi, dar anlamda idealist Marksizm yaklaşımlarına karşı da donanımlı kılacak bir yapılaşmış bütün anlayışına götürecektir. Marksizmin temelde bilim oluşu, onun sadece veya bütünüyle bilim olduğu anlamına gelmiyor. Marksizmi bu bakımdan, en iyi şu şekilde çerçevelemek mümkündür. **Marksizm temeli bilim, merkezi felsefe, doruğu, zirvesi politika olan açık uçlu bir bütünsel yapıdır; bütünlüğün açık ucunu politika teşkil eder.** Bunlar arasında bir hiyerarşiye gitmenin uygun olmayacağı açıktır. Marksizm, öğeleri arasında tamamlayıcılık ilişkisi olan piramidal bir yapı olarak düşünülebilir. Ama illa, çizgisel bir hiyerarşi kurmak gerekseydi, bilimi öne almak durumundaydık.

Diğer anlayış; Marksizmi felsefi olarak temellendiren anlayış: Bu genellik içinde, Marksizmi politika olarak tanımlayanlar, politika felsefesi, felsefi politika ya da praxis felsefesi olarak belirleyenlerin olması, yukarıdaki sadeleştirmeyi geçersizleştiriyor.

Felsefi anlayışa daha önce de değindim. Buna göre, Marksizm, ayrıştırılamaz bir bütündür. Felsefe, bilim ve politika; ya da tarihsel materyalizm, diyalektik materyalizm, komünist politika; teori ve pratik gibi ayrımlar inşa etmek Marksizm açısından

söz konusu edilemez. Marksizmin -- böyle bir terimin kullanılması eğer mümkünse-- ögeleri, içsel bağlarla iç içe geçmiş haldedir. Marksizm, ayrıştırılamaz bir özdeşliktir. Marks'ın *1844 Elyazmaları ve Feuerbach Üzerine Tezler'i ile Lenin'in Felsefe Defterleri* dışında, Engels külliyen olmak üzere, Marks, Engels ve Lenin'in yaptığı pozitivist felsefenin etkisindedir. *Kapital*'de yapılan bilim ve uygulanan felsefe, kapitalizmi onamaya dönüktür. Engels, yapıtlarıyla, İkinci Enternasyonal'den doğrudan sorumludur. Aslında Lenin'in yaptığının da pozitivism vazettiğini belirleyen bu yaklaşım, Lenin'i tamamen karşısına alma cesareti gösteremez.

Felsefi anlayış açısından, Marksizm tümenden yeni, ve geleneksel felsefe ile onun idealizm/materyalizm karşıtlığını aşan bir felsefedir. Marks, Engels ve Lenin, Marksizmin özünü ortaya koymada yeterli olamamışlar, üstelik bu konuda bilinçleri, **Kartezyen felsefeyle** önemli oranda sakatlanmıştır.

Marksizmin felsefi temellendirmesine göre, Marksizmin bilim de olduğunu iddia etmek, onun devrimci niteliğini ortadan kaldırmak anlamındadır. Çünkü, bilimle devrim uyuşmaz. Yasalık ve zorunluluk, günü ve olanı onamak durumundadır.

Oysa, idealizm ve materyalizmden ayrı bir üçüncü felsefe yoktur. Bu bakımdan, Marksizmi bir felsefe olarak koyar ve bilimi de reddederseniz, burjuva düşünce dünyasından dışarı adım atamazsınız. Bilime dayanmayan, bilimle temellenmeyen ve (devrimci) insan öznesine vurgu yapan bir felsefe, insanlık düşüncesinin, çağdaş anlamda burjuvazinin damgasını taşıyan teorik ve felsefi akımlarından birine, baştan beri vurgulayageldiğimiz üzere, kendisi de insan öznesine vurgu yapan bir felsefi akıma dayanacak, kendi Marksizmini bu felsefeyle temellendirecektir.

Marksizmin yeniliğini ve burjuva düşüncesinden başka bir düşünce dünyasına ait olmasını imkanı kılan, onun, daha önce olmayan bir bilim oluşturması ve temellerini ondan almasıdır.

Bu yönüyle Marksizm, herhangi bir ezilen sınıf bakış açısı, dünya görüşü veya proletaryanın içindeki eğilimlerden (herhangi) biri, ya da proletaryanın en ileri eğilimi olma gibi, niteliklemlerle yetinemez. Bunlar ona dar gelir. Marksizm, tarih boyunca ezilen sınıfların ve proletaryanın toplumsal gerçeği algılayışları ve bilgiye karşı konumlanışlarından radikal olarak farklı bir yaklaşımın kendisidir.

Tarihte ezilenler hep, olanın haksızlığına hükmetmişlerdir. Ezilenler, kendilerine, olanı kabul etmek gibi görünen “olan üzerine bilgi”yi reddederek eyleme yönelmişlerdir. Ezenlerse, “olan haklıdır” demiş ve olan üzerine pozitif bilgiye sahip olmuşlardır. Ezenlerin olandan çıkarı vardır, ezilenler ise olandan sadece zarar görürler. Ezenler, “bilgi”lenmiş olarak kudretlidirler. Olan ile onun bilgisi ezilenlere özdeş görünmüştür; o halde, olanın reddine ilişkin bilinç de kendi nesnesiyle özdeşdir, ve bilinç nesneyi yaratacaktır. Nesneyle ilişkilerinin dolaysız sonucu, birinde bilgilenme ihtiyacı, ötekinde bunun reddi olmuştur. Ezilenlerin, İtildikleri aşağılatıcı konuma tepki duymaları ve insanlıktan çıkarıcı koşullarıyla “olan dünya”yı reddetmeleri, anlaşılır nitelikte ve haklıdır. Ancak, olan üzerine bilgiyi reddetmek, yapıcı ve kurucu olmayı da reddetmekle sonuçlanır. “Bilgi”siz ezilenlerin, kolayca yıkıcı olmalarının, konumlarının kendilerine sadece isyankâr/muhalif bir kimlik ve nitelik vermesinin nedeni budur. Olanın haksızlığı ve bilgilenmenin reddi, bir iktidarsızlık felsefesi yaratır.

Burada, görüleceği üzere, çok ciddi bir handikap var. Marksizm, bu sorunla karşılaşma bakımından değil, ama onu çözmeye bakımından, tarihteki ilk adımın sahibidir.

Marksizm, ilk defa, bu iki alan arasında bir bağ kurmaya yöneldi. Ama tarihsel olarak günümüzde, Marksizmin çizdiği tablo, Marksizm-öncesine dönüşün çok ciddi işaretlerini veriyor. Bugün, ezilenlerin temel unsuru olan işçi sınıfının tepkisinin politik ifadesi ile tarihin hareketine ilişkin bilimsel bilginin Marksizmin bütünlüğünde bir araya gelmelerinden söz edilemez. Bu, Marksizme ilişkin bir bütünlük yitimidir.

Marksizmi felsefeyle temellendirenler, ezilenlerin tarih boyunca izlediği tarzı sürdürüyorlar: Olan haksızdır. Bu dünya, pis, iğrenç ve adaletsizdir. Burjuvaziyi ve kapitalizmi, onlara yazılan her şeyle birlikte reddetmek gerek. Bu dünyayı bilmeye ilişkin bir çabaya girdiğimiz anda, biz de onun hegemonyasının, konusu oluruz. Bu dünyaya ilişkin bilim, onun bilimidir, onunla özdeşdir, ona geri dönmek, onu onamak, meşrulaştırmak durumundadır. O halde, illa bir bilim gerekiyorsa, kendimize göre, kendi bakış açımızdan bir bilim de biz kurarız!

Politikanın reddi de burada başlar. Olanın haklılığının teslim edilmemesi, olanla olması gereken arasında bir ilkeler savaşı demektir. Bu bağlamda “taktik” kavramına yer yoktur. Olanla

gerçek bir etkileşime girmeden politik (taktiksel) yaklaşım mümkün olamaz. Olanın haklılığı anlayışının, bizim dışımızda bir nesnel gerçekliğin kabul edilmesinden kalkarak, materyalizme zorunlu bir temel olduğu açıktır. Bu noktanın, bir tarih biliminin, felsefede materyalizmin ve devrimci politikanın bağlantılandığı bir moment olarak belirdiğini saptayabiliriz.

Yinelemekten hiç bıkmamak gerekiyor. Marksizm içindeki ya da Marksizme ilişkin bu yaklaşımlar, Marksizmin dışında bir yerlerde, barikatın karşı tarafında vücut buluyor. Bu akım, günümüzün, 20. yüzyılın sonbahar/kış modasıdır. Ve her zaman olduğu üzere, bu akım, Marksizm içinde de çizgisel anlamda pozitif ve negatif etkilerini gösteriyor. Sağ ve sol eğilimleriyle tarihsel idealistler, pozitif etkilerin konusu olurken, biz kendimizi, ondan negatif etkilenenler ve dönemsel teoriktaktığı, akıntıya karşı Marksizmin ayırıcını vurgulamak olarak belirleyenler safında görüyoruz.

Söz konusu akımın, hamasi ve beylik sözde Marksist nutuklarla alt edilemeyecek kadar güçlü olduğunun ayırdındayız. Felsefe ve teoride yorumsamanın, genel olarak teorik-politikada post-Marksizmin, ve programatik politika ile pratik-politikada yeni toplumsal hareketler ideolojisinin, Marksizmin açmazlarına dikkat çektiğinin, Marksizmin yeniden-üretimi çabasının zorunlu kıldığıнын ayırdındayız.

Marksizm alanındaki muarızlarımızın vurgularının önemli birçok görüngüsünün, Marksizmin devrimci temalarını beşlemede büyük tarihsel işlevler yükümlendiği reddedilemez. Öte yandan, söz konusu işlevin bile ancak muarızlarımızın teorik bütünlülerinin dışında yer alan ve bugün savunusu genel olarak bizlere düşen Marksizmin temel ayırıcının tarihsel varlığında imkân alanına gireceği de reddedilemez. Bu ifadenin bir tür konvansiyon yönelimi taşıdığı kesinlikle düşünülmesin.

Marks'ın Weydemeyer'e mektubu ününü şu ifadeye borçludur: *"Benim yeni olarak yaptığım; 1) sınıfların varlığının ancak üretimin gelişimindeki belirli tarihsel evrelere bağlı olduğunu; 2) sınıf savaşımının zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne vardığını; 3) bu diktatörlüğün kendisinin bütün sınıfların ortadan kaldırılmasına ve sınıfsız bir topluma geçişten başka bir şey olmadığını tanıtlamak olmuştur..."*(7)

Marksizmi felsefi temellendiren bütün akımlar, ya bu ifadeyi ya da tutarsız olmayı kabul etmek zorundadırlar. Başka yol yok.

Marks'ın, “zorunlu olarak”tan kastının ne olduğu yeterince açıktır. Kapitalizmi neyin izleyeceğine ilişkin zorunluktan söz edilmesi, öznel faktöre vurgun Marksistlerin tüylerini diken diken ediyor. Marks'ın yaklaşımından, A. Çubukçu'nun yaptığı gibi, “sosyalizmin doğal bir zorunlukmuşçasına algılanması”na karşı çıkararak kurtulmak mümkün değildir. “Zorunluk”a hangi sıfatın layık görüleceği, hiç önemsiz olmayan, ama ayrı bir meseledir. Burada kaçınılması mümkün olmayan --ve sadece-- iki teorik seçenek var: Kapitalizmden sınıfsız topluma geçişte, teorik anahtar kavram “zorunluk” mudur, “bilinçli insan eylemi” mi?

Kategorik bir meseledir ve burada Hegelyan “ve” ye yer yoktur, **ya** biridir **ya** öteki. Diğer ve çok önemli sorunlar, bu aşamadan sonra karşımıza çıkar. “Zorunluk” diyenler --kuşkusuz Marks da bunlar arasındadır-- kendilerini pozitivizmden tümüyle ayırmak durumundadır. Marks ve sonrasında, bunun kapsamlı teorik ifadelerine kavuşturulduğunu söylemek mümkün değil. Bu bizim meselemiz, ve Marks'ın temel vurgusunun bu olduğu net olmaktan başka, diğer seçeneğe yönelmenin Marksizmin temel bilim zeminini terketmek olduğunu biliyoruz. İkinciye seçenler, cesaret göstererek Marks ile hesaplaşabilmeli ve çağdaş düşüncenin tarihsel idealist yorumsamacı kanadının temelinde hareket ettiklerini teslim etmelidirler.

Kapitalizmin yıkılacağı ve yönelimin sınıfsız toplum olduğu, Marksizmin, kapitalizmin hareket yasalarını saptayarak vardığı bilimsel (tarihsel materyalist) bir belirlemedir. Bu belirlemenin bugünkü “sosyalist zihniyet”i irkiltici özelliği, bu bağlamda bizi hiç mi hiç ilgilendirmiyor; biz burada, Marksizmin temelini, bizzat kurucusunun ağzından anlatımını saptıyoruz. Sosyalizmin ve komünizmin, zorunluksuz ve ancak özne faaliyetinin sonucu gerçekleşebileceği, Marksizmin, ideoloji ve dünya görüşü düzlemindeyken yer yer flört ettiği ütöpik bir görüştür.

Toplum-tarihsel yasalılık anlayışının, genellikle *eskatolojik* bir yaklaşımla birlikte savunulması, erekselciliğe karşı çıkarken illa yasalılığı da ret torbasına atmayı gerektirmez. Yasalılığın

falcılıklı el ele vermiş kötü örnekleri bu kez ironik bir döngüyle, istihareye yatmış iyi büyücülerle telafi edilmeye çalışılıyor.

Kısaca, Marks'ın sözü, Marksizmin temeli olan bilimin temel vargısıdır. Ve görüldüğü gibi bir zorunluk olarak konulmuştur. Orada, “zorunluk” teriminin yerini beğenmeyenler --onu örneğin, sadece “zorunlu bir görev” olarak algılayanlar-- bu anlayış tarzıyla ve bütünlüklü bir değerlendirmeye, Marksizmin sonrasında, öncesinde, sağında ya da solunda olabilirler, ama içinde asla... Eğer, Marks'ın temel vargısı “yanlışlanırsa”, Marksizm temelinden sarsılmış demektir.

Zorunluğu ve yasallığı sevmeyen Marksistler, günlük devrimci sağduyuyu okşayan bir itiraz yükseltiyorlar: Sosyalizm ve sınıfsız toplum bizim mücadelemize bağlıdır.

Bir politik slogan olarak çok değerli olan bu söz, insanoğlunun epistemik aldanışının çarpıcı bir ifadesidir. Bilincinin farkına varan insanı bilinci aldatıyor ve o, kendini bir şey sanıyor.

Materyalizmin teorik savunusu işte bu bakımdan çok zordur. Lenin'in ifadesi çok öğretici ve güçlü: İdealizmin olanakları en ilkel soyutlamadan başlayarak kendini gösterir. Düşünce, kendi Kopernik Devrimini yapmaya bütün maharetiyle direnir. İdealizm, “ide alanı”nda kendini çok avantajlı bulur ve materyalizm, idealizme karşı onun arenasında dövüşmek durumundadır.

Çetin bir mesele karşısındayız. Eğer materyalizmi, felsefe alanında, tutarlı ve teorik bir tarzda, yani “dışarı”dan yardım almadan ve minder ? dışına kaçmadan savunmak mümkün olamazsa, Marks ve Engels'in değindiği ve Orhan Gökdemir'in vurguladığı husus kategorik önem kazanmış demektir: “Marks ve Engels, Hegel'den sonra diyor, ama daha çok Marks ve Engels'ten sonra sistematik felsefe artık olanaksızdır.” (8)

Ancak bunun el yakıcı özelliğinin farkındayım ve çok sorumlu ve titiz bir İlerlemenin anlamlı olacağını biliyorum.

Marks'ın zorunluk vurgusu, insanların kapitalizme karşı mücadele edip etmemeleri üzerine değil; ona göre, kendi çelişkileri kapitalizme karşı çıkışı da “zorunlu olarak” yaratacaktır. Disipliner bir teorik yaklaşım bakımından bu tezin beklemeciliği ve reformizmi zımnen içerdiği, bu tezden çıkan zorunluğun olanı onamak olduğu ileri sürülemez.

Bu bağlamda, Marksizmin, hiçbir sorunu olmadığını mı belirliyoruz? Kuşkusuz hayır! Tek bildiğimiz, kendimizi Marksist olarak tanımladıkça, hangi temel noktada ısrar edeceğimiz ve hangisinden kaçınacağımızdır. Ciddi ve birikmiş tarihsel ve teorik sorunlara rağmen, bilim temelinde ısrar ediyoruz. Deyim yerindeyse, ortodoksimizi burada teşkil ediyoruz. Çünkü biliyoruz, burada tutunmanın yanlışlığının tanıtı, Marksizmi, tercih edilse de edilmese de olur, cinsinden olumsal bir akım düzeyine düşürecektir. Ve biz böyle bir Marksizmde ısrar etmeyiz.

Tek tek iç sorunları saklı kalmak kaydıyla, Marksizmin bilgiyle politikasının ve bu arada felsefesinin bağlantılandırılmasının teorisi konusunda önemli sorunlar olduğunu saptamak durumundayız.

Tarih, barikatın beri yanındakileri, bugün özellikle, Marksizm-öncesinde olduğu gibi, bilimsel bilgi ve akıla karşı sezgiyi ön plana çıkarmaya iten bir mecraya sokuyor. Burada tarih, Gramsci'nin değerlendirmesini haklı çıkarmıyor. Yenilgi zamanında, direnen devrimci determinizme değil, indeterminizme sarılıyor; coşkuyu, ahlakı, inancı, etiği yükseltiyor göndere. Bunu, Yılmaz Sezer şöyle koyuyor:

“Umutla teorinin kesiştiği yükseliş dönemlerinde, ‘zorunluk’ ve ‘kaçınılmazlık’ pratiğin bilinci haline gelebiliyor... Yenilgi ve gerileme dönemlerinde ise ‘hümanizm’ unsuru öne çıkıyor ve devrimci-maddeci bilinci parçalamaya yönelik bir fonksiyon yerine getiriyor. (...) Praksis felsefesi, gerileme ya da yenilgi dönemlerinin bilinen özelliklerine (yılgınlık, kendiliğindencilik vb.) karşı geliştirilen politik tepkinin felsefi-teorik ifadesi olarak, işte bu savrulmanın üzerine inşa ediliyor; tarihsel materyalizmin, ‘tarih yapımı’ lehine bozulması anlamına geliyor.”
(9)

Hep aynı hikâyeye. Kriz dönemlerinde felsefe ve genel olarak teori yardımı çağrılıyor. Felsefenin bir kriz felsefesi olarak kavranması anlamında da --ve bizim yapmaya yöneldiğimiz gibi-- krizden çıkışta işlevlenmesi anlamında da... Birincisi, bir yandan, ezilenin kendi durumuna lanet etmesi ve nesnelliği reddetmesi olarak ilkel bir tepki şeklinde belirirken, diğer yandan insan düşüncesinin kendine oynadığı en büyük oyun olarak gösteriyor kendini.

Öyleyse, Marksizmin bilim temelini reddedenlerin doğal olarak güç kazandıkları bir evredeyiz.

Devrimci İdealizm ve Türkiye Solu

Artık Türkiye'nin Marksizm alanının teorik ve politik tablosuna göz atabiliriz. Teorik düşünce geleneğinin olmadığı Türk tarihinde ezilenlerin düşünce geleneği güçlü ve köklü bir idealist/ hermeneutik yönelime sahip. Taslakta İşlenen *“pratik-politik Marksizm”*in politik dilinde ve kültüründe görülen idealist temaların hemen tümünün, ezilen (genellikle Alevi) kitlelerdeki batini dünya görüşünün bir devamı olarak anlaşılması hiçbir abartı taşımaz.

Teorik düşünce kabilinden birtakım ürünler de bu özelliği paylaşıyor. Türkiye’de Marksizm alanının --henüz yeterince yapılaşmamış-- teorik veçhesi, her zaman organik tarzda olmasa da, bu eğilimi devraldı. Marksizmin uluslararası teorik akımlarından hangisine zihniyet olarak yakın olduklarını anlamakta hiç gecikmeyen bu kesimler, dışarıdan da yeterli gıdayı almakta zorlanmadılar. İçinde bulunduğumuz dönemin özellikleri, tam anlamıyla bir yenilgicilik teorisinin yükselişine yol açıyor:

“...her şeyin bir silindirle dümdüz edildiği, ‘nesnellığın’ bize bunca yabancı kılındığı bir zamanın ardından, ‘ölümsüz doğa yasaları’ndan, ‘nesnellığın belirleyiciliği’nden söz etmek yerine, Tinin, hiçbir şeyi kendinde akışına bırakmayan, sürekliliği kırıp, nedeni dönüşüme uğratan’ gücünü vurgulamak doğrudur.” (10)

Aydın Çubukçu’nun yukarıdaki sözlerinde olanca güçlü ifadesini bulan tarihsel idealizmin yenilgici yaklaşımının daha naif örnekleri de var: *“Kıvılcımlı ve kuşağı çağrılarına bilimsel gerekçeler bulabiliyorlardı.(...)”*

“Bizler ve gelecek kuşaklar adanmışlığı tamamıyla ahlaki bir tavır alışa bağlamak zorundayız.” (11)

Bunların arasındaki temel bağlantının, gösterilmeyi gerektirmeyecek kadar açık olduğunu sanıyorum. Ancak, ahlaki temellendirmeye bilim cemaatinin *“devrimci Marksist”* kanadından *“etik”* katkıları var: *“Sosyal bilim, doğası gereği etik bir öze sahip olduğu zaman, gerçek anlamda sosyal bilim, toplumsal bilim kategorisine giriyor.”* (12)

Özü etik olan bir uğraş, doğası gereği etikdir, başka bir şey olamaz. Etiğin bilim olduğunu göstermeye çalışmak ise, eğer ciddiye alınırsa, emeğe yazık bir çabadır.

Ancak, Türk solundan bir yazarın, bizim yolunu açmaya yönelik olduğumuz meseleleri öyle bir kalem manevrasıyla halledivermesi var ki evlere şenlik:

“Aşın determinist yaklaşımların en büyük yanlışı insanı nesneleştirilmesi ve giderek silmesidir. Her şeyin tarihin ve toplumun otomatik yasalarına göre ilerlediği bir süreçte insan hiçtir. Ve Marksizm adına düşünülebilecek en büyük yanılğı da budur. İnsan iradesinden fümüyle bağımsız işleyen hiçbir toplumsal nesnellik düşünülemez. Tarihi yapan insandır.” (13)

Bu pasajda, son cümle dışında, hiçbir teorik ya da politik değer olmadığı gibi düşünsel değer de yok. İlgili meselelerle azıcık tanışıklığı olan hiç kimse, bu tür ifadeler kullanamaz. Yazar, Marksizme samimi bir inanç besliyor olabilir, bu mücadele içinde olabilir, ama bunların hiçbiri onun cehaletine mazeret olamaz. Bazı sözcükleri fukara yazara yardımcı olmak için vurguladım. Ne demek istediğini anlamak için, konuyla kendisi kadar ilgili olmak bile yeterli. Ama, anlam ve içerikte tutarlık aramayı bir yana bıraktık, bari sözel ifade tutarlığı olsaydı. İfadelerin bütün gücü, vurgulu sıfatlara kaydırılmış; sıfatsız, hele hele, niceliksel değerler ifade eden sıfatlar kullanmadan konuşamayan, yazamayan ve düşünemeyenler meseleleri teorik anlatımlarına nasıl kavuşturabilir? Yurtsever’in karşı çıktığı, determinizm mi, yoksa “aşırı”sı mı, yasaların “otomatik” olanı mı otomatiksiz mi..? O, her şeye rağmen safını belirliyor: Tarihi yapan insandır.

Hiç kuşku yok, Türk solunun belli başlı figürlerinin önemli bir bölümü bunu paylaşıyor. Çubukçu da yazıyor: “*İnsan yapar*” (14); “*eylemiyle yeni bir dünya yaratan insan*”(15).

“*Benim Kâbem insandır*” deyişi, bir halk adamına ne güzel yaraşıyor! Ama bu türden, imgelem ürünü sözleri, “*sosyalizmin amacı insandır*”(16), donunda, Marksizme edilmiş bir biçimde duymak, çok sözü edilen “*devrim toprağı*”nın ciddi bir eksikliğine (:teorik birikim) işaret değil mi? Marksizmde kuruculuğa soyunan bir başkasına göre de, “*devrim, insanı insan yapmak için*”dir.(17) “*İnsan*” kavramı ile Marksist-olmayan değil, ama Marksist sosyalizm, ne zamandan beri birlikte anılır oldu? Klasiklerden sonra, bir Marksist düşünür, “*insan*”ı tanımlamadan, onun üzerine Marksizmi oturtmanın en hafif deyimle sorumsuzluk olduğunu, “*insancıl Marksistler*”e hatırlatmıştı. Eğer biz dala binmek durumdaysak, nereye düşeceğimizi de bilmek zorundayız.

Düşüncenin, atfedilen bir maddi temelle dolaysız İlişkilere sahip olduğu anlayışının materyalizmin temel tezi ve ayırıcı olduğu sanılıyor. **Gelenek Dergisi** çevresinin bir zamanlar yayımladığı **Siyaset Dergisinde** yer alan ve ulusal sorunun işlendiği bir yazıda, **İbrahim Kaypakkaya**'nın Kürt sorunu konusundaki tutumunun, Kürt olmasından kaynaklandığı iddia ediliyordu. Bu tez, doğruluğunu onun Kürt asıllı olması üzerine bina etmişti; eğer Kaypakkaya Kürt değilse tez açıkça "*saçma*"ydı. Ve Kaypakkaya, gerçekte Kürt değildi!

Kıyıda-köşede kalmış bu örneği, bir zihniyetin dayandığı temellerin ne kadar çürük olduğunu göstermek için seçtim. Örnekteki mantığın zayıflığının çeşitli yönlerini burada ele alamıyorum. Ancak, tarihselci yaklaşımın bütün zaaflarıyla sırtıttığı bu örnek, özne-nesne özdeşliği anlayışının nereye varabileceğinin bir işareti olarak alınmalıdır.

Tarihselcilik ontolojik sapmadır, ve epistemolojik ve ontolojik düzeyleri kapsayan bir teori yönelimine girmekten radikal olarak uzaktır. Türk solu, yaygın olarak bu hastalıkla da maluldur. Bu dar anlamıyla tarihselcilik, felsefi temellendirmenin ve tarihsel idealizmin bir görünümüdür. Mesela A. Çubukçu'ya göre, Engels'in reformist olduğunu ima eden eleştirisi "*dış dünya*"yı hesaba katmamaktadır.(18) Bu, aslında Engels'in epistemolojik düzlemde reformist olduğunun itirafıdır. Lenin'in *Materyalizm ve Ampiryokritisizm*'inin belli başlı vurgularını "*gerekli ve kaçınılmaz kılan bir nesnellik*" vardır.(19) Aslında burada da, epistemolojik olarak bir kaba materyalizm söz konusu olmak gerektir. Gene, "*tek ülkede sosyalizm için dövuşen adam*"ı da karşısındaki nesnellikle değerlendirmek zorundayız,(20) Yoksa, aslında yaptıkları yanlıştı tabii! Çubukçu, Engels, Lenin ve Stalin'i yazdıkları ve yaptıkları teorik içeriği bakımından, sözel olarak aksini yapar görünse de, savunamamakla kalmıyor, utangaç bir şekilde reddediyor. Ona göre zaten Mao'nun diyalektiği de köylülerin damgasını taşır.(21) Anlaşılacağı üzere, burada, Çubukçu'nun düşünceleri ve örnekleri üzerinde bir iç-tartışmaya girmiyorum. Yapmaya çalıştığım, sadece yöntemsel ve teorik tutarsızlığı açığa çıkarmak. Bu yaklaşım, Marksizmde; 19. yüzyılın iki Batılı aydınının, tarihleriyle müsemma düşüncelerini görür. Leninizmde, sadece bir Rusya Marksizmi görür. Ve bu fütursuz örnekleri gören birinin de, uzun cezaevi yaşamının darlığının, mahpusun **Mantık ve Diyalektik**'ini nasıl darlaştırıp belirlediğini düşünme hakkı, zorunlu olarak, vardır.

Taslak ve Eleştirileri

Son olarak, Taslağa yönelmiş doğrudan ya da dolaylı eleştirilere, kuşkusuz hak etmedikleri değinilerle yanıt vermeye çalışacağım. Bunların başında, **Zorunlu Bir Tartışma Sürecinin Isınma Hareketleri - 1** başlıklı çalışma geliyor. Orhan Dilber, bir konuşma metninde ışıkçılığın ne kadar önemli bir zanaat olduğundan söz ediyordu. Bakalım, **Isınma Hareketleri** yazarı, ne kadar becerikli bir zanaatkâr?

Yazarın laubali İstanbul esnafı üslubunu “*hukukumuz*” hatırına görmezden gelirse, onun, birçok ve önemli şeyi anladığına, ama birçok ve temel şeyi anlamaya nail olamayacağına hükmedebiliriz.

İşte ışıkçının kategorik düşünmeyi becerebildiğine ilişkin birkaç ifade: “*Komünizm sorunu, nesnel yasalarla (...) ilgili değildir.*”(s.19) “*Komünizm, bizim siyasal mücadele hedefimizdir, bir bilimsel teorinin sonuçları değildir. Bilim vb. alanında ki tüm arayışlar bu hedefin aydınlatılması ihtiyacına tâbidir.*”(s.26) “*Komünistler için Manifesto her zaman Kapital’in bilimselliğinden daha önemli olmuştur; öyle olmaya da devam edecektir.*”(s.26)

Zanaatkârimız, Taslakta görülen ve bu sözleri sarfetmesine neden olan “*ilkokul sıralarından başlayıp, akademi loncası’nın karanlık dehlizlerinde ye Politzer kurslarında pekişen kaba materyalist zihniyet*”e (s.15) projektörlerini yöneltmekle, kendi cenahından birçoğundan becerikli olduğunu gösteriyor, ancak onun şeref bahşeden düello davetini tüm alçakgönüllülüğümüzle geri çevirmek ve asıl hasmını göstermek zorundayız: **Kapital**. (Öyle ya, aslı dururken kopyasıyla neden uğraşsın!)

Bakalım, *Kapital* karşısında Gramsci’nin cesaretini gösterebilecek mi? Ama, çağdaşı bir. cesaret örneği var, onu ihmal etmeye gelmez. Yalçın Küçük, bütün cüreti ve orijinalitesiyle Marks’a ve *Kapital*’e çoktan savaş açmış durumda.

Ama “*yaz sıcağında yazarken döktüğü ter*”in yüzü suyu hürmetine, zanaatkâra naçizane bir yardımımız olabilirse bize ne mutlu! *Kapital*’e karşı savaşında ona barut ve silah gerekecek. Kendi tarihsel okulunun boşalmış ve pek orijinal örnekler barındırmayan cephaneliğine kadar uzanmasın. Bugün, Marksizm alanı bir yana, hangi kapıyı çalsa istemediği kadar teçhizat edinebilir. Artık her yer onlarla dolu! Pozitivizm çağı bitti,

yaşasın “jazz çağı” İlkokul müfredatı bile, kendisi gibilere zengin kaynaklar sunabilecek biçimde düzenleniyor. Akademik loncalarının papazları, “medyatik” filozoflar, post-Marksistler, yerli İslamcı teorisyenler, ...hepsi hepsi, bizim zanaatkarın yukarıdaki sözlerinin altına --belki bazıları bir-iki sözcük değiştirerek-- imzalarını gözü kapalı koyarlar. Zanaatkarın muhabbetinin bizden önce Marks’ın kendisinin olduğunu tanıtmaya gerek olmadığını sanıyorum.

Zanaatkar, dargörüşlülere Özgü bir güvenle, Taslağa dönük eleştirilerini, kendi yolunun nasıl farklı olduğunu sıralayarak bağlıyor:

“Biz ise başka noktalardan hareket ediyoruz:

-Önce nerede durduğumuzu hiçbir araştırma ve incelemeye tabi tutmadan, herhangi bir bilimsel ya da felsefi önermeye ihtiyaç duymadan tarif ediyoruz: Uluslararası proletaryanın saflarındayız, emeğin iktisadi kurtuluşu bütün siyasal hareketlerin tâbi olması gereken esas hedeftir.

-İkincisi, nereye gideceğimizi tereddütsüz biçimde söylüyoruz: Özgür üreticilerin sınıfsız sınırsız toplumu. Buna giden yolu ilan ediyoruz: Uluslararası proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi demek olan bir siyasal geçiş dönemi.” (s.28)

Üçüncü ve dördüncü maddeleri de sıraladıktan sonra zanaatkar, şu cümleyi ekliyor: *“Kuşkusuz bu tablo karşısında söz konusu metnin yazar ve savunucuları ‘pes, bunu elbette biz de söylüyoruz; fark nerede?’ diye isyan edeceklerdir.”*

Mağrur olma padişahım..! Bütün bunlara, bu kadar anlayışsızlığa pes doğrusu! Yukarıda aktardığımız görüşleri, Taslağın anlayışına karşı savunan zanaatkarın bu şaşırtıcı beceriksizliğinin nedeni yaz sığağından başkası olamaz.

Komünizm, yasallık, bilim, *Kapital* gibi sözcükler bağlamında, Taslağa dönük eleştirilerde isabet vardı. Marksizmin tarihsel idealist akımında yer alan birinden Taslağa dönük bu türden eleştiriler beklenirdi. Ama hem bunları belirleyeceksiniz, hem yukarıdaki maddeleri sıralayacaksınız, tüm bunlardan sonra da, Taslağın yazar ve savunucularının tepkilerini saf bir güven ve pişkinlikle öngöreceksiniz!

Neye mi isyan ediyoruz? Farkın nerede olduğuna bakın!

1) Sınıflı toplumlar boyunca her zaman ezilenlerden yana ve onların saflarında olmak. Kölenin, serfin, reyanın ve kapita-

lizimde işçinin yanında olmak... Bu, Marksizme özgü değildir. İşçi sınıfının safında yer almak, Marksizmin ayırıcı niteliği değildir. Marksistler ve ezilenlerin diğer yandaşları, sadece ezilen sosyal sınıfın değil, ezilen her topluluğun, ulusun, dinin, mezhebin, ırkın, cinsin ... safında yer alırlar. İşçi hareketinin safalarında, Marksistlerden başka politik akımlar da vardır ve olacaktır. Dolayısıyla, birinci maddede ilan edilen ayırım çizgisi, bizi Marksizme getirip bırakmaya yetmez. Bu, mantıksal sıralama olarak, Marksizm-öncesi bir ayırmamadır.

2) Gideceğimiz yerin ne olduğu konusundaki Marksist literatürün, mitlerle, halk inanışlarıyla, dini temalarla, laik ütopyalarla, sanatçı imgeleminin ürünleriyle karışık bir halde olduğu doğru. Ama Marks, Engels ve Lenin'de bu türden bir karmaşa olduğunu ileri sürmek çok zor. Nereye ve hangi yoldan gidileceğini bilimin söylemediğini ya da söyleyemeyeceğini belirlerseniz, devrimci ülkücü, altınçağ savaçısı ya da ütöpik sosyalist olabilirsiniz, ama Marksist olmakta ısrar etmekle zaman yitirmiş olursunuz. Marksizmin, kapitalizmin onu yıkacak çelişkiye ve onu izleyecek toplumsal yapılanmaya ilişkin bilimsel saptama ve öngörülerini vardır. Ve bir Marksist, her zaman, başka bilimsel çalışmalarla, bunların eksik ve yanlışlarını belirleyebilir; bu bir yükümlülüktür.

"İşyan hakkı"nı başka nedenlerle kullanma hakkının güvence altına alınmış olduğunu varsayıyorum..

Taslağın "Marksizmin krizi" yaklaşımı da değerlendirmelere konu oldu. Metin Çulhaoğlu ve arkadaşlarının **Sosyalist Politika Bildirgesinde** şöyle deniyor:

"Aslında kendi başına alındığında, Marksizmin 'krizi' de olmaz, 'başarısı' ya da 'yükselişi' de. Çünkü kriz ya da başarı, Marksizme kuramsal olarak içsel özelliklerle değil, Marksist kuram ile pratik arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenip üretilmesiyle ilgili olgulardır. Dolayısıyla, Marksizmin olmasa bile Marksizmin uygulamasına ilişkin sorunların, soyut ve evrensel olandan çok, somut ve yerel olandan hareketle aşılması daha muhtemeldir." (22)

Bu pasaj bize İncili Çavuş fikrini hatırlatıyor. Padişah,

* Söz konusu ettiğimiz, Marksistlerin, pekâlâ Marksist olmayabilecek pratikleri değil, teorik bir ifadelendirme olarak Marksizmin pratiği

“...Öldü,desene!” demiş. Marksizm dogmadır, desenize! *Sosyalist Politika Bildirgesi*, teoriyi dinamik olmayan, verilmiş bir kitap metni gibi algılıyor. Bu, “*teddid yolu kapalı, içtihat yolu açık*” diyen Müslümanların **Kuran**’a atfettikleri konumla özdeş bir Marksizm anlayışıdır. Marksist teori bir kez vazedilmiştir ve teori-içi hareket söz konusu edilemez.

SP Bildirgesinin vargularının nedeni, Marksizme ilişkin anlayışta aranmalıdır. Aslında, *Bildirge* sayfaları boyunca, Marksizme ve onun teorisiyle pratiğine ilişkin ifadelerde, yeterince özen gösterilmediği izlenimi veren çelişkiler gözlenebiliyor. Marksizmi, tarihsel bir çerçevede, Marksist pratikten ayıramayız* Marksizm, tarihsel bakımdan, tarihsel teorisi ve tarihsel pratiği olarak ele alınmak durumundadır. Taslağa göre kriz, (ontolojik olarak) iki bakımdan da vardır. Ama meselenin bir de epistemolojik boyutu olduğunu Taslak hatırlatıyor: “*Epistemolojik açıdan Marksizmi bir teori olarak değerlendirmeye tâbi tutabiliriz. Ve eğer sadece burada kalırsak Marksizmin krizini reddederiz; çünkü burada krizden bahsetmek, çürütülmüş olmaya, geçersiz olmaya tekabül eder.*”(s.65) Ancak, Çulhaoğlu ve arkadaşlarının metninde bu tür bir ayırmaştırmanın eseri görülüyor. Ontolojisi bir Marksizm anlayışının zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkıyor *Bildirgenin* yaklaşımı. Marksizmi uygulamasından azade kılmanız, ya meseleyi teorik bir tutum olarak ele alıp onun teori-içi hareketini kabul etmeniz ve ayrımı bir soyutlama olarak belirlemeniz, ya da onun teorisinin, daha doğrusu, teori olarak kendisinin düşmez-kalkmaz bir dogma olduğunu ileri sürmeniz anlamına gelmek durumundadır. Marksist teori de dövüştür.

Sorunu uygulamada görmek, ve somut ve yerel durumların ele alınmasıyla çözüleceğini ileri sürmek, **müçtehit tavrıdır**.Bu da, Çulhaoğlu’nun çok kaçındığı görülen, doğru teorinin pratiğe geçirilmesi esprisinin ta kendisidir. Çulhaoğlu, bu konuda Türk solunun en ileri ortak yaklaşımını benimsemekten başka bir şey yapmıyor.

Bildirge, Türk solunda oluşan arayüzeylerden söz ediyor. Evet, Marksizmin genel alanında hiçbir “*gard alma*”ya. gitmeden, yeni yönelim ve girişimleri dikkatle İzlemek ve etkileşim yollarını zorlamak gerekiyor.

Son olarak, H. Fırat adlı, büyük giyim firmalarının çizgilerini taklit ederek Anadolu’ya pazarlayan Mahmutpaşa eşrafı tarzında, ikinci sınıf sosyalizmcilik modasının bir kesimde temsilcisi olan ve fason teori üretmeye kalkışan yazarın, Taslağı yaratan

girişim karşısında duyduğu hezeyanı görelim: “Troçkizm sopa-sı, artık en geri ve ilkel öğeler üzerinde bile etkisini yitirmekte-dir.” (23)

Eklektik ve dört işlem kafalı teorisyen müsveddesi, Türkiye’de sol hareketin ve Marksizmin tarihi üzerine çalışmalarında bir ara umut vaadediyordu, H. Fırat, bir tarih betimcisi olabilir, ancak onun, Piaget’in zihinsel gelişim dönemlerinin sonuncusu olan “soyut işlemler dönemi”ni görmeye ömrü vefa etmeyecek faniler arasında olduğu anlaşılıyor. Teorik meselelerden anlamayan birinden, Taslağı yaratan girişimin, imgelem ürünü birtakım sopalardan korkma ya da korkmama üzerinde şekillenmeyeceğini, kendilerine neden sopalardan korkmamaları konusunda öğütler verildiğini anlamasını beklemek haksızlık ve insafsızlık olurdu. Üstelik, “en geri” diye tarif ettiği kesimlerin kendisinden gerçekten geri olduğu gibi bir anlayışa, ancak lunapark ayınarının karşısında hak verilebilir.

Taslağın kavramlaştırmaları da tartışma ve eleştiri konusu oldu. Burada sadece “Marksizmin genel alanı” kavramı üzerinde kısaca durmak istiyorum. Bu kavram, kendine Marksist diyen her gafilin Marksist sayılmasının hukukunu teşkil etmek üzere önerilmiyor. Birçoğunun, okullu düşünüşün Önyargı ve kalıplarından bir türlü kurtulamadıklarından böyle bir kanaat taşıdığı sonucuna varıyoruz. Şu ya da bu akımı genel olarak Marksizm alanında görmeyebilirsiniz, Taslaktaki belirlemelerin bu anlamda asli olmadığını ve tartışma götürür niteliklerini vurgulanmalıyız. Deyim yerindeyse, “asıl Marksizm”in çevresinde istikrarsız bir geçiş alanı vardır ve buradakilerle, en başta Marksizm bağlamında bir teorik ve ideolojik etkileşim içinde olmak durumundayız.

Taslağa ilişkin söylenebilecekler, başta Orhan Dilber’in ki, yazılı ve sözlü değerli eleştirilerle bitmiş olmuyor. Taslak, ilgili tarihe çakılmış bir kazıktır, artık tarihsel bir değeri vardır. Kuşkusuz, eksikleri tamamlanacak, belirlemeleri geliştirilecektir.

Yazılmasının üzerinden geçen iki yıla yakın zaman, **Genel Çerçeve Taslağı**nı kronolojik olarak geride bıraktı, ama bu onun henüz tarihsel ve teorik olarak aşıldığı anlamına gelmiyor. İçinde bulunulan genel süreç, artık politik bir ödev olarak teorik zorunluklarını öne çıkarıyor. Bir şeyin bir kez zorunluk olarak belirlenmesi, başka esaslı imkânların olmadığı ve olanların da değerlendirilmeyeceği anlamına gelmiyor.

Taslağın bir temel işaret taşı olduğu ve girişimin kendini anlam araçlarına kavuşurması gereğini düşünenler, süreli bir teorik-politik yayının gerekliliğini vurguluyorlar. Bu, **bütünsel Marksist oluşum için girişimin zorunlu gereği** olarak görünüyor.

Marksist olduğuna inanan hiç kimsenin, kendine, mücadele içindeki topluluğun kaderinden ayrı bir kader çizmeye hakkı olamaz.

Belirlediğimiz yönelim, pratik-politik. düzlemde kolektif olarak var olmayı, içinde bulunulan dönemde öngörmüyor. Bu bakımdan, birtakım kısır paylaşım kavgaları ve çekişmelerden uzaktayız. Çeşitli yerlerdeki Marksistlerin, selametlerini kendi yordamlarıyla aramaları ve bunda yol katetmeleri, olması gerektiği üzere, bize kıvanç verir. Ancak, İnsanlar, bazen, isteklerine ve eylemlerine bağlı olmadan, atfedilmiş birtakım işlemlerin konusu yapıyorlar. Bu gibi durumlarda izlenecek esaslı tarz, kendini bilerek ve tarihin hükmüne güvenerek hareket etmektir.

W. F. Haug'dan esinlenerek (24), karşılaşılabileceğimiz durumlara ilişkin birtakım belirlemede bulunabiliriz: Pratik-politikanın mücadeleçilerine karşı haklı olmak. Yanlış yerden alkış alırken, doğru yerin yıkıcı eleştirileriyle karşılaşmak. Bir gerçeğin, günümüzde bütün ağırlığıyla görüldüğü gibi, bujuvaca kariyer yapması.

Gereksiz düşmanlıklardan ve doğruyu yanlış söylemekten kaçınmalıyız. Başkalarının yanlışlarındaki doğruyu anlayabilmeliyiz. Doğrudan politik alanla teorik alanı karşı karşıya getirmekten, elmayla armutu toplamaya kalkışmaktan kaçınmalıyız.

Metin Kayaoğlu, Aralık 1994

1) Doğan Özlem, “*Tinsel Bilimlere Giriş'in Yüzüncü Yılı ve Dilthey*”, **Seminer**, 2/3, Aralık 1983 / Ocak 1984, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, s.39

2)Laclau - Mouffe, “*Amasız Fakalsız Marksizm Sonrası*”, Çev.: Ahmet Kardam, **Marksizm ve Gelecek**, 5, Mayıs 1992, s.36

3) Antonio Gramsci “*Kapital'e Karşı Devrini*”, Çev.: Ekin Taciser, **Yeni Öncü**,13, Ekim/Kasım 1988, s.66-7

4) Gülnur Savran, “*Lukacs'in Felsefi Mirası*”, **Sınıf Bilinci**, 13, Ağustos 1993, s.43

- 5) Melik Kara, “Devrimci Politikanın Teorik-Tarihsel Yolu ve Devrimci Sol”, **Doğru Seçenek**, 12, Ocak 1993, s.47
- 6) Hilferding’den aktaran, Rıza Tura, “Marksizm ve Geçiş Programı”, **Sınıf Bilinci**, 1, Haziran 1988, s.31
- 7) “Marks’tan J. Weydemeyer’e - 5 Mart 1852”, Marks-Engels, **Felsefe İncelemeleri** içinde, Çev.: Sevim Belli, Üçüncü Baskı, Ankara 1979, Sol Yayınları, s. 182, vurgular bana ait
- 8) Orhan Gökdemir, **insan ve Doğa, Ölen Bir ideoloji Üzerine incelemeler**, İstanbul 1994, Ataol Yayınlan, s. 187
- 9) Yılmaz Sezer, “Bir Üçüncü Eğilim: Praksis Felsefesi”, **Emeğin Bayrağı**, 48, 31 Ağustos 1991, s.11
- 10) Aydın Çubukçu, “İnanç, Madde ve Diyalektik”, **Defter**,12, Şubat-Mart 1990, s.96
- 11) Demir Küçükaydın, “Kıvılcımlı’nın Mirası”, **Özgür Gündem**, 16 Ekim 1992
- 12) Fikret Başkaya, “Bilim Adamına Yazma!’ Demek, Fırıncıya Ekmek Üretme!’ Demektir”, Söyleşi: Ali Yıldırım, **Pir Sultan Abdal**, 11, Ocak 1994, s. 19
- 13) Haluk Yurtsever, **Marksizm ve Türkiye Solu**, İstanbul 1992, Etki Yayınevi, s.11
- 14) A. Çubukçu, “Bir Kavram Olarak Alet, Mantık ve Parti”, **Defter**,12, Şubat-Mart 1990, s.75
- 15) A. Çubukçu, **Mantık ve Diyalektik**, İstanbul 1989, Yurt Yayınlan, s.8
- 16) H. Yurtsever, **age**, s.9
- 17) Yalçın Küçük, **Toplumsal Kurtuluş**, 37/38, Kasım-Aralık 1990, ss. 21-26
- 18) A. Çubukçu, “İnanç, Madde ve Diyalektik”, **aynı yer**, s.95
- 19) **age**, s.95
- 20) **age**, s.95
- 21) **age**, s.95 .
- 22) Metin Çulhaoğlu ve diğerleri, **Sosyalist Politikada Açılım İçin Sap-tamalar, Yönelimler**, Ankara 1994, s.8
- 23) H. Fırat, “Sosyalizmin Tarihsel Deneyimleri - Geçmiş Aşamayan Geleceği Kazanamaz”, **Ekimler**, 2, Şubat 1994, s. 14 .
- 24) Wolfgang Fritz Haug, “Sol Entelektüelin Diyalektiği Üzerine”, **Biri-kim**, 38/39, Haziran-Temmuz 1992, s. 126

BÜTÜNSEL MARKSİST OLUŞUM YOLUNDA BİR GİRİŞİM İÇİN GENEL ÇERÇEVE TASLAĞI

*“Başka bir dünyadansınız siz, bu dünyadan çok ileride,
ama öylesine ileride ki siz çok çok gerilerden
geliyorsunuz.”*

(J. Guilton'dan Althusser'e)

GİRİŞ

Marks'ın ölümünden sonra yazdığı bir mektupta Engels şöyle diyordu: "Proletarya hareketi sürüyor ama, kritik anlarda Fransızların, Rusların, Amerikalı ve Almanların, ancak durumun dahiyane ve çok yönlü bilgisine sahip olan birinin vereceği berrak ve tartışma götürmez öğüdü edinmek için kendiliklerinden yüzlerini döndükleri merkezi nokta artık yok." Engels, bu sözlerin ardından, "yerel ve küçük adamların" artık serbest kalmalarından duyduğu kaygıyı dile getiriyordu.

Bugün, "yerel ve küçük adamlar" çok serbest bir durumdadılar ve bugün, serbesti bize kaygıdan çok umut veriyor. Çünkü, artık olmayan merkezi noktalar çoktandır yeterli ve iyi öğütler vermekten uzaklardı.

* Dünya Marksizmi, boyutları gelecekte daha iyi anlaşılacak ağır bir dönemden geçiyor. Dönem, kendini aşmanın imkanlarını sunacak bir olgunluğa erişiyor.

* Marksizmin ihtiyaçları, dünya-ölçekli yükümlülükler doğurmaktadır. Yükümlerinin dünyasal boyutları, enternasyonalist bir çaba ve ufka sahip olmayı yakıcı bir aciliyet haline getirmektedir.

* Tarihsel-politik okullar varlık nedenlerini yitirmişlerdir. Onlardan birini baz alarak yükümleri anlamak bile olanaksızdır.

* Komünist hareketin tarihsel kazanımları olan örgütsel yapılar, sekt ruhunu aşan ufuklara taşamayacak darlıktadırlar. Sosyo-politik yapının ve Marksizmin acil gereklerini karşılamak, enerjilerini kendi dar ve eksikli dünyalarının acil gereklerine hasreden örgütsel yapıların işi olmaktan çıkmıştır.

* Örgütler, teorik-taktik tıkanma sürecine girmişlerdir. Tıkanıklığı, teori yönünden, örgütlerin içinden yapılacak müdahale ile aşma imkanı kalmamıştır.

* Örgütler enflasyonunu, örgüt yaratmayı önceye alan bir süreçle, bir örgüt kurarak kaçılmak, ancak örgütlerin sorunlarında boğulan yeni bir örgüt olmakla sonuçlanacaktır.

* Türkiye'de politik Marksizm için bir teorik-politika misyonu oluşturmak gerekmektedir. "Kafalarımız artık omuzlarımızdan daha sağlam olmalı!" (Y. Öner)

Elinizdeki yazı, yukarıdaki vargıları kısaca açıklamayı amaçlıyor. Sunuluşu, araştırma değil, vargılarımızı sergileme tarzındadır. Bu yüzden, ilk elde, önsel birtakım yaklaşımlarla karşılaşıldığı izlenimi uyandırabilecektir.

Bir analiz ve teorik-politik yaklaşım zemini oluşturmak istiyoruz. Bu taslak, ancak kendi üzerinden mümkün olacak analizler vasıtasıyla zincirleme gözden geçirmelerle karşılaşacak ve tekrar tekrar yeniden kurulma ihtiyacı duyacaktır. Analizlerimizin sonuçlarından korkmuyoruz. Ama şimdiki vargılarımızın da organik bir sürecin sonucu olduğunu vurgulamalıyız.

Bu taslak, bir şaptama işlemidir; öyle algılanması ve okunması gerekiyor. Özel bir dinamik içinde ve özel bir geçişlilik içinde bulunan bütünsel (düşünsel-politik/tutumusal-pratik) konumumuzu, bir anında fotoğraflamaktır. Böylece, yaşadığımız geçiş sürecine bir kısmi zemin olması bakımından, nereden nereye gelmiş olduğumuzu ve yönelimimizi belirlemeye yardım edecek bir “düşünsel kazık”tır.

Elinizdeki taslağı, bir etkileşim sürecinin sağlıklı yürümesi amacıyla, uygun ifade etmeye çalıştığımız ve sınırları kesik çizgilerle belirlenmiş bir tartışma çerçevesi olarak öneriyoruz.

Ek olarak sunduğumuz yazılar, içinde bulunduğumuz sürecin çeşitli zaman ve düzeylerdeki belgeleridir. Bugünkü düşüncelerimize ilişkin birçok tutamak noktasını, o zamanlarda bulmak ya da tersi sonuçlara varmak pek mümkün ve o kadar da doğal.

Yaklaşım zeminimizin, henüz başlangıç aşamasındayken, on yılların deneyim birikimine ve şekillenmişliğine sahip “okullu yaklaşımlar” karşısında önemli ölçüde avantajsız, karmaşık ve çelişkili olması doğaldır. Bu durumdan, bilmek dışında bir sonuç çıkarmıyoruz.

Görüşlerimizi, örgütler alanında ya da bizim düzlemimizde bulunan Marksistlerin eleştirilerine sunuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MARKSİZM: TIKANMA VE YENİDEN TANIMLANMA SÜRECİ

A. PRATİK-POLİTİK DÜZEYDE GERÇEKLEŞEN MARKSİZM

Örgüte hapsolmuş politika

Örgüt, politikanın kurumsal ifadesidir. Örgüt olmadan politika yapılamaz. Ancak örgüt-politika ilişkisinde politika, “kumanda mevkiini” hiçbir zaman terk etmemelidir.

Her ülke kendi özgüllüğünü, Marksizm gibi uluslararası bir teori ve harekete karşı da dayatmanın yollarını buluyor. Marksizm Türkiye’de (esasen 60’lı yıllarla başlarsak), kısa bir kültürel edinim (teorik, ideolojik vs. değil kültürel!) dönemi ardından, politik-örgütsel yanıyla 1970’li yılların başında anlatımını buldu.

Yeterli bir teorik olgunlaşma süreci yaşanmadan pratik-politik ifadelerini (örgütsel yapılarda) bulan Marksizm, o andan itibaren Türkiye’de Marksizme ilişkin kendine misyon biçenlerin önceliklerini de belirledi. Bu, kuşkusuz tarihsel bir kazanımdı, ama yirmi yılı aşkın bir sürenin ardından, hala ilk kazanım kategorisinin geride bırakılmamış olması, bugün çubuğun kazanım yönüne değil, kazanımın eksikliğine doğru bükülmesini zorunlu kılıyor.

1989’da belirttiğimiz (Akıntıya Karşı Devrimci Ayıraç) gibi, 1970’lerin başından günümüze uzanan Marksist hareketin bu niteliğini tanımlamada “yarınımıza uzanan tarihsel sürecin göz önüne alınması” tayin edici bir yere sahiptir. Ve dört yıl önce de vurgulamıştık ki, “ilk haldeki Marksizm’i boyutlandırmak ve geliştirmek, Marksistlerin Marksist kalmalarını sağlayacak temel çabadır”.

Artık, Türkiye’de Marksizmi tanımlama ve anlamada, yarınımıza uzanan tarihsel süreci, bizim de içinde mütevazı bir özne olarak rol ve etkimizin olacağı yeterince belirginleşmemiş kanalın işlevini gözönüne alma zamanının gelmiş olduğu bir evredeyiz.

Geleneğimizi oluşturan komünist örgütler, tarihsel sınırlarla sakatlanmış, yetersiz ve eksikli bir nitelik sergiliyorlar. Bu yapılar, içinde bulunduğumuz dönemde bütünlüklü bir tıkanma

sürecine girdiler. Klasik anlamda teorısız ve taktiksiz bir politik varlık sürecinden sonra, bir yandan yıllar boyunca aşılamamış sorunların birikimi, öte yandan yeni ve alışılmadık ölçüde kapsamlı sorunlar karşısında teori edinimi ve politikanın taktiksel kavranışı şeklinde ifade edilebilecek iki faktörü gerçekleştirmek için yönelmedikleri taktirde komünist hareketler, varlıklarını hayati bir atmosfer içine sokma aşamasındadırlar. Geleneğimiz, bugün, sözkonusu iki faktörü gerçekleştirmek için potansiyelini yitirme süreciyle karşı karşıyadır.

Geleneğimizin genel olarak, bir yapısal özellik şeklinde taşıdığı ve yeniden-ürettiği, örgütsel sınırlara hapsolmuş politika anlayışı (kendinden menkul, kendi için politika), onun ne dünyayı ve gelişmelerini anlaması bakımından teoriye dönük, ne de politik taktikler vasıtasıyla kitlelere dönük bir kanal açmasına izin veriyor. Tarihimizde, kitleselleşme eğilimi her zaman sağcılaşmayla el ele gitmiş, kitlelerden tecrit olmak da derin ve kendi kısırlığında boğulan bir sektarizme yol açmıştır. Aynı anda varolan ve karşılıklı olarak birbirlerini denetleyebilecek sacayağının (teorik alan-politik alan-sosyal alan) teşkil edilememesi, örgütsel yapıları, tarihleri boyunca (eksik olanın hangi yan olduğuna bakarak) ya kavruk ya da şekilsiz ve gevşek bırakmıştır. Teori-politika-pratik üçleminin kurulamamış olmasını komünist geleneğimizin yapısal bir sorunu olarak vurgulamalıyız.

Örgüt kendi başına bir amaç değildir. Örgüt, politika için gerekli ve zorunlu bir aygıt olmak gerekirken, ilişki tersine dönmüştür. Sınıf mücadelesine hizmet etmesi gerekirken, sınıf mücadelesinin sorunlarını çözmeye önyak olacak açılımları, politik ve teorik gelişmeleri engelleyen, dinamizmi boğan bir kale haline gelmiştir. Gerçekte her zaman çok daha geniş olan politika alanı, genellikle örgütsel sınırların ötesine pek çıkmaz. Örgüt bir aygıt olmalıyken, ideoloji, teori, analiz ve sözümona politik taktik örgütsel varlığın araçları haline getirilmiştir. Örgüt sınırları politika sınırlarını izlemeli, ona bağlı olmalı, onun sıçramalar kaydetmesi için bir zemin olmalıyken, politik ufuk sadakatle örgütsel varlığı izlemiştir. Üstelik, yirmi küsur yıllık örgütsel anlayış pratiği, kendine özgü bir politika yapış teorisi de üretmiş ve "hareketin bu gelişkin olmayan biçimini, ilkelliğini ve darlığını ilkeselleştirme eğilim doğurmuştur.

Veri durumları çerçevesinde örgütlerin köklü bir dönüşüme uğratılmayaacağı ve aynı anlama gelmek üzere onların kendi iç-ritmleriyle sorunlarını aşamayacağı sonucuna ulaşıyoruz. Tarihsel-politik sürece özne-işi bir müdahale yapmak için girişimde bulunmak zorunluydu. Ancak, örgütsel yapılar bu türden bir müdahaleyi yapısal olarak engellemek durumundaydılar.

Parti yolunda patinaj

Yirmi yıl civarında bir tarihi olan ve tarihleri boyunca çeşitli politik aşamalar yaşayan örgütlenmelerin aslında, birer tarihsel-politik özellik olarak belirli bir olgunluğa ulaşmaları beklenirdi. Anlaşılan, örgütler gruplar evresinde kaldılar.

Bu yapılar, misyonlarını, politik, teorik ve örgütsel misyonlarını yerine getiremediler. Evrensel misyon yüklenmiş örgütsel-politik bir yapının dünyayla teorik bir ilişki kurmuş olması gerekirdi. Örgütlerin bugün yaşadıkları tikanıklığın temel bir nedeni, toplum/tarihsel gerçekle teoriden dolayımlanan bir ilişki kuramadan/kurmaksızın, pratik-politik faaliyet içinde kendilerini her nasılsa, bir kez oluşturmuş olmalarında aranmalıdır. Teorisizlik, onları, buldukları dolaysız (kısmi, parçalı) gerçeğe sıkıca tutunmaya iterken, bütünseli kısmi kavrayış, ideolojistik bir tutumla bütünselin kendisi yerine konuyor ve böylece teori, özel olarak gerekli ve acil bir şey olmaktan çıkıyor. Bu, bir kısır döngü yaratıyor.

Komünist politik örgütlerin 20 küsur yıllık tarihlerini, örgütsel olarak parti-öncesinde kilitlenme, politik olarak pratik-politikte kilitlenme, ideolojik-teorik olarak doktrinarizmde kilitlenme şeklinde soyutlayabiliriz. Bu üç düzlem aslında birbirlerine neden-sonuç anlamında sıkıca bağlıdır ve belirli bir dönemsal perspektif içerisinde, ancak üçlü (yani bir anlamda bütünsel) bir gerçekleşme mümkündür.

Parti-öncesi komünist örgütler, açıkça anlaşılacağı gibi bir geçiş örgütüdürler ve bu dönemin merkezi görevi partileşmektir. Ancak Türkiye’de partiyi mümkün kılmak üzere, bir kategorik kazanım olarak, sadece örgütsel kuruluşlar gerçekleştirilmiştir. Parti, teorik hareket, politik hareket ve işçi hareketinin özgül tarihsel birliğidir. Bunu, Engels’in Fransa ve Almanya’da Marksist partilerin kuruluş sürecine, Lenin’in Ne Yapmalı’da ortaya koyduğu gereklere ilişkin yaklaşımlardan beri biliyoruz.

Türkiye’de belki Fransa’daki duruma benzetilecek bir gelişme cereyan etmiş ve özgülleştirilmiş bir teorik edinim ile işçi hareketiyle birleşme yollarının aranışı asgari sonuçlar vermeksizin politik hareket kurumsal ifadeleri olan örgütlere kavuşmuş ve 1972’den beri bu durum ısrar ve inatla korunmuştur. Hal böyleyken, bazı komünist örgütler kendilerini “parti” ilan etmiş, daha gerçekçi davrananlar böyle bir öznellikten şimdiye kadar uzak olmayı başarmışlardır.

Fakat “parti” olanlarla “hareket” olanlar arasında, politika yapış tarzında hiçbir kategorik fark gözlenememiştir. Partinin politikasıyla, parti-öncesi örgütün politika yapış tarzı arasındaki fark, basitçe “gelişkinlik” kavramına indirgenmiştir. Oysa, iki bambaşka örgütün aynı durumda izleyecekleri politika da bambaşka olmak durumundadır. Politikaya; biri, gerçek-hayatta (bugün) işgal edilen gerçek yer, diğeri olunmak istenilen yer olmak üzere, birbiriyle bağlantılandırılması politika sanatı alanına da giren iki temel unsur karakterini verir.

Geleneğimiz politikayı, her zaman bir parti (hiç değilse “küçük bir parti!”) imişcesine, ama aynı zamanda hiçbir zaman parti olamayacak bir şekilde kavradı ve uyguladı. Politika, her zaman bir genel politika olarak anlaşıldı. Başlangıçta hoşgörülecek bir konumu, 20 yıl boyunca mazur gösterecek hiçbir gerekçe olamaz. Hiçbir şekilde dönemleştirmeler yapmayan, Marksizmin genel ilkelerini durmaksızın yineleyen, konjonktürlerin ruhuna uygun ve bazen Marksizmin genel ilkelerine aykırı gibi görünen (taktikler genel olarak ilkelere aykırı gibi görünür) taktiksel tutumlar almayan ve giderek taktikler izlemeyen bir politik örgüt, hiçbir zaman işçi sınıfının öncüsünü ve giderek çoğunluğunu, Marksist kalmayı sürdürerek kazanamaz.

Fakat öte yandan geleneğimizin üyeleri, paradoksal bir şekilde, sanki gelişkin birer partilermiş gibi, sanki onu yönetebilir ve yönlendirebilirlermiş gibi, sanki diğeri politik örgütlerin etki ve nüfuzuna karşı etkin bir mücadele yürütebilirlermiş gibi, işçi sınıfını her fırsatta, genel eylemlere, genel grevlere, bu düzeni yıkmaya vs. çağırın ajitasyon metinleri kaleme almışlardır. Sınıf hiçbir zaman çağrılarını kulak asmadı, ama onlar da 20 yıl boyunca bu tür afaki ve naif çağrılarını (sınıf “sağduyusunu” bir an yitirip uysaydı) cinayetle eşanlamlı olduğunu bir kez olsun anlayamadılar.

Sınıfın öncüleriyle birleşme görevini; sözümona sınıfa dönük, somut şartların somut analizi önermesini anlamayarak genelgeçer basmakalıp faaliyet vasıtasıyla yerine getirdiğiniz inanırsanız, sınıf öncüsüyle ilelebet birleşemez ve parti-öncesi sekt olarak kabuğunuzda kurumaya mahkum olursunuz!

Bu durumda yapılan politik faaliyet, ancak kendi devrimci-politik varlığını yeniden-üretmeye yarayacak bir kendi-için politikadan fazla bir anlam taşımayacaktır.

Teorisiz ve kitesiz politikanın yirmi yılı

Komünist hareket, kendiliğinden ve taktiksiz bir yirmi yıl bırakmıştır geride... Bunun merkezi nedeni teorısizliktir. (Teori: Özgül olarak, organik tarzda edinilmiş teori). Teori olmadan siyaset: Kendiliğinden siyaset. Dönemi, yönsemeyi kavramak için “geleceği önceleyecek” teori gerekir.

Bunun temel nedeni, kitleler olmadan siyasettir. “Kitleler olmadan siyaset: Maceraperest siyaset.” (Lenin)

Teorinin organik edinimi olmadan gerçekleştirilen gelişkinlik, kitlelerin görece kazanılması, bu defa, politikada kendiliğindenlikten, kendiliğindencilğe sıçramaktan başka bir anlama gelmez. Türkiye sol ve komünist hareketinde kitlevi gelişme, her zaman sağcılaşmayla birlikte cereyan etmiştir. Kitesiz ve teorısiz politikada 20 yıllık ısrar, Türkiye komünist hareketine bir kadro tipi armağan etmiştir: Politikanın uzatmalı çavuşları. Ortalama onbeş yıllık bir politik mücadele deneyimini geride bırakmış, denenmiş, sağlam, kararlı, özverili, ama geniş bir ufka sahip olmaktan artık neredeyse ilelebet mahrum kalmış, başlıca gıdasını tecrübelerinden alan, Gramsci'nin koyduğu üç kademeli piramidal örgüt yapısının orta kademesinde muazzam işlevler yerine getirebilecek, ama bugün darlığı ve sekt politikasını naçiz bedeninde yaşatan, örgütlerin önderlikleri ve kadrolarının ezici bir çoğunluğunu oluşturan bir birey...

Kitesiz ve teorısiz politikada ısrar, komünist geleneğimizde ilginç bir “kitle” tipi de armağan etmiştir.

Bu insanlar kitle işlevi görüyorlar, ama kitleden olmadıkları çok net. Ortalama işçiden-emekçiden önemli oranda kopmuş bir ruh hali olan ve kitle duygusu kaybolmuş bir birey. Komünist örgütün gerçek kitlelerle bağlarının ucunda olan bu bireyler, bugünün ortalama işçisi ve memurundan geri bir kültürel birikime ve daha az sosyal girişkenliğe sahipler. Örgütsel yapı-

nın iskeletini oluşturan kadrolarla önemli oranda kültürel ve sosyal iç içelik yaşıyorlar. Kadrolarla, bu kadrosal konumdaki kitleyi birlikte ele aldığımızda, yukarıdan beri vurgulayageldiğimiz iki temel eksikliği aşmak bakımından ortaya çıkan elverişsizlik açıktır.

Gelişkin bir yapıda kitlevi bağları kuran bireylerin, yüksek bir eğitim, kültür vs. seviyesinde olmaları beklenemez, ama parti-öncesi küçük gruplarda bu özellik, ancak halihazırdaki konumun korunmasına, geliştirilememesine hizmet eder.

Türkiye’de örgütün önemi, başta ve hala örgütlerin yaratılmasına rağmen kavranmamıştır.

En bellibaşlı kazanımlardan biri örgütlenmelerdir. Fakat örgüt faaliyeti içindeyken örgüt bilincinden uzak oluş da en bellibaşlı yetersizliklerdendir.

Örgütlerin, örgütün önemine dair bilinçsizliği!

B. KÜÇÜK-BURJUVA DEVRİMCİLİĞİNİN BİR TÜRÜ KIRILAMAYAN NÜFUZU

Nüfuza doğuş

Türkiye komünist hareketinin bütün ömrü, küçük burjuva radikalizminin egemenliği altında geçmiştir. Hâlâ süren bu egemenlik durumu, bugün karar aşamasına gelmiş bulunuyor. Ya nüfuz kırılacak, ya da tamamen asimile olunacak!

Bu durumun ve yirmi yıl boyunca sürmesinin nedenlerine değinmeden önce, Türkiye sol hareketinde yaygın olarak yapılan bir öykünmeciliğin sakatlığını vurgulamak gerekiyor. Rusya Marksizminin ortaya çıkışını küçük burjuva devrimciliğinden kopuşta gören sol hareketin küçük burjuva sosyalizminden etkilenen ya da küçük burjuva sosyalizmi konumundan hareket eden yaygın çevreleri, Türkiye sol hareketinde Narodizm, kendilerinde de Bolşevizm bulmak için akla kararı seçmiş ve bütün çabalarını bu anlamsız paralelliği kurmaya hasretmişlerdir. Önce Narodizm, sonra Marksizm ya da Bolşevizm arayanların tümünün, vargılarını mümkün kılan teorik zeminin, yanlış-doğru olmaktan önce tutarsız olduğunu düşünüyoruz.

Çünkü Türkiye’de politik Marksizm, Rusya’da olduğu gibi küçük burjuva devrimciliğinden koparak değil, esasen, küçük burjuva sosyalizminden -yer yer ve politik eylem anlamında küçük burjuva devrimciliğiyle birlikte- koparak politik arena-

nın “aktör”leri arasında yerini almıştır. Bu özgül tarihselliğin anlaşılması, tarihdışı spekülâtif tarzların daha başlarken sakatlayıcı niteliğini bertaraf etmek bakımından tayin edicidir.

Komünist hareket, işçi hareketi içinde olan ya da farklı sosyal tabakalarda vücut bulan devrimci-olmayan sosyalizmin reformist ve revizyonist yaklaşımlarına karşı geliştirdiği tezlerle ortaya çıkmış, ama bu alanda yarattığı kopuş, komünist hareketi küçük burjuva devrimciliğinden de koparmaya yetmiştir. Küçük burjuvazinin o dönemde varolan her iki temel eğilimi de aynı ideolojik-politik kalıplar altında bulunuyordu ve devrimciliğin pratiği, bu kalıpları kırmaya yetememişti. Fakat paradoksal olarak, komünist politik varoluşun tarihsel doğuş koşulları, aynı zamanda küçük-burjuva devrimciliğinin etkisine açık olmaya doğuş anlamına gelmiştir. ş. Kaypakkaya'nın TİİKP'den ayrılışında THKO ve THKP-C'nin eylemlerinin etkisi ve onun ilk etkili eyleminin devrimcilerle dayanışma eylemi olduğu biliniyor. Küçük-burjuva devrimciliğinden de kopulmuş, ama bu kopuş onun etki alanına girmek pahasına gerçekleşmiştir. Bugüne kadar, iki on yıl boyunca, hegemonya, niteliğe ilişkin olamadan varlığını korumuştur. Ama artık, küçük burjuva devrimciliğinin (ve yakın gelecekte görüneceğini öngördüğümüz küçük-burjuva radikal demokratizminin) nüfuzundan sıyrılması, pratik-politik düzlemde gerçekleşen komünist (politik) hareketin, bu niteliğini koruma sorunu haline gelen bir sürece girilmiştir.

Politik anlamıyla Marksizm, çizgisel olarak en ileri devrimcilikle, çizgisel olarak en ileri sosyalizmin tek tek somutlanımları olmadığı gibi, onların aritmetiksel toplamı da değildir. Bu kavramlar çerçevesinde ifade edersek, Türkiye'de bir tarihsel devrimci sosyalizm olmuştur.

Ama özgül tarihsellik bir eksikliğe işaret ediyor. Eksiklik, ilk elde, devrimci olmaya değil, sosyalist olmaya ilişkin bir eksiklik olarak anlaşılmalıdır. Bu politik hareket, daha çok devrimci, ama daha az sosyalist olmuştur. 1970'li yılların başından beri tarih, politik kulvarda, “gereğinden çok ileri gitme” şeklinde bir eğilim kaydetmiştir. Türk toplumunun siyasete ilişkin tarihsel özellikleriyle derin bağları olduğu söylenebilecek bu yönelim, küçük-burjuva devrimciliğinin egemenliği ve götürücülüğünde, komünist harekette bir sapma olarak belirmiştir.

12 Mart dönemi devrimciliği, “gereğinden çok ileri” gitmiştir. Çünkü, “gereğince” hareket eden hiçbir akım devrimci olamamıştır. Bu bir tarihsel saptamadır.

İ. Kaypakkaya’da somutlanan komünist hareket, Kemalizmi bütünsel redde, Marksizmin zeminini yaratmaya olanak tanıyan bu ideo-politik eyleme ancak ve sadece “gereğinden çok ileri” giderek varabilmiştir. Bu da bir tarihsel saptamadır. Aynı işi yapan ve gereğince davranan herhangi bir Marksist, tarih tarafından kaydedilmemiştir.

Başlangıçta (ve başlangıçtan bu yana), devrimci örgütler içinde -yukarıdaki terimleri izlemeyi sürdürüyoruz- “sosyalizm”le belirgin bir ilişkiye sahip olan tek politik yapılanma kuşkusuz, geleneğimizin kurucusu olan odaktır. Bugün, Kaypakkaya’nın diğer devrimci akımlar karşısında Marksizme ilişkin ayrıcalığını, hiçbir ciddi yaklaşım sahibinin yadsıyamayacağını ve yadsımadığını düşünüyor ve görüyoruz. Ama bu “ayrıcalık”, genellikle, “küçük burjuva devrimci akımların içinde Marksizme en yakın olan akım” şeklinde, teorik kategorileri kovalama ısrarından yoksun ifadelerle geçiştiriliyor ve bir sündürme işlemiyle niceliğe indirgeniyor. Biz, sözkonusu “ayrıcalığın” kategorik olduğuna inanıyoruz.

Geleneğimizi eleştirinin bu andan itibaren anlamlı ve pozitif sonuç alıcı etkileri olacaktır. Doğuşu sırasında, reformizme ve revizyonizme karşı pratikte ittifak halinde olduğu küçük burjuva devrimciliği ile iç içe bir hayattan kurtulmanın herhangi bir pratik refleksi olmayacağını zaten tarih geleneğimize yeterince gösterdi. Küçük burjuva devrimciliğinden etkilenme, dolaysız sonucunu, kitleler yerine devrimci örgütü koyma şeklinde ifadelendirilebilecek bir “sol” sapmayla göstermiştir. Bunun diğer ucu, kendiliğindencilik olmuştur.

Reformcu nitelik gösteren çeşitli sosyalist akımların tersine, özellikle 70’li yıllarda işçi sınıfına dönük ilgi çok zayıf kalmış ve devrimcilerin ilgilendiği ve çıktığı (yukarıda vurgulandığı gibi, komünistlerin de çıktığı ortak menşeye) sosyal kesimler içinde olunmuştur. Devrimci hareketler dışındaki çeşitli sol akımlar her zaman, teorik kavrayış bakımından daha ileride oldular. Bu akımlarla gerçekleşen birtakım etkileşimler bu bakımdan -ama sadece bu bakımdan- yararlı ve politik-teorik olarak ilerletici sonuçlar doğurmuştur. TKP-ML Hareketi’nin 1976’da kendisini ortaya koyan temel unsurlardan birinin (hatta belki tek temel unsur) böyle bir etkileşim sonucu ortaya çıktığı iddia edilir.

TKP-ML Hareketi, o dönemde, kendini hem geleneğimiz, hem de tüm devrimci hareket içinde biricik kılan bir temel tez koymuştu: “Türkiye geri kapitalist bir ülkedir ve bu kapitalizm esas olarak ‘Prusya tarzı’yla gelişmektedir.” Bizim de isabetli olduğunu düşündüğümüz iddiaya göre, TKP-ML Hareketi’nin bu anlayışı, TİP’li iktisatçıların çalışmalarından hareketle ileri sürülmüştür. Bu teorik öncülük, her ne kadar TKP-ML Hareketi’nin tarihinde bir kez gerçekleşmiş ve politik sonuçlarına ulaştırma konusunda yeterli irade gösterilememişse de, 1976’daki tartışmada Kaypakkaya’nın kurucusu olduğu geleneğin tarihsel dinamik içinde niteliğini korumasında kuşkusuz tayin edici bir işleve sahip olmuştur. TKP-ML Hareketi, teorisinin pratik önemini, bu olayda net olarak görmüş olsa gerektir.

Vurguladığımız gibi, 1976’daki muhasebe, hiçbir zaman kapsamlı sonuçlarına vurdurulamadı. Devrimci demokratizmle aynı pratik pota içinde oluşan komünist niteliğin yeni bir dönemde korunması ve yeniden -üretilmesi sağlanabildi ancak. Tam da uzağı göremeyen pratisyenler tarzında, her zaman içinde olunulan devrimci akıntıya tabi olundu. Bir başka yerde belirttiğimiz gibi, “sosyo-politik aciliyetin ‘dışına’ çıkıp, kendine çekidüzen vermek isteyenlerin halinin nice olacağını Allah bilirdi”. Politikada kendiliğindenliğin, bir anlamda politik olamamanın bir ifadesi olarak alınabilecek bu pratik acil işler peşinde koşurma ya da kendi yarattığı cüce gerçeğin peşinde tüm enerjisini harcama durumu, o zaman da şimdi de komünist geleneğin üyelerinin içinde oldukları ve sıçrama yapmalarını önleyen en ciddi günlük tehlikedir. Her zaman, “hareket berekettir”, denmiştir.

Geleneğimiz, devrimci-olmayan sosyalizm akımlarından, reformizmden ve revizyonizmden zaten pratik olarak, çıplak gözün algılayabileceği bir şekilde ayrıydı. Bu kez çubuğu diğer tarafa bükmesi gerekirdi. Ancak bu, ne 12 Mart dönemi sonrası, ne de 12 Eylül dönemi sonrası yapılabildi. Her seferinde ortaya çıkan birtakım yönelimler, kendinden ürkercesine bastırıldı. 12 Eylül’ün ağır koşullarında, bu talep tasfiyecilikle el ele dile getirildi ve buna TKP-ML Hareketi’nin ortalama militanının tepkisi, “ana rahmine dönüş refleksi”ni andırır şekilde oldu. 1979’daki “Mao Zedung Düşüncesi”ni reddetme sürecinin, sadece geleneğimizin evrensel niteliklerinin ülkesel koşullarda yeniden-üretilmesi oranında (fakat önemin temel niteliği kesinlikle yadsınmadan!) önemi olduğunu düşünüyoruz. İlgili süreç,

TKP-ML Hareketi açısından da, genel olarak diğer komünist hareketler açısından da özgün olmayan bir niteliğe sahiptir. Buradaki önemin, 78’le girilen bir mücadele dönemi karşısında, ortaya çıkan sağcı ve kendiliğindenci yönelimlere karşı bir kendiliğindenlik olarak anlaşılabilir “politik süredurum ilkesi”ne uyarak devrimci niteliğin yeniden-üretilmesinde aranması gerektiği kanısındayız.

Komünist geleneğin küçük-burjuva devrimciliğinin nüfuzu altında olmasının temel nedeni, komünist niteliğin esasen pratik-politik düzeyde gerçekleşmesi ve orada kalmasıdır. Marksist politik varoluş gerçekleşti, ama Marksist teorik üretim olmaksızın... Türkiye’de sırf yeterince teorik edinim sağlanmadığı için sözkonusu nüfuz kırılmadı. Devrimci hareketin her üç gelişme döneminin dinamiklerinin kavranması konusunda gösterilen ve asgari teorik bakışın eserinin bulunamayacağı tavrılarda, eksikliğin canlı ve pratik etkisini görmek mümkündür. Komünist hareketlerin 1970, 1978 ve 1989’da başlayan sosyal hareketteki durgunluk ve gerileme eğilimine gösterdikleri tepki, k-b devrimciliğinin üzerlerindeki etkisinin ve durumu anlama-kavrama konusundaki dehşet verici ayrımlıklarının açık göstergeleridir. Her üç aşamada da, kitle hareketinde gerilemeler yaşanırken, komünist hareketler inadına yükselişten (hatta devrimci yükseliş!) söz etmişlerdir, üstelik her üç tarihsel örnekte de küçük burjuva devrimci akımların tavrına öykünmüşlerdir. Kitleler geriliyormuş ne gam! Kendileri ve kendi “kitleleri”, kitlelerin yerine devrim yürüyüşünü sürdürmek için ne güne duruyorlar! Her üç durumda da, küçük burjuva devrimciliğiyle, hem duruma yaklaşım hem de durumun sonucunda kader birliği içinde olunmuştur. Yükselen mücadele havası ve bozgun!

Dönemi, ve konjonktürün gidişatını anlamak ve uygun politik taktikler üretmek için teorik bakışın olmazsa olmaz olduğunu (sezginin bile bazen işe yaramakla birlikte güvenilir nitelikte olmadığını, ancak bilgisel faaliyetle birlikte anlamlı olacağını) ısrarla yinelemek ve komünist geleneğin bu yetenekten mahrum olduğunun anlaşılmasının hayati önem taşıdığını keza, ısrarla yinelemek durumundayız.

Nüfuzu kırma dinamikleri

Bugün, komünist hareketin küçük burjuva radikalizminin iki yanlı etkisinden sıyrılmasının iki temel yolundan biri ön-

cel'dir: Teoride devrimci olabilmek. Marksist teori, her dönemde ve her durumda, olabildiğince fazla boyutta yeniden kurulmak ve yaratılmak zorundadır.

Komünist hareketin küçük burjuva radikalizminin nüfuzundan kurtulmasının diğer temel yolu, “kitleler olmadan siyaset”e son vermek ve artık siyasetin kitlelere organik olarak dönük ve ancak siyasetin kitlesel nitelik kazandığında “gerçekten siyaset” olacağını pratik olarak da idrak etmek şeklinde belirlenebilir. Lenin’in her zaman ısrarla vurguladığı gibi, kitlesel karşılığını bulmayan ve kitleyle yapılmaya dönük olmayan ve nihayet kitleyle yapılmayan bir politikanın değeri, “politik olarak yalnızca sıfır”dır. Geleneğimizin politika anlayışı, bu anlamda Leninist politikanın dışındadır. Yirmi küsur yıl boyunca, devrimcilerin sadece kendileri için anlamlı olabilecek bir hareket tarzı tuttumaların politika yapmak olduğu sanılagelmıştır. Oysa, politika, Leninist anlamda, gerçekleşmeye dönük taktiksel politika; kendini, kendini var eden özgül gerçeklik dışındaki gerçekliklerde de var edebilen, üçüncü şahıslarla (kitlelerle) kendini yeniden-üretebilme kudretinde olan açık-uçlu bir eyleyiştir.

Türkiye’de, her şey devrimi mümkün kılan temel çelişkinin beri tarafını, pratik görünümüyle kendilerinin oluşturduğunu düşünmekle başlıyor ve bunu “eylem”sel varlıklarıyla komünist geleneğin üyeleri de paylaşıyorlar. Leninist politika anlayışından uzaklaşmanın bir yanını bu oluşturuyor. “Kitleler yoksa biz varız” deniliyor ve çalakılıç mücadeleye soyunuluyor. Kitlelerin kazanıldığı dönemde yapılan siyasetle, bunun henüz gerçekleşmediği dönemde yapılan siyaset arasında niteliksel bir fark olmalıdır. Burada sorun, bu ikisi arasındaki diyalektik ara’yı iyi anlamak ve politik pratikte bunun karşılığını üretmektir.

Fakat bugün, bir kitle devrimciliği yaratmanın ve hareketin içine düştüğü kısırlığı aşmanın da gerçek koşulu, “her türlü çevre ruhunu ve sekte görüş ve zihniyeti şiddetle reddetmek”tir. Bu türden darlık ve kapalılıklar, politikanın özüne aykırıdır ve giderilmedikçe ancak politika yapamayan politikacılar (ne ölçüde mümkünse?) olunur. Bugüne kadar yapılagelen esas olarak budur.

Komünist harekette bir eğilim olduğu gözlenen sekte politika anlayışından uzaklaşma pratikleri, örgütlü yapıların önündeki yegane ama ancak palyatif uygun seçeneğe işaret ediyor-

lar. Bir kitle devrimciliği yaratma yolundaki yönelimler, tıkanma karşısında her zaman olduğu gibi hakim eğilim olarak gösterilen ve Marksist niteliği aşındıran tepki tarzı karşısında kısa erimli başarılar gösterebilir ve bu istenmelidir. Ancak komünist hareket eğer bu başarısına kendini kaptırır ve niteliğini bu yolla aşınmaya bırakırsa, teorinin -olanca araçsal anlaşılmasıyla- rehberliği olmaksızın gerçekleşen taktiksel yönelimler de yetmeyecek ve her engel, eski tarza dönme yolunda gerçek bir iç zorunluluk yaratacaktır. Sorunların “bilinen hal çareleri”yle çözülmeme ve kilitlenme aşamalarının her kritik momentinde, bizim ifade etmeye yöneldiğimiz anahtar devreye girmek durumundadır. Biz, olmazsa da olur cinsinden süslü bir taç değil, şu ya da bu şekilde oluşmaya yönelen beynimizin rahatça serpileceği ve korunabileceği bir kafatası ve miğfer öneriyoruz.

Çıplak kol ve bacakları kullanılamaz hale getirilmiş, gövdesi kalın zırhlarla korunan, çıplak kafasını da sürekli ve yoğun saldırılardan korumak için kah zorlukla gövde zırhına sığdırmaya çalışan, kah boynunun izin verdiği manevra yeteneğiyle sağa-sola öne-arkaya hareket ettirmekten başı dönmüş, gözleri kararmış ve midesi bulanık bir savaşıya benziyoruz. Ve biz şimdilik savaşıya sadece bir miğfer öneriyoruz. Uzuvarları uygunca hareket ettirmenin (taktik tutumlar ve uygulamalar alanı) önkoşulu, bu güvencedir.

Komünist gelenek, taktik tutumlar ve taktik uygulamalar gerçekleştirilmeyen bir yirmi yıl geçirmiştir. İdeolojik olarak doktrinizm şeklinde ifade edilebilecek bu niteliğin politikadaki yansıması “genel politika” olmuştur; taktik nedir bilmeyen bir politika...! Churchill, politikada 24 saatin çok uzun bir süre olduğunu söylüyordu. Politik örgütler için 24 saat, ne uzun bir süre olmuştur, ne de onların 24 saatte değişebilecek taktikleri... Taktik diye adlandırılan birtakım anlayışların değişmesi için yıllarca bekleyip görmek gerekmiştir. Politik faaliyet anlamını, hep “yükseliyor” olan işçi hareketine, hep “tepkileri görülmemiş ölçüde derinleşiyor” olan (12 Eylül’ün en ağır dönemlerinde kaleme alınmış örgüt yazılarında bile bu özellik değişmemiştir) kitlelere dönük ajitasyon çağrılarında bulmuştur. Sosyopolitik hayatın mümkün olduğu ölçüde çok dönemlere ayrılması, ve her döneme özgü mücadele biçimleri konulmasına komünist örgütlerin azımsanmayacak tarihlerinde tesadüf edilemez.

Küçük burjuva devrimciliğinin nüfuzu kırılmalıdır, çünkü 1989-90'dan bu yana, Türkiye devrimci hareketinin küçük burjuva devrimciliği tarafından ortaya konulan ve alışlagelmiş mücadele kanallarının tıkanma eğilimi oldukça belirginleşmiş ve pratik karşı-sonuçlar vermeye başlamıştır. Bir başka çalışmamızda vurguladığımız gibi, "Başka sosyal ve politik kompartmanlara ait alanlarda at oynatmak bir tarihsel dönem için 'haklı' olabilir, ancak bugün bunun miyadını doldurduğunu ilan etmek gerekiyor. Komünist devrimci olmak ve kendini öyle tutmak yetmez ve yetmiyor. (...) Komünist devrimci olarak eylemek, toplumsal yaşamın boyutlarına, herhangi bir devrimci hareket gibi değil, 'farklı', farklılığı, kitlelerin günlük mücadele ve yaşamlarında hissedilebilir tarzda müdahale etmekle olur. Genel olarak devrimciliğe ait tarihsel araçlarla devrimci sosyalist nitelik ilelebet korunamaz."

Politik-olandan sosyal-olana ve teorik-olana belirli bir tarihsel dönem sonunda organik bağlantı halkaları uzatılmazsa kireçlenme kaçınılmazdır. 20 yılın sonunda kireçlenmenin ciddi ölçüde gerçekleşmiş olduğunu görüyoruz. Bu gerçek, komünist hareketin k-b devrimciliğinin nüfuzundan kurtulmasının ne kadar güç olduğunu da gösteriyor. Küçük-burjuva devrimciliğinden kesin ayrışma konusunda bize düştüğünü düşündüğümüz yükümlülükle, komünist geleneğe düşen yükümlülük farklıdır. Komünist gelenek, devrimci hareketin üçüncü gelişme dönemi nezdinde tarihteki genel etki alanına politik yönelimleri ve tutumuyla son vermelidir. Bugün komünist hareket, özellikle üçüncü gelişme dönemi olan 1984-90'ın ciddi bir şekilde etkisi altındadır. Küçük-burjuva örgütlerin yönelimlerinden radikal bir şekilde ayrı durmak gerekmektedir. Tabii bu, komünist geleneğin bir üyesinde görülen ve bu kez k-b akımların bir başkasının etki alanına girmek olarak anlaşılmalıdır.

C. AYRIM ÇİZGİLERİNİN YENİLENMESİ SÜRECİ

1970'li yıllarda Türkiye sol hareketindeki akımları ayırmak çok kolaydı; 80'lerde, bu işlem o kadar kolay değildi artık; bugün ise, ayırım çizgileri kaarışmıştır ve yeni ayırım çizgileri çekmeye yönelmek gerekmektedir. Eskiden, bulunulan konumdan kimin hangi politik karaktere sahip olduğunu belirlemek kolaydı, artık diğer pek çok konuda olduğu gibi, bu konuda yol almak da çetin uğraşlar gerektiriyor.

12 Eylülcülerin saldırıları altında, eski ayırım çizgileri günlük yaşamda aşınmaya başlamıştı ve bu süreç kendisini hemen ortalama kadroların bilinçlerinde yeniden-üretmeye başlıyordu: Aynı düşmana, aynı ya da benzer gerekçelerle karşı duran insanlar niçin yan yana olamazdı? Bu, sağduyunun en yalınının yeniden-kazanılmasıyla varlığını hemen gösteren pratik günlük bir süreç şeklinde cereyan etti. Günlük politik pratiklerde başlayan gelişme, 80'lerin sonuna doğru teorik, ideolojik, politik ve örgütsel sonuçlar verecek ölçüde derinleşti ve aralarında Arnavutluk'un da yer aldığı ülkelerdeki rejimlerin çöküşüyle patladı. Gelişmenin, sadece dışarıdan gelen etkiler sonucu değil, dışındaki "kaleler" henüz ayaktayken içeride bir özgül pratik dinamikle ortaya çıktığını vurgulamanın önemli olduğu kanısındayız. Öte yandan, ayırım çizgilerinin aşınma sürecine girmesinde, iç ve dış teorik, ideolojik, programatik ayırt edicilerden önce içerideki ve dışarıdaki dolaysız pratik ayırt edicilerin akıbetini vurgulamanın hem yeni sürecin zemininin anlaşılması bakımından, hem de siyasal tarihe materyalist bakmanın gereği olarak yerinde olduğunu düşünüyoruz.

Bunun yanında öznel ölçütler, önemli oranda dış nedenlerden kaynaklanarak geçerliliğini yitiriyor. Geleneğimiz açısından, ülkede ve dünyada herhangi bir politik akımın Marksist olmasını belirleyen çerçevenin sınırlarını, AEP yanlılığı belirlerdi. AEP'in tasavvur edilen şemsiyesi altında yer almayan akımlar değerlendirme konusu edilmeye bile değmezdi. Artık, bu ölçüt fiilen ortadan kalkmış bulunuyor. Akımları bugün ayıran ve bugün yaşayan, tartışma götürmez bir "mihenik taşı" artık yok. Böyle bir ayırımın kalkmış olması, aynı politik kuldarda yer alan, benzer mücadele yöntemleri izleyen, aynı birimlerde aynı tarzlarda çalışma yürüten devrimcilerin, ilişkilerinde görülen önyargıların aşılmasında büyük bir role sahip oluyor.

Eski dönemin ölçütlerinin yerine konulacak ayırım çizgilerini ilk elde oluşturmak olanağı yoktu ve günümüze kadar da bu iş henüz yerine getirilemedi. Biz bu bağlamda bir ikame işleminin imkansız olduğunu kabul ediyoruz. Eski çizgileri aynen korumanın fiziki imkanları yok. Kısaca, bugün, dünyada ve Türkiye'de yaşayan bir gerçek, bu anlamda politik olarak bir AEP çizgisi yok. Böyle bir çizginin var olması için mutlaka bir AEP gerekmediğini iddia edenler olacaktır, ama bu türden iddialar sadece iki yolla anlam kazanır. İddia sahibi, ya gerçek

bir politik kudret olarak kendini kanıtlar (bu durumda ikincisine illa gerek duyulmaz) ya da gerçek bir teorik kudret olarak iddiasını tanıtır. Hiç kuşku yok; bugün, iddianın her iki savununun varlığından söz edilemez.

Geleneğimiz, diğer bütün gelenekler gibi, içinde bulunduğu sekt dünyasını kavramsal olarak da edindi. Marksist olan-olmayan ayrımı, olabildiğince darlaştırıldı. Marksizm, genel olarak mensup olunan okul, içinde olunan örgüt ve örgütteki egemen eğilime kadar indirildi ve Marksizmin örgüt endeksli kavranışı, politik Marksizm anlayışına üstün kılındı.

Geleneğimiz açısından Lenin'in bu konudaki terminolojisine ve yaklaşımına geri dönmek, teorik bir gerçek olmak yanında, politik bir zorunluluktur. Geleneğimizin Marksist olan ve olmayana ilişkin devraldığı ve kullandığı terim, alabildiğine sekte ve dogmatik bir yaklaşımın aracı olmuştur. Anlayışa göre, Marksizm içinde sapmalara, kesinlikle yer yoktur. Bu saf ve tarihdışı Marksizm anlayışına göre bir tek Marksist okul (akım vs.) vardır ve teorisiyle taktiğiyle, örgütlenme anlayışı ve mücadele yöntemleriyle, kitle çizgisi ve çalışma teknikleriyle tek tek gerçekleşmiş olanın toplamı bir Marksist bütünlük teşkil eder.

Bir dönemin Marksizmi, içinde, sapmaları, farklı çizgileri, eğilimleri, hatta okulları ve örgütleri barındırır. Marksizmin tarihinde saf bir dönem hiçbir zaman olmamıştır. (Tarihsel) olmamışlık, (teorik) olamazlıktan kaynaklanır. Çünkü Marksizm, burjuva teorisi, politikası ve pratiğine karşı mücadeleyi öncelikle kendi içinde verir. Felsefede, politikada ve "bilimde" Marksist olan ile olmayan, verilmiş ayrımlar değildir. Her özgül dönemde özgül yaklaşımlar geliştirmek gerekir. Bir dönemin Marksizmi içinde Marksizmi koruma ve geliştirmenin tek yolu, yegane sigortası, kesintisizce sürdürülen ayıklama işlemidir.

Bu işlem, "genel olarak Marksizm alanı"nda yapılır. Rusya'da Bolşevizm, Lenin'in bir tarihte (başlangıçta), Rusya solu içinde doğru Marksist tutumu alması ve direksiyonunu geleceğe ilişkin olarak bu doğru tutuma kilitlemesi marifetiyle değil, diğer birçok Marksist akım, eğilim ve örgüte (ayrıca Bolşevikler içinde de, Marksizmin dışına düşenler bir yana, yanlış bir taktik ya da teori savundukları halde Marksist olmaktan çıkmayan akım, eğilim ve çok defa partinin kadrolarının çoğunluğuna) karşı her olayı teorik, politik ve pratik olarak Marksist ele

alma konusunda gösterdiği çetin çabaların kesintisizliğinde doğmuş, sürmüş ve gelişmiştir. Ve Lenin, hala Marksizm alanında yer alan oportünist ve revizyonistlerle, ekonomist ve “sol” komünistlerle kavgalarını, Marksizm alanı dışında yer alan devrimcilerle kavgalarından özenle ayırmıştır.

Türkiye’de kavramlar, anlamını yitirecek ölçüde çarpıtılmıştır. Lenin’in genel olarak Marksizm-alanı üzerinde bir kavram olarak kullandığı “revizyonizm”, “karşı-devrimci sosyal-faşistleri” nitелеmek için; “sol” ve “sağ” oportünizm terimleri, Marksist olmakla ilişkileri bile sözkonusu edilmeyen küçük-burjuva devrimcileri ve reformist uzlaşmacılar için kullanılmıştır. Sağa ya da sola doğru saptığı anlaşılan akım ya da örgütler hemen derdest edilip Marksizm dışına çıkarılırlar. Bu eğilim, 12 Eylül 1980 öncesi, saçmalık ölçülerine ulaşmıştı. Ancak artık, kendiliğinden ya da bilinçli olarak bir ters akım varlığını gösteriyor. Geleneğimiz içinde TKP-ML Hareketi, bu konuda örneğin TDKP’ye nazaran önemli ölçüde yol almış durumda. AEP’çi olmanın sadece bir tarih olduğu günümüzde, eski AEP’çi olmak dışında da önemli ortak tarihsel ve güncel paydaları hala korunuyor olsa da, bir geleneği, örgütsel varlıkları aşarak, kapsayarak ele almanın mümkün olduğunu göstermesiyle TKP-ML Hareketi (ve TKİH), eski kavramsal zeminden uzaklaşmış ve “Marksizmin genel alanı” kavramıyla konuşmuş oluyor. Ama sözkonusu olan sadece bir oluş; durumu ve anlamını kavrayarak yapış değil...

Kimsenin, sözkonusu dört örgütsel yapı arasında, çevredeki diğer örgütsel yapılarla karşılaştırıldığında, bilhassa yeni kazanılmış özel yönelimler ve yaklaşımları, günümüz itibarıyla, kolaylıkla gösteremeyeceği açıktır. Örneğin son yıllarda, taktik tutumlar anlamında TKP-ML Hareketi’yle TKEP ve Kurtuluş arasında, TİKB ve TKİH’e nazaran karşılaştırılamayacak ölçüde belirgin bir paralellik gözlenmektedir. Bu durum somut ifadeleri olanca açıklığıyla gözleniyor. TKP-ML Hareketi, daha önce düşünülmesi bile zor eylem ve tutum birlikleri içinde yer alabiliyor. TKP-ML Hareketi, Kurtuluş, TKEP ve TDKP, uzun sayılabilecek bir dönem boyunca, birçok konuda ortak tutumlar geliştirdiler, çağrılar yaptılar. Örgütler, her ne kadar bunu bir eylem birliği olarak ifade ettilerse de, bu çarpıklık, gelişmenin önemini azaltmıyor. Aslında, örgütsel eylem denilen kavramın içinin gerçek öğelerle çok fazla dolu olmadığını bir coğrafyada yaşadığımızdan, bu birlik, eylemlerde

değil, bildirilerin altına atılan imzalarda, çeşitli sorunlara ilişkin alınan tutumlarda beliren bir birlik olmaktan öteye gidemedi.

Benzer bir ayırım, geleneğin dört örgütünü giderek daha belirgin çizgilerle ikiye bölüyor. TKP-ML Hareketi ve TDKP'nin oluşturduğu ikilinin karşısında TKİH'le TİKB duruyor. Bir ikililiğin TKP-ML Hareketi'nin politik yönelimlerinde de yaşadığı ve onu bir şizofreniye ittiği vurgulanmalıdır.

Bu karmaşık ortamı anlamak için, "Marksizmin genel alanı" kavramını literatürümüze yeniden katmanın pratik yararının yeterince açık olduğu düşüncesindeyiz.

Örgütsel ifadelerine kavuşmuş akımlar içinde, geleneğimizin unsurları dışında TKEP, Kurtuluş, Ekim gibi örgütleri, şimdiden, Marksizm alanı içinde belirleyebiliyoruz. Marksizm alanında yer alan akımlara eski ölçütler vurgulanamaz. Bu akımlar burjuva ideoloji ve politikasının bağışık olamıyorlar. Her biri, büyük ve derin yalpalamalar yaşayabiliyor. Bunlar dışında, örgütsel yapılar olarak politika yapan ya da henüz birer propaganda çevresi konumunda olan ve çeşitli okul geleneklerinden gelen birçok odağın Marksizm alanında yer aldığını ya da bu konuda değerlendirme konusu olduklarını belirleyebiliyoruz: Doktorcular diye anılan kesimdeki bazı yapılar, Maoçu gelenekte yaşanan ayrışmalar sonucu ortaya çıkan Komün çevresi gibi oluşumlar, henüz birer propaganda çevresi niteliğinde olan ve Troçkist gelenekten sayılan bazı odaklar...

Ayrıştırma işleminde birtakım aksiyomlardan hareket ediyoruz. Örgüt olmuş akımlar için, devrimci olmak ya da devrimci yönelimde olmak pozitif faktörlerimizi teşkil ediyor. Bu bakımdan, örgütsel varlığını tamamıyla legal alanda oluşturmuş yapıları değerlendirme dışı tutuyoruz.

Devrimci Sol ve Devrimci Yol'un oluşturduğu P-C Geleneğini değerlendirme dışı tutuyor ve devrimci ya da radikal demokrat akımlar olarak kabul ediyoruz. Devrimci Sol, Marksizme ulaşamamış bir devrimci akım iken; Devrimci Yol, Marksizme ulaşmadan onu geride bırakmış (post-Marksizm) ve artık devrimci de olamayacak (radikal demokrat) bir akımdır.

Örgüt kimliği taşıyan yapılarla, genel olarak propaganda çevresi niteliğinde olan oluşumlara ilişkin farklı değerlendirme ölçüleri kullanmak gerekiyor. Marksizmin genel alanında sayılmak bakımından, örgüt olmayan odak ya da çevrelerden net

bir devrimci pratik varoluş beklemek acele etmektir. Ancak, devrimci yönelim içinde olmak koşuldur. Propaganda çevresi niteliğindeki oluşumlar genellikle, aslında örgütsel bir acil sürecin başında olduklarını ve teknik eksikliklerini giderir gidermez örgütsel pratiğe geçeceklerini ilan ederler. Biz, ileride açıklayacağımız üzere, bu konuda, propaganda çevreleriyle radikal bir farklılık gösteriyoruz.

Genel yaklaşımlarımız açısından pozitif bir başka deyişi, Türkiye’de siyasal alanla sosyal alanın geleneksel derin kopukluğu yüzünden, kullanmanın açıklayıcı olmayacağı kanısındayız: “İşçi hareketindeki eğilimler”. Türkiye’de Lenin’in sıklıkla kullandığı bu nitelermeyi hak edecek hiçbir odak yok. Yapılanmalar, gereğinden fazla -ve bu çalışmada başlıca bir sergileme unsuru olduğu üzere- sınıf-dışı ve politik nitelikli.

“Marksizmin genel alanı” kavramına ilişkin vurgulayacağımız öncel faktör, sözkonusu akımların Marksizmi, varsayılan özgül tarihsel sınırlar içinde savunuyor olmalarıdır.

“Marksizmin genel alanı”nın geleneğimizin alışılmış anlayışından oldukça farklı ve heterojen bir zemin olduğu açıktır. Bu alan, örneğin, Komintern’in ilk yükseliş yıllarında, yani Leninizmin (Marksizmin genel alanında) egemenliğini kurduğu zaman kesitinde görece homojendi. Ancak, bugün Türkiye’de bu alan tam bir kaos görünümü arz ediyor. Karmaşa, tek tek teorik, ideolojik, bilimsel, politik düzeylerde kalmıyor, bu düzeyler arasında da birbirinin yerine geçmeler, yanılısamlar, yansıtımlar vb.’den oluşan dikey bir karışıklık yaşanıyor. Karmaşa, akımların Marksizme ilişkin konumları açısından da geçerli. Kurtuluş çevresi örgütsel, politik ve teorik krizi birlikte ve açıkça, bilişsel olarak yaşıyor. TKP-ML Hareketi, TDKP ve geleneğin diğer unsurları, teoride bir gerçek kriz yaşamaktan bağışıklar! Çünkü, Marksizm dışı akımlardan teorik olarak etkilenecek ya da Marksizmin sorunlarını yaşayacak bir teori dinamiğinden yoksunlar. Ekim, sorunlarla karşılaştıkça dizlerini karnına, ellerini bacaklarının arasına yerleştiriyor, bir bumerang gibi geldiği örgütsel yapıların alanına dönüyor. “Marksizmin genel alanı” kavramı, Marksist akımların, bu niteliklerini tarihsel olarak tanıtlamak için bin bir cambazlıkla ideolojik tarih yazmak zorunda kalmalarını gereksizleştiriyor ve Marksist niteliğin tarihsel eksikli ortaya çıkış dinamiğini kavramaya olanak sağlıyor. Böylece, akımlar, tarihi ve Marksizmin ilkelelerini, kendi taraflarına yontacakları birer araç konumuna getir-

mekten kurtuluyorlar ve Marksist hareketin tarihini de tarihsel materyalist bir yaklaşımın konusu yapma imkanına kavuşuyorlar. Bizim, geleneğimiz için ileri sürdüğümüz, k-b devrimciliği-egemen komünistlik de böylece teorik bir imkan buluyor.

Ülke-içi kaynakları da olan, ama dünyasal gelişmelerden bağımsız ele alınamayacak olan yeniden tanımlanma sürecinde Marksizmin genel alanı, çeşitli düzeylerden gelen çok sayıda çizginin karmaşık bir yumağı görünümünde. Yumakları, Lenin'in sözünü ettiği "tarihsel bağlantıları içinde" çözmek, her zaman mümkün olmayabilir ve kördüğüm olmasına meydan vermeden İskender'in yöntemini, teorik ya da politik olarak uygulamak zorunlu olabilir. Ve her hal tarzı, mutlaka (tarihsel çizgilere yaslanmanın huzur dolu güveni gibi) birtakım önemli avantaj noktalarından vazgeçebilmeyi gerektirir. Hiçbir kayıp gerektirmeyen hiçbir tercih olamaz. Biz bunun, politik örgütler için okullu sekte anlayışlar; bizim için, politik örgütler alanı olduğunu kabul ediyoruz. Şimdi, güçleri tek bir merkezde (örgütlerde) toplamak, savunmadan başka bir şey yapamamayı göze almak anlamına gelir; güçleri, en uygun saldırı ve hazırlık zeminini bulmak için eğilimlerine göre belirli bir dağıtım planına tabi tutmak ve işlevlerine göre yoğunlaştırmak gerekiyor.

Her güç, kendisi için en uygun atmosfere gitmelidir. Kendini örgütte en iyi koruyabilecek olanın örgüt dışına çıkması intihar olacağı gibi, örgüt sınırları nefes almasına yetmeyenlerin oldukları yerde kalmalarını önermek cinayet anlamına gelecektir.

İKİNCİ BÖLÜM MARKSİZMİN DÜNYA DURUMU

A. GENEL OLARAK MARKSİZM ALANI VE OKULLU PARÇALANMIŞLIĞIN AŞILMASI

Tarihsel okulların fakara çeperlerine sıkıştırılmış Marksizm anlayışı zayıflıyor, o halde ona son ve kesin darbeyi vurmaya hazırlanmak gerekiyor. Okullar arasında, onyıllar boyunca küllenmiş bir kavram olarak kuluçkaya terkedilen ve artık gerçeklik kazanacak olan “genel olarak Marksizm alanı”nda cereyan edecek ateşli bir etkileşim (kavgasızlık değil kavga) sürecinin, tarihsel Marksist okulların sınır çizgilerinin silinmeye başladığı bir sürecin başlarında; çelişkileri ve çeşitlilikleriyle bütünlleştirici bir Marksizm anlayışının dünyasal egemenliğini ilan edeceği bir dönemin öngünündeyiz.

Tarihsel Marksizmin, Marksistlerin elinde, Marksizmin büyük teorik-pratik kapasitesi ve iddiasına karşılık olamayacak ölçüde eksikli oluşu, tarihsel Marksizmin tarihle “baş edememesi” ve onun radikal niteliği, etkisini, bir yazarın vurguladığı gibi, Marksizmin rakip eğilimler ve düşman partiler olarak parçalanmasında gösteriyor. Tarihsel ve teorik doğası gereği bir iç mücadele dinamiği taşıması gereken Marksizm, mücadeleyi “içeride” yapamayacak ölçüde -eğilimler ve okullar arasında “dışarıdan” ancak “silahların eleştirisi”nin yapılabildiğiderin bir parçalanma dönemi yaşadı. Her Marksist okul, her zaman “kuvve”de olmasa bile, ama bütün dönem boyunca “fiil”de kendini “tarih”in egemenliğine bıraktı. Tarihin azgın suları nihayet Marksizmin kendi içlerinde bile parça parça olmuş okullarını kıyıya vurdu.

Tarihsel parçalanma eğiliminin merkezkaç etkisinde olan okulların hiçbirini, altmış-yetmiş yıl boyunca Leninizmininkine benzer bir etkiyi Marksizm alanı üzerinde gösteremedi ve dünya-ölçekli egemen bir pozitif Marksizm anlayışını Marksizmin etki alanı ve burjuva düşüncesi nezdinde kuramadı. Tarihe yöneltilecek bir bakış, küçük tepeciklerin oluşturduğu birkaç tarihsel tepe dizisinin arasından ve üzerinden “Lenin dağı”nı ve Leninizmi rahatlıkla görebiliyor. Lenin’in ölümünü izleyen yaklaşık yetmiş yıldan sonra bizim Lenin’e ilk elde ulaşmamıza gerek bırakmayan teorik-pratik Marksizm eşikleri (yeterli ölçülerde) teşkil edilememiştir. Marks’ın kişisel eseri Lenin’in varlığıyla daha büyük önem, anlam ve gelişkinlik kazanmıştır;

ne yazık, dünya Marksizmi Lenin'e onun Marks-Engels'e yaptığı türden bir armağan sunamamıştır.

Marksizmin tarihinde Marks-Engels ve Lenin eşikleri dışında bütünsel eşikler yoktur. Lenin'den sonra hiçbir akımın bütünlüklü bir teorik-pratik oluş ve karşı-koyuş gerçekleştirememesi, hiçbir akımın bütünlüklü bir savunuya konu olamayacağı anlamına gelir.

Bugün dünyada Marksizm alanında yer alan hiçbir okul, kendini diğerlerine karşı net bir şekilde öne süreceği bütünlüklü bir varlığa sahip değil. Hiçbir okul, bütünlüklü bir Marksizm zemininde bulunmuyor. Her bir okul, Marksist bütünlüğün şu ya da bu sektörünü, belirli tarihsel kesitlerin sınırlayıcılığında gerçekleştirebilme uğraşı veriyor.

Tarihe çekeceğimiz bir çizgi, bize, kendimizi tümünden ipotek edeceğimiz hiçbir Marksist akımın olmadığını gösteriyor. Tarihsel Marksist okulların her biri, en olumlusu dahi, Marksizme ilişkin ancak parçalı bir temsiliyete sahip bulunuyor. Bu şekilde konulabilecek pozitif-negatif diyalektik, aynı zamanda teorik ve politik anlamlarına götürülmelidir.

Örneğin, biz, Stalin-Mao-E. Hoca'nın oluşturduğu tarihsel-politik çizginin taşıdığı içsel açmazlar ve gelişme dinamiklerinin ürünüyüz. Buradan, bugün, diğer geleneklerden Marksistlerle birtakım paralelliklerimizi, kendi geleneğimizin iç-dinamiğinden bağımsız olarak onlar tarafından belirlenmemize bağlamanın tarihsel-politik ve teorik yanlışlığı bir yana, yön-temsel bir hata olacağını düşünüyoruz. Kaldı ki, diğer geleneklerle etkileşim içinde olmanın, daha doğrusu olabilmenin, günümüzün temel gereklerinden biri olduğunu ileri sürüyoruz. Bu anlamda, gerçek ve organik bir etkileşim kanalı yaratmak, bugün bir başarı ve yol alma olarak kaydedilmelidir. Bizim yönelimimiz, yapısal sonuçları itibarıyla içsel bir nedenselliğin ürünüdür ve geleneğimizin taşıdığı parçalı-eksikli Marksizme işaret eder. Ortaya koyduğumuz tepki, çeşitli düzeylerde Marksizmin bütünsel yeniden-oluşumuna ilişkin bir tepkidir.

Kendi geleneğimiz dahil olmak üzere, söz konusu tarihsel okullar, birer tarihsel olgu olarak pozitif potansiyelleriyle ele alınmak durumundadırlar. Bu bir ön-saptamadır. Bütünlüklü Marksizm arayışı, bütün sorunlarına rağmen ilgili okulların içinden yeşeriyor. Bu bir dinamiktir.

Hal böyleyken, “Marksizmin karikatürlerinin bir yana bırakılması ve Marksizmin böylece tartışılması” gibi bir anlayış, tam da okullu Marksizmin sektarizmiyle maluldür ve ancak -okullu Marksistin tipik gerçeği olarak- salt-teorik açıdan bir doğruluk değeri vardır. Bu önerme, kuşkusuz, somut tarihsel gerçek karşısında “yanlışlanabilme” özelliğinden bile yoksundur. Çünkü, “Marksizm karikatürleri”, öyle anlaşılıyor ki, Marksizmin has örneğinin olmadığı bir dünyada hala onun yaşayan örnekleri olmayı sürdürüyorlar.

Doğru Marksist çizgi, tek başına hiçbir okulun uhdesinde değildir. Her bir okul, bünyesinde farklı düzlemlerde ve farklı tutumlarda çeşitli sapmaları, burjuva düşünce ve politikasının yansımalarını taşıyor. Yaşanan, çok derin bir parçalanmadır. Parçalanma salt okullar anlamında çizgisel değildir. Tek tek her okul, taktikler, politik anlayışlar, temel eğilimler ve örgütsel yönelimlere varıncaya değin, çoklu parçalanmışlıkla tanımlanabilecek durumdadır. Doğrularla yanlışlar, eksiklerle fazlalar iç içe ve yan yana... Buradan, okulların kuşbakışı olarak genel Marksizm alanında oldukları saptamasından, okulların tek tek her bir unsurunun önsel olarak komünist oldukları anlamının çıkmayacağı anlaşılacaktır. Her somut akımın, somut incelemeye tabi tutulması gerekmektedir. Saf Marksizm bulamayacağımızın ayırında olarak, her akımın ya da örgütün içinde bulunduğu (genellikle uygunsuz) durumdaki yönsemeyi belirlemek önem kazanıyor. Tanımlayıcı olan yönsemedir.

Çeşitli okullara bağlı politik akımlar, genel ve bir bütün olarak, tarih ve teoriyi bugünkü politik darlıklarına indiriyorlar. Tarihyazımı onlar için, basit ve dolaysız bir işlem derekesine indiriliyor. Bilimsel yaklaşım bitiyor. Her şey, mutlak olarak, bugün bulduklarını kabul ettikleri politik konumu meşrulaştırma araçlarına dönüştürülüyor. Bunun adına da “partizanlık” deniyor!

Bugünkü politik bilinçle tarih ve teori arasında bugünün gereklerinin hükümranlığını ilan ettiği önsel bir zorunluluk ilişkisi kuruluyor. Böylece, eleştirel yaklaşımın önü de peşinen alınmış ve her teori ve tarih çalışmasının bugüne “hizmet etmesi” garanti edilmiş oluyor. Objektivite, ideolojistik bir lunapark aynası vasıtasıyla çarpıtılıyor ya da yitiliyor. Her kesim, kendinden başka her şeyi, mutlak olarak, önsel bir dışlamaya tâbi tutuyor.

Burada artık, tarih de bitiyor. Tarih, hep kendinin gerçekleştirdiği ve mutlaka gerçekleşeceği bir ereksel çizgisellik olarak

anlaşıyor. Geçmişte her zaman kendinizi emanet edebileceğiniz bir otoriteniz vardı ve size, huzur ve güvenle sadakat düşüyordunuz; gelecekte de, tarihsel haklılığı her olayla kanıtlanan - zaten olaylar, sırf çizginizin ne kadar doğru ve haklı olduğunu kanıtlamak için cereyan etmiyor mu!- çizgimizin kilitlenmiş direksiyonu size rehber olacak ve (size) öncekinden farklı olmayan bir yükümlülük düşecektir.

Her okul, kendi dar politik kulvarına hapsediğinden, bütün'ü, dolayısıyla kendinin cüce konumunu algılayamıyor. Söz konusu darlık ve onun dolaysız bilinci, aslında bir kesimsel-politik olmayan- bilinçtir. Politik bilinç bütünü bilincidir ve bu anlamda okullar (bütünsel) politik bilinçten yoksundurlar.

Tarihi, materyalizmin konusu yapmak, bir öznenin, bir akımın kendi tarihini de materyalist bir bakışa konu edebilmesidir. Buna zemin teşkil eden önerme, hiçbir akımın “tarih yapma konumuna erişememiş olması”dır. Hiçbir okul, 60 yıllık tarihin altından kalkacak tarihsel varlık gösteremedi. Bu tarihi, veri halleriyle okullardan birine kilitlenerek yazmak (ve anlamak) mümkün değil.

“Pratiğin ölçütü, kendini ancak belirli bir dönem sonunda gösterir” ve 60 yıl, okulların yaklaşımlarına ilişkin, yeterince “belirli bir dönem”dir. Pratiğin ölçütü göstermiştir ki, 1920’lerin sonundan bu yana varolan Marksist akımların hiçbiri, tarihsel-politik haklılığını bütünsel olarak kanıtlayacak bir eyleyiş ortaya koyamamışlardır. Tabii eğer 60 yıl boyunca bunu yapamamak “teorik haklılığı” da (teori-içi tarih dışında) berhava etmiyorsa...

Burada bizi gerçek bir gerilim bekliyor. Şimdiye kadar yapılanı tersine, biz, “eleştiri ve savunu”nun birlikte gerçekleşecekleri (ve bıçak sırtında durabilen) bir yaklaşım örneği sergilemeye gayret ediyoruz, bunun en doğru yöntem olduğunu savunuyoruz. Yapılagelen, ya sadece dışlayıcı bir eleştiri, ya da eleştirisiz bir savunu olmuştur.

Darkafalı okullu kibirinin bir yana bırakılması gerekiyor. Okullara kulak verilecek olursa, her yeni gelişmenin kendilerini doğrulamak için olduğu sanılır. Kur'an'da bütün gelişmelerin içerilmiş olduğunu bildiren mümininkiyle aynı olan bu idealist mantığın varlığını hala koruyor olması bile, durumun aciliyetini ortaya koyuyor. Onyılların birikimi olan sorunlar yumağı, kendileri o sorunların ürünü ve üreticisi olan okulların, halledebilecekleri, altından kalkabilecekleri cinsten değil.

Böylece ufkumuz, mantıksal nedenlerle de, okullar sınırını aşmalıdır. Okulların, kısırlaştırıcı, darlaştırıcı çerperinden, öncelliği belirgin olarak teoriye vererek çıkmak gerekiyor.

Okullar, kendileri üzerine bir bilinç geliştirme konumundan uzaktalar, onyılların alışkanlıkları ve önyargılarının yerleşiklediği dolaysız bilinçleri bunu engelliyor. Bugün okulların tarihselliğini anlamak, ancak onların dışına çıkmakla mümkün görünüyor. Kendi tarihselliklerini tanımaktan mahrum olduklarından dolayı, özellikle bazı okullar ne kadar teori ürünü ortaya koymuş olursa-olsunlar, okullu Marksizm, kendinin bir unsuru olduğu tarihi teorileştirme, günün teorik sonuçlarına ulaşma yeteneğinden yoksundur ve okullu Marksist geleneklerin sekte varlıkları, içlerinde böyle bir dinamige tahammül edememektedir.

Uluslararası Marksist okullar ve akımların bulunduğu alanda egemen bir Marksizm anlayışının olmadığı bir “fetret devri” içindeyiz. Teorik-politik merkezlesme ve derin tarihsel parçalanmışlık, bir egemenliğin fiilen kurulmasının imkanlarını da çok önemli oranda daraltıyor. Okullar bir alanda bulunuyorlar; bu teorik bir soyutlamadır. Öte yandan, okulların çevresinde ya da üzerinde yükseldikleri alanda, artan oranda küçük yoğunlaşmalar ve hareketler gözleniyor. Bunlar bir yandan okullar arasında nesnel etkileşim köprüsü işlevi yerine getiriyorlar, fakat diğer yandan okulların yoğunluklarının sürekli azaldığı bir dönemde, hemen tümü okulların kadidi çıkmış gövdelerinden kopmuş bu dinç ve hareketli yuvarlar, okullar dışında, ama “alan” içinde yeni bir yoğunlaşma eğilimini cisimleştiriyorlar.

Bu küçük yuvarlar genellikle hala, kendi okullarının yö-rüngesinden çıkamamış durumdalar ve çoğunlukla birbirlerinin varlığından bile habersiz olacak ölçüde etkileşim imkanından yoksunlar. Tam bir geçiş dönemi, tam bir otoritesizlik dönemi, tam bir fetret dönemi...!

Uluslararası Marksizm açısından, şimdiye kadar görülmemiş sorunlar ve belirsizliklerle yüklü, ama pozitif imkanların da bu belirsizliklerde aranması gereken bir fetret devrindeyiz. Ne tek tek (teorik, politik, örgütsel) alanların sınırlarını dolaysızca belirlemek mümkün, ne de sınır çizgileri karmakarışık olan ayrı alanları dolaysızca üst üste getirebilmek... Bu, okullu normların geçerli olmadığı, geçerliğini koruyamadığı bir süreç. Marksizmi, okulların fukara sınırlarına hapsedmenin acil

bir gerçeklik olarak imkânlarını bitiriyor olduğu bir dönemdeyiz.

Marksist olanla olmayanı ayırt etmenin hiç de okullu dönemlerdeki gibi kolay olmadığı bu dönemde, “Marksizmin genel alanı” deyimine somut bir hayatîyet kazandırmanın, hem durumu sağın olarak saptamak, hem de duruma en uygun tarzda yaklaşmak bakımından gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Bugün, dünyada ve Türkiye’de, genel olarak Marksizm alanı içinde yer alan ve tarihsel kökenleri bir yana bırakılırsa ilk elde ayrıştırılma imkanı olmayan birçok ve karışık okul ve eğilim var. Bu yaklaşım, zorunlu olarak, alışılmadık ölçüde geniş bir yelpazeyle teorik-politik etkileşime girmeyi öngerek-tirir. Sınırların genişlemesi, eski sınır uyumsuzluklarını farklı bir şekilde ele almanın yollarını aramak demektir.

Hangi sağduyu sahibi ve makuliyetini kaybetmemiş Marksist, bu kadar çok parçalı ve eski-yeni eğilimleri barındıran Marksizm alanının, tek-tipleşeceğini düşünebilir?

Özellikle, yaşadığımız geçiş döneminde, farklılıkların sürmesini karşılayabilecek, ayrımları bir üst-birlik içinde yoğurabilecek kapsayıcı ve bütünleştirici bir organik sentez çıkmasına elverebilecek kudrette bir bağlam kurmaya dönük olmak gerekmektedir.

Yukarıdaki ifadelerimiz, okullu Marksist akımlar açısından kabul edilemez niteliktedir. Okullu Marksist bir kafa, bu yaklaşımı anlayamayacaktır. İşte bu yüzden, “sorunsal” değiştirmek, kavramları başka bir bağlamda ele almak ve ifade etmek gerekiyor. Okullu Marksist yaklaşım tarzı, zorunlu tarihsel nedenlerle bir yana bırakılmalıdır.

B. MARKSİZMİN KRİZİ VE ÇAĞRISI

Krizin anlamı

“Marksizm, tam da, cansız bir dogma olmadığı, tamamlanmış, hazır, değişmez bir öğretisi olmadığı, eylemin canlı bir kılavuzu olduğu içindir ki, toplumsal yaşam koşullarındaki şaşılacak kadar beklenmedik değişimleri yansıtmak zorundaydı. Bu değişme, derin parçalanmalar ve dağılmalarda, yalpalamanın her biçiminde, kısaca, Marksizmin çok ciddi bir iç bunalımında yansiyordu.” (Lenin-1910)

Marksizmin krizde olduğu önermesi, Marksizmin nesnel durumunu isabetle saptaması yanında, aslında Marksistlere dünya-tarihsel yükümlülüklerini hatırlatma, onları muazzam görevlerine çağırma işlevine sahiptir. Zira uzun bir zaman boyunca Marksistler, Marksizmin kendilerine biçtiği ağır yükümlülükten “yakayı sıyırmışlardı” ve dünya üzerinde misyonlarına yakışır Marksistlere rastlanmaz olmuştu.

Bu bakımdan, Marksizmin krizde olduğu saptamasından önce, böyle bir saptamanın ne anlama geldiğini belirlemek gerekiyor. Kriz, süregelen ve alışılmış Marksizm kavrayışı, Marksizm anlayışı ve Marksizm pratiğinin, eski tarzda yaşayamaz hale gelmesi, değişen koşullara uyum sağlayamaması ve değişiklikler,dönüşümler geçirmek zorunda olması, yani koşullara uygunluk oluşturma zorunluluğunun ortaya çıkması durumudur. Kriz kavramının zamansal karşılığı olarak “fetret devri” deyimini kullanıyoruz. Biz, Marksizmde kriz olmadığı ve olmayacağı iddiasında olan huzurlu Marksistler arasında değil, krizden söz eden ve rahatı kaçmış Marksistler arasında konuşulmanın politik açıdan uygun tutum olduğunu görüyoruz.

“Marksizmde kriz var” diyerek liberal ya da post-Marksist olanlarla, “Marksizmde kriz yoktur (kriz Marksist olmayanların krizi!)” diyenler aynı teorik bakış açısından hareket ediyorlar: Marksizm bir dogmadır; onu geliştirmeye, değiştirmeye çalıştığınız anda onun dışına çıkmış, onu reddetmiş olursunuz!

Zaten var olan krizi, bilincimize yansıtmak, onun üstesinden gelmenin tek doğru yoludur. Marksizmde kriz vardır, demenin ve bunu çözenin Marksist kalmakta ısrar etmekte yattığını ileri sürmenin çok riskli ve tehlikeli bir kulvarda olmak anlamına geldiği oldukça açık. Marksistlerin çoğunun aksini iddiaada ısrar etmelerinin nedeni de bu...!

“Obscurum per obscurius ignotus per ignotius” (Karanlığı daha karanlıkla, bilinmeyeni daha bilinmeyenle aramak). Bugün, bundan başka çare yoktur. Sorunları çözenin önkoşulu,

onların varlığını görmektir. Sorunların ayyuka çıktığı bir dönemde, zaferin arşa yükseldiği dönemin tavrını sürdürmek cinayettir. Sorunları görmek için de onları görmeyi öğrenmek gerekir.

Krize yaklaşımlar

Okullu Marksistler, Marksizmin krizine bellibaşlı iki tür tepki geliştiriyorlar:

Birincisi, “benim Marksizmim iyidir” şeklinde ifadelendirilebilecek olan tepkidir. Ortada bir kriz olduğu kabul ediliyor, ama kriz kendisi açısından yokumsanıyor ve görmezden gelinemeyen sorunların sorumluluk ve suçu başkalarına yükleniyor. Yani krizden, yansıtma mekanizmasıyla sözümona korunuluyor. Bu yaklaşıma göre, klasiklerin Marksizmi, sadece kendi okuluna “yar olabilir” ve diğer okul ve eğilimleri sadece yeniden ve yeniden çürütür. Marksizmin ve Marksist hareketin krizde olması sözkonusu bile edilemez! Krizde olan ve aynı anlama gelmek üzere çöken, -okuluna göre- revizyonizm, Stalinizm, Troçkizm, Maoizm, Enver Hocacılık, popülizm ve bilimüm anti-Marksist ideolojilerdir.

Bu, Marksizmin Hegelci kavranışıdır. Her yeni olgu ve yeni gelişme, Marksizmin (ve kendi okulunun) tezlerinin bir kez daha doğruluğunu kanıtladığı örneklerdir. Her yeni örnek, Marksizmin (doğru) özünün kendini bir kez daha dışavuruşu, dilegetirishi şeklinde anlaşılmalıdır. Burada, ne tarih(sel süreç) vardır, ne de Marksizmin tarihsel bir yapı olarak değişmesi ve gelişmesi... Marksizm, olmuş/olacak bütün değişimleri yapısında içerir. O, bir kez olmuş-bitmiştir. Yeni gelişmeleri birer görüntü olarak farketmek yeterlidir.

Marksizmin krizine ikinci tepki, “bereketi harekette aramak” şeklinde dile getirilebilir. Bu tepki biçiminde, (açıkça olmasa da) birtakım ciddi sorunlar yaşandığı teslim ediliyor gibidir. Hatta bazı yönelimler sessizce terkedilir ve diğer bazılarında da anlamlı bir suskunluk gözlenir. Sorunların varlığının teslim ediliyor (gibi) oluşu, sorunlar karşısında teslim olmak anlamına gelmez ve günlük pratikte bir direniş hattı tutturulmaya çalışılır. Bu yaklaşıma göre, “bir eylemsel başarı, bir krizsel ayıbı örter”. İşçi sınıfı ve ezilen kitlelerin hareketi ile onlara dönük ajitasyona gömülünür, bu çalışmada yoğunlaşılır. Sorunlar, günlük yoğun pratik içinde unutulur. Zaten, güçlenirseniz sorunları da çözersiniz! “İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir”

dememiş miydi Marks? Biz, Lenin'in yanıtını yineliyoruz: "Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yinelemek tıpkı bir cenazede yaşlılara 'gözünüz aydın!' demeye benzer." Marksizmin krizine dikkat çeken bir Marksistin dediği gibi, işçi hareketinin ve politik ajitasyonun önemi inkar edilemez, fakat bunlar uygun bir açıklamanın, bakışın ve düşünsel boyutun yerini tutamaz. Marksizmin krizine karşı geliştirilen iki tepki, çoğu zaman iç içe bir şekilde aynı akımda görülebiliyor.

Lenin, siyasal yaşamı boyunca birkaç kez, Marksizmin ve Marksist hareketin geçirdiği dünyasal ya da ülkesel krizden söz etmiş ve her zaman, onu görmezden gelmenin ve "laf boğuntusuna getirip baştan savma girişimlerinin ne kadar tehlikeli ve ilkesiz olduğunu" vurgulamıştır.

Kriz karşısında Marksizm

"Marksist teorinin bir yerlerde saf haliyle varolduğu, doğrudan doğruya bir 'eylem kılavuzu' sayıldığı tarihsel mücadelelerin ve bunların sonuçlarının zorlu sınavına katılmadığı ve uzlaşmalara girmediği yolundaki bir düşünceyle yetinmeyiz. Marksizmi, kendi adına yapılan tarihten sorumlu tutmak çok idealistçe olurdu(...) Ama Marksist teorinin, Marksizmden esinlenen, ya da kendilerine Marksist diyen örgütlerin eylemlerinin önemli ya da belirleyici bir rol oynadığı bir tarihte içerilmediğini ve zorlanmadığını söylemek de aynı ölçüde idealistçe olurdu. Bir Marksist, ancak pratiğin teoriye önceliği görüşünü ciddiye alır ve Marksist teorinin esin verdiği ya da kendisini kılavuz alan bir siyasi pratikte, bunun araç ve amaçlarında içerildiğini kavrar." (Althusser)

Marksizmin krizde olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Krizde olan, Marksist hareket (yani sadece "politik kriz"!) vs. değil, Marksizmdir.

Yaşanan krizin boyutu, Marksizmi sektörlerine ayırarak ele almayı ve böylece Marksizmi sözümona kurtarmayı imkan dışına itiyor. Öte yandan, Marksizm, bugünün Marksizmiyle vardır ve onu da bugünün Marksistlerinden ayırmak bütünsel bir yaklaşımla mümkün değildir. Epistemolojik açıdan Marksizmi bir teori olarak değerlendirmeye tabi tutabiliriz. Ve eğer sadece burada kalırsak Marksizmin krizini reddederiz; çünkü burada krizden bahsetmek, çürütülmüş olmaya, geçersiz olmaya tekabül eder.

Marksizmi, somut pratikle diyalektik ilişkileri içinde ve onun bir unsuru olarak, yani toplum/tarihsel "gerçek gerçek"le organik ilişki içinde olan bir bütün, bu anlamda (toplumsal tarihe) açık uçlu bir bütün olarak kabul ediyoruz. Marksizmi, tarihsel niteliğinden sıyrıp, bir dogma olarak, olmuş-bitmiş ve

kitaplarda saklı ve sabit bir doktrin olarak ele alan inananlar açısından Marksizmin krizinden söz etmek tabii ki, küfürle eşdeğerdir.

Marksizm, Marx'ın bellibaşlı ilk yazılarından başlayıp, bugün yayımlanan Marksist dergi ve gazetelere ve hatta bir ajitasyon bildirisine kadar; Marksizm, Karl Marx adlı Almanya Yahudisinden bugün sağda-solda koşuşturan komünist militana kadar uzanan bir teorik-pratik bütünsel yapıdır. Marksizm, kendisini, tek tek ya da tüm olarak Marksistlerin düşünce ve davranışlarında ifade eder.

Marksizm teorik olarak, bilim-felsefe-politika üçlemli bir bütünsel yapıdır. Bütündeki (pratiğe) açık ucu, politika teşkil eder. Marksizm, tarihsel olarak, Marksistlerin teorik-pratik eseridir. O, sadece bir teori değildir ve hareketten kopuk, safiyetini koruyan bir Marksist teoriden söz edilemez. Marksizm'den Marksist teori'yi anlamak, onun bütünsel niteliğine aykırıdır. Marksizm, tanımsal kavranışı gereği, yaşanan, yaşanması gereken bir yapıdır. Bu yüzden Marksizm, sürekli gelişmeye açık ve geliştirilmesi gereken, hiçbir zaman “kemâl ermeyecek” bir oluşumdur. Ona, “işte bu!” demek, onun öleceğini ilan etmektir. Marksizmi, büyümesi hiç durmayan bir canlıya benzetebiliriz; kim, artık büyümeyen 10 yaşındaki çocuğun ciddi bir bünyesel sorun yaşamadığını iddia edebilir?

Marksizm “tanımı”nı, her defasında güncel tarihsel olgularla organik ilişki içine sokabilmek gerekir. Bu anlamda Marksizm, sürekli “gerçekleşmek” zorundadır. O, “hiç bitmeyecek bir kongre gibidir”. Her şeyden önce Marksizm, arınık değil çelişkili bir bütündür. Yani krizsel öğeleri sürekli olarak bünyesinde taşır ve üretir. Ancak bazı tarihsel dönemlerde, Marksizmin çelişkili niteliği, “çatışkılı” bir tarihsel kimliğe bürünebilmektedir. Bu, tek tek unsurların içinde ve unsurların birbirlerine karşı “çelişkili” bir diyalektik tamamlama değil, birbirlerini mekanik olarak itme ilişkisi yaşadıkları anlamındadır. Artık bir parçalanma, teorik, politik, örgütsel merkezleşme, bir karışıklık dönemine, fetret devrine girilmiştir.

Diğer yandan Marksizmin bir sektöründeki kriz, belirli bir dönem içinde çözülmezse, “pratiğin ölçütü” kendini gösterir ve diğer sektörler de krizin sonuçlarını doğrudan duyarlar. Daha önce vurguladığımız gibi, yarım yüzyılı aşkın bir süre, “pratiğin ölçütü”nün hükümranlılığını ilan etmesi için yeterlidir.

İçinde yaşadığımız yıllar ve henüz başlarında bulunduğumuz dönem, aslında, 1920'lerin sonundan beri yaşanan bir fetret devrinin, artık patlayan ve kendine son verecek maddi koşulları ortaya çıkaran son aşamasıdır. Marksizm, çözüm imkanlarının ortaya çıkamadığı (çıkamamıştır da ondan!) onlarca yıllık bir parçalanmanın son döneminin olumlu potansiyeliyle yüklüdür.

Krizin, şu ya da bu nedenle patlamasıyla, eleştiri, artık, acil bir teorik-politik gerek olmuştur. Marksizm alanında yer alan bütün okul ve eğilimlerin kendilerini bir diğeri ya da diğerlerine göre tanımladığı zemin kaymıştır. “Yorgan gitmiştir”, artık bağımsız eleştirel bir etkileşim sürecinin önu açılmıştır.

Stalin’le teorik ya da tarihsel bağı olan okul ya da okulların, kriz öğeleriyle savaşa tutuşmasından söz edilmemiştir/edilemezdi. Buna karşılık diğer okullar da içine yuvarlandıkları, bütünlük ve uyum kapasitelerini geniş ölçüde kullanılmaz kılan süreğen savunma psikozundan dolayı, basit sadakat yarışını hiçbir zaman bırakamadılar ve krizle bağımsız ve ucu açık bir savaşa girişemediler.

Artık, Stalin’le başlayan geleneklerden çıkan dinamikler, genel olarak konumlandıkları politik alandan kalkarak önce teorik ve sonra politik krize hükmetme; Troçki ile başlayan geleneklerden çıkan dinamikler ise, genel olarak teoriden kalkarak önce politik ve sonra teorik krize hükmetme; bütünsel anlamda sorunsallarını ortaklaştırma ve özgül varlıklarına son verme aşamasına gelmiş bulunuyorlar.

Onyıllar sonra patlayan krizden yapısal olarak etkilenmeyen hiçbir okul yok. Hala aksini iddia edenlere, “ahmak ıslatan yağmuru” deyişini hatırlatırız. İlkede, teoride tertemiz olduğunu iddia edenler, ya da gerçekten öyle olanların varlığı her zaman kaydedilecektir. Ama “Feuerbach Üzerine Tezler”den beri biliyoruz ki, çözüm pratiğe ilişkindir ve “belirli bir dönem”den sonra teorik çözüm, teoride de çözüm olmaktan çıkma noktasına gelir.

Kriz öğeleri üzerine

Marksizmin bilim, felsefe ve politikasında; teorisi, politikası ve pratiğinde onyılların katmerleyerek biriktirdiği ve içinde bulunduğumuz dönemin yeniliğinden kaynaklanan ve bugün artık birçok örnekte süreğenleşme eğilimi gösteren, karar aşamasında olan çok ciddi sorunlar yaşanıyor. Marksizmin, dün-

yayı açıklama-anlama-dönüştürme şeklindeki bağlantılı dinamizmine işlerlik kazandırmak zorunludur.

Bir bilim olarak tarihsel materyalizm, son 60 yılda, toplumsal yapılarının değişim, gelişim ve dönüşümünü, tarihsel olay ve olguların dinamizmini izleme, nedenselliklerini ortaya koyma konusunda yeterli ürünler verememiş, burjuvazinin ideolojik ve bilimsel cephesini yeterince karşılayamamıştır.

Batının ileri kapitalist ülkelerinde yaşanan sosyo-ekonomik farklılaşmaların kendisi ve burjuva dünyasının getirdiği açıklamalar tarihsel materyalist bir analiz dizinine konu edilmemiştir. Burjuva dünyanın ideologlarının ve akademisyenlerinin tezleri karşı-yankısını bulamıyor. Post-endüstriyel toplum, yüksek teknoloji çağı, otomasyon, emperyalizmin yokoluşu, kafa ve kol emeği ayırımının birinci lehine ortadan kalkıyor oluşu, işçi sınıfının yok oluşu ya da kimlik ve bileşiminin önemli oranda değişmiş olduğu gibi ve daha bir dizi kavram ve olgusal teze karşı Marksizm cephesinden doyurucu karşı-tezler ve açıklamalar getirilmedi.

Kapitalizmdeki gelişmeleri ve sonuçlarını analiz etmenin zorunluluğunun üstü, aslında, “sosyalizm deneyleri” ifadesine karşılık gelmek üzere kabul ettiğimiz ülkelerdeki rejimlerin çöküşünün etkisiyle örtüldü. Marksizmin, kapitalizmin gelişmesini izleme ve olası yeni biçimlerini ve dinamiklerini belirleme gibi bir yükümlülüğü var. Bu, kuşkusuz, akademik bir yükümlülük değil.

Dünya çapında, çeşitli okullara mensup Marksistler bu konularda genel olarak ortak bir tavır geliştiriyorlar ve bilimin olması gereken yere politikayı yerleştiriyorlar. Böylece, rakip okullara karşı burjuvazi ile kesinlikle uzlaşmaz, en devrimci tutumu almış olduklarını göstermiş oluyorlar. Marksistler genel olarak, kriz öğelerine karşı, Marksizmi savunma adına refleksif bir tepki gösteriyorlar. Çağın temel niteliği değişmemiştir, diye politik bir tavır almak ile, değişip-değişmediğini ya da neyin değişmiş olduğunu incelemek birbirinin yerine konulamayacak ve farklı düzeylere ait konulardır. Marksistler, yaygın olarak, toplumsal yapıların çeşitli boyutlarıyla, en son Lenin’in tahlillerine uyarak donacağını, donmuş olduğunu sanıyorlar.

Lenin’in teorik-pratik eseri, Marks-Engels’ten sonra dünyanın, bir yandan, ne ölçüde değişmiş olduğunun, diğer yandan “aynı dünya” üzerine görüş ve yaklaşımların sınırsız geliştirilme ve dönüştürülme imkanının bizatihi tanıtıdır. Dünyanın,

Lenin'den bu yana, Marks-Engels'in dünyasını da kapsayarak değişmemiş, önemli değişimler geçirmemiş olduğunu, bu anlamda Marksizme yeni katkılar yapmayı zorunlu kılan değişmelerin olmadığını (aslında; olamayacağını!) iddia etmek ciddiye alınması mümkün olmayan bir sav olur. Değişmenin olmadığını (ki, değişmeyen temel ve tali öğeler vardır ve olacaktır) iddia etmek için bile, bilimsel analizler yapmak gerekiyor; bu, yapılmamıştır.

Burjuva bilim adamları çeşitli teoriler ortaya atıyorlar. Bu teorilerin bilimsel olup-olmadığını anlamak, bilimsel yanları varsa onları ideolojik öğelerden arındırmak için esaslı çalışmalar yapmak, onları kendi alanlarında karşılamak gerekiyor. Bu, yapılmamıştır.

Marksizm, dünyayı tanımadan ve açıklamadan politika yapamaz. Politik tavrın yetmediği momentler vardır ve analiz, olmazsa olmaz bir gerek durumundadır.

Politik tavır, acil olarak bugünden, siperlerini, Marksizmin endüstri toplumlarına özgü bir ideoloji olduğu, post-endüstriyel toplumlara geçilen günümüzde Marksizmin geçerliğinin kalmadığı; emperyalizm ve savaşların çağının kapandığı, devrimlere gerek kalmadığı, işçi sınıfının sınıf olarak ortadan kalktığı şeklindeki bir dizi teze karşı inşa etmelidir. Ama bilimsel analiz, bu tezlerin hangi gerçeklere işaret ettiğini, hangilerini gizlediğini ortaya çıkarmazsa, politik siperler tahkim edilmez, politik savaşçı düşmanını zayıf-güçlü yanlarıyla tanımazsa, siperlerin çökmesi kaçınılmaz olacaktır ve olmuştur...

Mutlaka ortaya çıkmış/çıkacak olan “yeni ve canlı gerçeğin orijinalitesini incelemek yerine ezberlenmiş bir formülü ahmakça tekrarlamak” (Lenin) tavrı radikal bir şekilde bir yana bırakılmalıdır. Yeni nesnel gelişmeler, Marksizmin temel tezlerini yeniden ele almayı ve yorumlamayı gerektiren, ikincil tezlerinin eskiyenlerini iptal edip yenilerini geliştirmeyi gerektiren nesnel değişimler mutlaka olmuştur. Ancak biz, neyin değiştiğini ve ne olduğunu yeterince bilmiyoruz. Bu anlamda, ısrarla koruyacağımız yaklaşımlarımızın hangileri olduğunu anlamak dahi bilimsel çalışmayı zorunlu kılıyor. Marks, yıllarını vakfedip Kapital'i yazdı; çünkü politika, her şeye kendi başına yetmiyor.

Burada, krizi, mekanik diziler şeklinde seyreden olayları karşılayamamak olarak değerlendirmiyoruz. Kriz, yapılmayan-

ların ard arda gelerek ortaya çıkardığı “eşitsiz ve bileşik” birikimsel tabloya ilişkindir. Yoksa, tarihsel materyalizm de, başka bir bilimsel yapı da, tarih-toplumsal gelişmeleri bire bir olarak izlemeyi hiçbir zaman başaramayacaktır.

Bugün, dünya çapında yeni bir devrimci çağrı için, ileri kapitalist ülkelerin toplumsal yapısının ve ondan nasıl bir devrimci yönelim çıkabileceğinin belirlenmesi faaliyeti tayin edici önemdedir. Gramsci’den sonra, hiçbir Marksist, bu konu üzerinde anlamlı sonuçlar verecek bir yoğunlaşma göstermemiştir. Gramsci’nin çatışkılı vargıları dahi, üzerinden geçen yarım yüzyıla rağmen devrimci bir teste tabi tutulamamıştır. (Ve “çatışkı”dan başkaları yararlanmıştı.)

Tarihsel materyalizm şahsında Marksizm, Ekim devrimiyle başlayan ve dünya nüfusunun önemli bir çoğunluğunu doğrudan ilgilendiren, şimdilik “sosyalizm deneyleri” deyimiyile ifadelendirdiğimiz, 1989-90’da önemli ölçüde bitmiş olsa da halen bazı ülkeler nezdinde varlığını koruyan dünya-tarihsel sürecin etraflı bir açıklamasını yapamamıştır.

“Sosyalizm deneyleri”ne ilişkin olarak, dünya çapındaki çeşitli okullarda yer alan ya da onların çevresinde duran Marksistler, “üretici güçler teorisi”nden (özelciliğin en uç görüşümleri olan ve ideolojide süper solcu, politikada radikalizm adına çekilmeci kesimlerin yöneldiği) ideolojistik tarih anlayışına uzanan iki kutup arasında salınıp duruyorlar. “Sosyalizm deneyleri”ne ilişkin tarihsel materyalist bir uğraşın, Marksizmin bazı temel temalarına dek uzanan etkiler doğuracağını düşünüyoruz. Okullar, “sosyalizm deneyleri”ne ilişkin yaklaşımlarında ve kapitalizmle mücadelede “politik tutum”u nerede ise yegane ayıraç faktörü haline getirdiler. İlgili “deneyler”in ve kapitalizmin devrimci politik sonuçlara ulaştıracak çözümlenmeleri yerine, stratejiler, “siyasal örneklere” ya da şiarlara dayandırıldı.

Örneğin, geleneğimizin “geriye dönüş ve sosyal emperyalizm teorisi”, üzerinden otuz yıl geçtikten sonra hala, tarihsel materyalist bir çözümleme ile test edilmeyi bekliyor.

Marksizm, teorik, felsefi ve ideolojik olarak büyük bir güçle girdiği ve gücünü, içinde bir zaman boyunca sürdürdüğü yüzyılın sonunda performansından önemli kayıplar vermiş bir görünüm arz ediyor. İnsanlık düşüncesinin ve dünya bilgisinin ulaştığı en ileri aşamayı kendine zemin yaparak ve en yetenekli düşünürlerin çabasında kurulan ve yükselen Marksizmin, gü-

nümüzde bu özel niteliğini koruduğunu söylemek epeyce zor. Marksizm günümüzde, hem “avami” özellikleri ağır basan bir dünya görüşü gibi konumlanıyor, hem de (böyleyken) bir dünyasal ya da bölgesel güç olmaktan oldukça uzak. Marksizmin, burjuva ideologlarca “aydınların afyonu” olarak nitelendiği dönemlerde yaşamadığımız yeterince açık.

Ama Marksizmin felsefe ve genel olarak teori alanında, yapısal nitelikler gösteren birtakım sorunların yaşandığı yolunda bir bakış açısı, dünya Marksistlerinin gündemine, “Batı Marksizmi”nin teorik çabasından beri girmiş bulunuyor. “Batı Marksizmi”nin felsefeye yönelmesinde sosyo-politik nedenler kadar, felsefe ve genel olarak teori alanında uygun bir boşluk bulmalarının da rol oynadığı kanısındayız. Marksizm alanında yer alan okulların ortak özelliklerinden biri de, Marksist felsefeye mesafeli durmaları ve onunla ancak pratik-politikacılar olarak ilgilenmeleriydi.

Başlıca olarak Althusser tarafından ortaya konulan ve Marksizmin felsefesinin sadece uygulanmış olduğu, ama kurulmasının önümüzde bekleyen bir uğraş olduğu şeklindeki anlayış, tarihsel politik okulların genel olarak teori ve felsefeye aralarına çektikleri duvar nedeniyle özellikle vurguya ihtiyaç gösteriyor. Zira kriz dönemlerinde felsefe yardımı çağrılır, özel bir role sahiptir; ama Marksist filozofların söylediklerinden çıkarıyoruz ki, yardıma çağrılan felsefe de sorunludur.

Bilim, felsefe ve politikanın Marksizmde yerinin ne olduğu ve bugüne kadar nasıl anlaşıldığı ve uygulandığı üzerinde durulmalıdır. Bu konuda Marksist okulların yaklaşımları arasındaki farkın teorik olmak yanında politik sonuçları nedir? Şimdiye kadar yapılmayan nedir? Krizin, bu üç sektörün birbirinden koparılmasından, aralarındaki diyalektik bağlantının uygun bir biçimde kurulamamasından kaynaklandığı, bir başka bağlamda ifade edilebilir.

Marksist teori ve politik hareketle işçi ve kitle hareketinin geçen yüzyılın sonlarından itibaren kurulmuş ve uzun bir dönem korunmuş olan birliği, bugün önemli ölçüde erimiştir. Marksizmin bu niteliğiyle, insanlık tarihi açısından, ancak büyük dünya dinleri arasında bir kıyaslama yapılabileceği isabetli bir yaklaşımdır. Marksizm, fikri anlamda, maddi güce dönüşmeye ilişkin muazzam kapasitesine yeniden kavuşturulmalıdır.

Bu durum, Marksizmin politik ve pratik düzleminde, dünyayı dönüştürme faaliyetinde görülen ağır bir kriz olarak yaşanıyor. Kriz en açık anlatımını burada bulduğundan, dünya yüzünde, neredeyse bütün akımlar politik krizin varlığını teslim ediyorlar.

Şu ya da bu şekilde iktidarda olunan ya da iktidara gelinen ülkeler de dahil olmak üzere, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra tarih, politik akımlar ve partiler bakımından yenilgi ve başarısızlıklarla, dağılma ve tasfiyelerle, politik saf değiştirmelerle dolu bir tarih oldu. Başarı politikasının gıdasıdır. Ama bu dönem boyunca başarı ve başarının yolunun nasıl bulunacağını gösteren politik duyu adeta unutuldu. Politik örgütler, küçük insan topluluklarının kendilerini duvarları ardında korumaya aldıkları küçük kaleler haline geldi.

İdeolojik ve politik olarak Marksizm, hegemonik niteliğini büyük ölçüde yitirdi. Marksist akım ve örgütlenmelerin hükmü, ancak kendi cüce örgütsel yapıları üzerinde kurulabildi. Tek tek politik örgütler, Marksist-olmayan muhalif politik akımlar üzerinde hegemonya kurmak bir yana, Marksizm alanında yer alan diğer akım ve örgütleri bile etkileme kudretinden yoksun, kapalı devre dünyalarının otokrati odakları olabildiler ancak. Politik, ideolojik, teorik güç dağılması ortamında her yeni politik örgüt, nesnel olarak, Marksizm alanında yeni bir bölünme anlamına geldi; bugün bu özellik ayyuka çıkmış durumda.

Marksist politik hareketten ayrı düşmesi yanında, işçi hareketinin kendiliğinden düzeyinin doyurucu olduğunu söylemek mümkün değil. İşçi sınıfının mücadeleciliği, ilerikapitalist ülkeler başta olmak üzere, politika mantığını işçi sınıfının sınırlarına hapsedenleri derin bir huzursuzluk girdabına sürükleyecek ölçülerde düşük seyir izliyor. İşçi hareketi bu düzeyiyle bile, komünistlerin içinde kaybolacakları bir niceliğe sahip. Klasik işçi hareketi dışında yer alan eski (ulusal vb.) veya yeni toplumsal hareketler gündemi her geçen gün daha güçlü bir şekilde dolduruyorlar. İşçi sınıfı hareketi, bugün, genel demokratik hareket dahil, çeşitli sosyal ve siyasal hareketleri yörüngesine sokacak bir çekim merkezi olma konumundan uzak. Dünya çapındaki ulusal hareketlerin, proleter devrim hareketinin bir parçası sayılabileceği dönem epeyce gerilerde kalmış bulunuyor.

C. TARİHSEL, TEORİK VE POLİTİK TEMELLER

Tarih: Troçki, Stalin, Mao, Enver Hoca

Aralarındaki çatışmanın, ardılları ve adlarına yazılan okullar aracılığıyla hala sürdüğü bu isimlerin, Marksizmin genel alanında kabul edilmesinin, günümüzün krizini atlatmayı mümkün kılacak bir tarihsel temel ve önemli oranda yitirilmiş olan sağduyunun yeniden kazanılmasının güvencesi olduğu düşüncesindeyiz. Bu, kuşkusuz hiçbir zaman bir nihai iddia anlamına gelmiyor, ama halen bulunduğumuz konum, Troçki ve Mao'yu (Stalin ve E. Hoca'yı), tarihe çekeceğimiz pozitif bir çizginin dışında tutmak için bir neden öne sürmüyor.

Biz, şüpheyi bu isimler lehine değerlendiriyoruz ve bugün Marksizm alanında kabul ettiğimiz okullardan hiçbirinin Stalin, Mao, Troçki ve E. Hoca gibi tarihsel kişiliklerden herhangi birini, en azından bizi ikna edecek bir tarzda, Marksizmin dışına atacak veriler sunmadığı kanısındayız. Üstelik, her bir okulun tarihe attığı sondajın ziyadesiyle sırtan ideolojistik niteliği, bizi böyle bir önkabule zorunlu kılıyor. İdeolojistik tarih anlayışı terk edilmeksizin; tarihi, materyalizmin konusu yapmayı engelleyen çeperler kırılmaksızın sağlıklı bir tarih araştırılması yapılamaz.

Biz, şu aşamada, doğru yönelim yönteminin, ilgili tarihsel kişilikleri nasıl sahipleneceğimize ilişkin pozitif bir çaba olduğunu düşünüyoruz. Onları, birlikte ya da ayırarak, “nasıl sahiplenmeyeceğine” ilişkin bir çaba, bizim konumumuzdan teorik ve mantıksal bir anlam ifade etmeyecektir.

Troçki'nin Ekim devrimindeki rolünü anlatmaya gerek var mı? Lenin, ölüm döşeginde giriştiği mücadele içinde çeşitli konularda Stalin'e ve diğerlerine karşı, Troçki'yle birlikte olmuş ve 1900'lü yılların başından ölene kadar, Troçki'yi, bütün çetin polemiklerine rağmen, bir an bile Marksizm dışında saymamıştır. Troçki, Ekim devrimine katkı yapan kişiler aranırsa, hiç kuşku yok, Lenin'den hemen sonra gelir. Troçki imajı, bizim geleneğimize küfür olarak girmiştir, oysa bir devrim önderi olan Troçki, geleneğimizin baş kişisi tarafından sürgün edilmiş ve öldürtülmüştür.

Troçki, ilk sosyalizm deneyine soldan ve sistemli bir eleştiri yöneltten ilk Marksisttir. Troçki, yer yer gerçek zemininden

koparak, olaylar karşısında devrimci tavırlar almış, en azından bunun için Marksizmin anladığı anlamda devrimci ısrarı hiçbir zaman bırakmamıştır. Bu nettir.

Sonuçta, bugün, sade bir sağduyuyla yaklaşırsak, Troçki'yi Marksizm dışında kabul etmeyi veri olarak almamıza neden olabilecek hiçbir esaslı neden bulamayız.

Mao, 1960-70'lerdekinden aykırı bir dalganın etkisiyle, bugün, "gözden düşen" Marksistlerin arasında ilk sıralarda yer alıyor. Mao'ya eleştiri ve onu Marksizm dışına atma, "köylü devrimcisi" olmasından başlar, Kültür Devriminden geçerek "Üç Dünya Teorisi"nde noktalanır. Bir köylü ülkesinde Marksist olmanın ve devrimi reddetmemenin hesabı, Mao'dan önce, tarihsel bir yapı olarak Marksizme ve özellikle Marksizmin genel olarak geri ülkelerde başarılı devrimler yaşanmasına ilişkin teorik-politik alanına aittir. Bu, Mao'nun Marksist niteliğine ilişkin temel başlangıç noktasıdır ve biz bunun, Marksizmin henüz dünya-tarihsel muhasebesini yapamadığı "sosyalizm deneyleri" başlığına ait bir konu olduğunu ileri sürüyoruz. Mao'yu, buradan başlayarak Marksizm dışına kovmada kayda değer bir ortaklık sergileyen okulların, ideolojizmin (işçi sınıfı nosyonunun tarih-dışı kavranışı) etkisinde olmakta ortak olduklarına inanıyoruz.

Mao, iktidardayken, kendisinin de yaratıcıları arasında olduğu pratiğe eleştiriler yöneltebilen bir Marksisttir. Mao, bu anlamda, iktidardayken devrimciliği sürdürebilme konusunda gözden kaçırılmaz bir örnektir. O, birçok sorunu beraberinde getirirse de Kültür Devrimi gibi kitlevi devrimci bir atılıma önyak olabilmiş ve devrimci politikanın kumanda mevkiinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Ama, o da, sonunda "Üç Dünya Teorisi"yle, tıpkı Stalin gibi, "devletli" davranıştan kaçınmamıştır.

Aşağıda, geleneğimizin ilgili tarihe ilişkin kabullerinin denli derin tutarsızlıklar içinde olduğunu birkaç vurguyla sergilemeye çalışıyoruz.

Geleneğimizin ve özel olarak içinden geldiğimiz akımın resmi anlayışına göre, Komintern 1943'de dağıtılıncaya değin Marksist bir örgüttür ve Stalin de Marksist bir önder olmaktan öte, Marksizmin evrensel bir kişisi ve "usta"larından sonuncusudur. İşte, Mao'nun önderliğindeki Çin Komünist Partisi, dünya komünist partisi olmak gereken Komintern'in bir üyesiydi ve Mao Zedung, 1953'de ölümüne kadar Stalin tarafından

komünist bir önder olarak kabul gördü. Oysa biliniyor; geleneğimiz, ünlü Mao Zedung Düşüncesi'ni reddetme kampanyasından beri, Mao'nun ve onun ÇKP'sinin hiçbir zaman Marksist olmayan bir küçük-burjuva devrimcisi olduğunu iddia eder. Aynı şekilde TKP de, M. Suphi'den sonra komünist niteliğini yitirmiş bir örgüt olarak kabul edilmektedir ve bu örgüt Komintern'de temsil olunurken, lideri Komintern Yürütme Kurulu'nda görev alabilmiştir.

Geleneğimizin siyasal literatüründe, tekil birer olgu olarak ÇKP, TKP ve Komintern ile Stalin değerlendirilmiş, ya da daha doğrusu, bu unsurlara ilişkin görüşlerin beyan edildiği metinler kaleme alınmıştır. Ama, geleneğimizin tarihinde, söz konusu tekil olguları bağlantılandıran, olgulara ilişkin resmi görüşlerini ilişkilendiren, kısaca, birden çok çelişkili olgunun yer aldığı bir tarihsel bütünlüğü, iç bağlantılarıyla ortaya koyan değerlendirmelere tesadüf edilmez.

TKP-ML Hareketi, bu alanda bir adım atmış ve söz konusu tarihe yaklaşımın, “politik savunu ve devrimci eleştirel analiz” şeklinde ifade edilebilecek bir yöntem kavuşması gerektiğini belirlemiştir. Ama TKP-ML Hareketi'nin bu konularda şimdiye kadar sergilediği somut görüş ve yaklaşımlar, devrimci eleştirelliğin yanına bile yaklaşamamak yanında, basit bir tutarlılık testine dahi dayanamayacak yapıdadır. Stalin (ve Marksist tarihin diğer unsur ve figürleri) hiçbir zaman eleştirel bir yaklaşımın konusu edilmemiştir. Stalin, nasıl algılanıyorsa o şekilde, hiçbir sorgulama konusu yapılmaksızın “olduğu gibi”, sadece refleksif bir tarzda politik olarak savunulmuştur. Sergilenen somut yaklaşımda, “devrimci eleştirel analiz”i peşinen iptal edecek bir şekilde, Stalin'in hatalarına kategorik olarak yer yoktur. Geleneğimiz, tarihi ve tarihsel kişi ve olguları teorik-politik cesaret göstererek açıkça hatalarıyla eleştirmeyi, hatalar ve yanlışların nedenselliğini ortaya koymayı ve bu arada ilgili tarihi burjuvaziye karşı politik olarak savunmayı mümkün kılacak bir teorik-politik konuma siyasal hayatı boyunca ulaşmamıştır.

Geleneğimizin resmi anlayış ve zihniyeti Stalin'e bu konuda aynen katılmayı öngörür. Ama bu durumda şimdi üzerinde durulan zemin sarsılacaktır. Stalin'e aynen katılmıyorsa, O, birtakım ciddi hatalar yapmış demektir. “Ciddi”, çünkü TKP gibi önemsiz bir örgütün gözden kaçmış olabileceği düşünülse bile, ÇKP dünya politikasını etkileyen bir politik devdi. Kaldı

ki, dönemin TKP'sinin çizgisinin hiç de aykırı bir örnek olmadığını, Batı'nın büyük komünist partilerinin izledikleri yoldan ve bu yolu vazeden Komintern'den biliyoruz.

Nasıl oluyor da, “küçük burjuva örgütler” Komintern'e sızabiliyor ve sonuna kadar orada kalabiliyorlar. Bunun ciddi bir sorun, nedenleri ve sonuçlarının araştırılması zorunlu olan bir sorun olduğu yeterince açık değil mi? Ya, Stalin'in kendisiyle birlikte (aynen Stalin'in beyan ettiği gibi) ÇKP ve TKP hep birlikte Marksisttir -geleneğimizin resmî anlayışının mantığı bunu gerektirir, fakat pratik olarak kabul edilemez. Ya da, ortada bu ölçüde ciddi sorunlar varsa, sorunun politik sorumluları sorgulanmak zorundadır- geleneğimizin önündeki zorlu, ama ufuk açıcı yol budur.

Aynı durum, E. Hoca'nın yıllarca Mao'yu Marksist bir önder olarak kabul ettikten sonra, hiçbir özeleştiride bulunmadan reddetmesine ilişkin olarak da geçerlidir. Hoca'nın, “sessiz yıllar”a ilişkin gerekçelerinin hiçbir şekilde ciddiyeti ve en kanaatkar insanları dahi ikna edecek gücü yoktur.

“Çin devrimi Stalin'in iradesine rağmen gerçekleşmiştir” diyen ve bunda haklı olan Mao'yu Marksizm alanı dışına atarken, -salt bu konuda kalarak vurguluyoruz- Çan Kay Şek'le ittifakın bozulmamasında ısrar eden Stalin'i bu alanda tutmaya devam etmek, geleneğimizin devrimci ruhuna aykırı ve insafsız bir tutumdur. O nasıl bir Marksisttir ki “devrim yapma!” diyor, ve o nasıl bir anti-Marksisttir ki devrimde ısrar ediyor.

Açık olan şu: Tarihsiz şablonlarımızın geçerliliği yok, gerçeği açıklama ve anlama kudretinden yoksun; tarih-bütünsel yeni yaklaşım ölçütleri koymak zorunlu...

Stalin ve dönemine ilişkin olarak, geleneğimiz, aynı türden bir devletin başında olan Enver Hoca kadar bile eleştirel bir tutum alamadı. İktidarın çok uzağında mücadele yürüten geleneğimizin kurumsal sınırlar tarafından hapsedilmeyen devrimciliği, açıkça ortada duran ve E. Hoca'nın eleştirdiği olguları görebilme yetisi sunmalıydı. E. Hoca, net olarak, Stalin döneminde parti yozlaşmıştır, kitlelerden kopmuştur, diyebilmiştir.

Stalin ve Mao'nun politik niteliklerine ilişkin sabit noktalarımızı, “değilleme” yöntemiyle belirleyebiliyoruz. Şimdilik, sadece iki örnekle yetiniyoruz. Sovyetler Birliği'nde, Stalin'in ölümünden sonra bir politik kopma yaşandığı nettir. Kruşçev'in Stalin'e dönük eleştirisinin (içinde haklılıklar da taşıyan ama)

esas olarak reddedilmesi gereken tarihsel-politik bir anlamı vardır. Aynı politik kopma, bir başka yansımasını SBKP-ÇKP çatışmasında göstermiştir. Bu çatışma, basitçe, “madalyonun iki yüzü” şeklinde anlaşılabilir. Bu, gerçek ve tarihsel bir çatışmadır ve politik anlamları ve sonuçları olmuştur. Dolayısıyla, hem Kruşçev ile Brejnev, ve hem de Mao ile E. Hoca'nın temsil ettiği politik nitelik “Stalinizm” terimiyle karşılanamaz. Mao, E. Hoca ve Stalin, Marksizme ilişkin olarak ötekilerden kategorik bir farklılık gösterirler.

Kapsayıcı olmak ve sektarizmden uzak durmak, çok açık, bugün teorik olarak gerekiyor, fakat bu bize politik olarak da gerekiyor. Bugün, çeşitli akımlar arasındaki geleneksel ayrımların yok olması sürecine giriliyorken, bu akımlar arasındaki etkileşimi (“ilişki”yi değil, birbiriyle mücadele etmeyi mümkün kılacak ortak zeminde olma anlamında etkileşim!) güçlendirmek varken, zayıflatacak bir konuma niçin girelim? Fakat bu arada, ayrımların bilinçlerde hala önemli ölçüde, “maddeyi izleyerek” varlığını koruduğunu ve eski ayrımların yok olma sürecine girmesinin gerçekte, yeni ayrımlar ortaya koymak için alan açmak anlamına geldiğini vurgulamalıyız.

Biz tarihle, politikamıza yön verecek teorik bir sentez çıkarmak için ilgileniyoruz. Bütünsel Marksist oluşum, okulların aritmetiksel bir toplamı olamaz.

Troçki, “sosyalizm deneyleri” pratiğinin kavranması için tarihsel materyalist bir kanal açmıştır. Onu, Dördüncü Enternasyonal'in de teslim ettiği üzere, kısmen Mao devralmış ve Troçki'nin açtığı kanala, Mao ve E. Hoca da girmiştir. Mao ve E. Hoca, politik yer açısından Troçki'den ve onun adıyla anılan gelenekten çok ayrı durmuşlardır, ama teorik bir soyutlama bakımından, onlar arasında esas olarak bir tamamlayıcılık ve süreklilikten; ama ancak çok farklı türden bir ayrılıktan söz edilebilir.

Geleneğimizin “geriye dönüş” teorisinin kaynağının Troçki geleneği olduğunu reddetmek ancak politik olarak mümkündür, ama teorik olarak değil.

Mao ile başlayan yönelim, devrimci bir damara hep sahip olmuştur. Mao'nun, Kruşçev'e karşı Marksizmin genel ilkelelerini ve devrimi savunmasının büyük ve kategorik önemi, hiçbir Marksist tarafından inkar edilemeyecek ağırlıktadır. Devrimci tavrını koruduğu sürece Mao'nun gölgesinde hareket eden E.

Hoca'nın, devrimi savunarak Mao'ya karşı çıkışı da, geleneğimizin dayandığı dinamik bakımından önemle kaydedilmelidir.

Bu gelenekler, bugün bize parçalı ve kısmi olarak bir şeyler getirmişlerdir. Bizlere bıraktıkları, eksik ve hata, doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü iç içe barındıran, ayırıştırılması gereken ve genel olarak bir ve aynı yöne akan, karmaşık ve çoklu tarihsel kanallardır. Bütün sorunlarına rağmen, bu kanallar, ayrı ayrı okullardan Marksistler olarak bizi bugüne getiren, tarihle bağımızı kuran, bizim Lenin ve Marx'a tarihsel olarak uzanmamızı sağlayan birer tarihsel veridir. Ama hiçbir kanal, bizim Lenin'le aramızda oluşan bütünlüklü bir miras, teorik-politik-pratik bir kesintisizlik eşiği teşkil etme durumunda değildir.

Leninizm, Marksizmin bütünlüğe ilişkin bir yeniden-yaratımıdır. Lenin'in teorik-pratik eseriyle Marx'ın Marksizmi daha anlaşılır, daha doğru, daha gerçek kılınmıştır. Lenin'in Marksizmi olan Leninizmle ("emperyalizm ve proleter devrimleri çağının Marksizmi" anlayışı, teorik olarak aritmetiksel, mekanik bir dizilim olarak gördüğü için yanlıştır. Leninizm Marksizme içseldir. Bunun, Lenin'in Marksizm karşısındaki konumunu basitleştirdiğini düşünüyoruz) Mark-Engels'in teorik-pratik eseri olarak ortaya koyduğu "Marksizm" -bir soyutlanma olarak varlığı dışında- yerini, ilk Marksizmden farklı olmayan, fakat aynı da olmayan bir sentez olarak Marksizm'e bırakmıştır. Marksizm, her zaman Lenin'in yaptığı türden (bütünsel) yaratımlara ihtiyaç duyar. Hiçbir gelenek, Lenin'den sonra, bu yükümü yerine getirememiştir.

Bu arada, tarihe bakışımıza yön vermek bakımından, bize önemli görünen bu yönelime değinmek gerekiyor. İkinci Enternasyonal'in çöküşünden sonra ayrışan sosyal demokrasi, bir daha Marksizme yönelik ayrışmalar yaşamadı. Ama, Sovyetler Birliği ve bağlı ülkelerin çöküşüyle pro-Sovyet bazı akımlarda devrimci yönelimler ve Marksizmin genel ilkelerinin yeniden savunusu gündeme gelmiştir. Yaklaşık yarımüzyıl sonra, bu gelenek bile bünyesinden böyle tepkiler üretebiliyorsa, o toplumlarda (ve geleneğin kapitalist ülkelerdeki temsilcilerinde) birtakım tutamak noktaları arayışını tümünden bir yana bırakmak gerekebileceği şeklinde bir olumlu şüphe herhalde yanlış olmayacaktır.

Bu konulara yaklaşım tarzı olarak, okullu Marksizm gibi, anlayışını tarihsel kanallara hapseden Marksizm gibi davranmamak asıldır. Tarihe ve güne sekte olmamak, bir parçayı

bütün yerine koymamak için, pro-Sovyet akımlarda yaşanan sarsıntı nezdinde bir neden daha buluyoruz.

Parçalanmışlık, Marksizmin tarihsel mirasını da parçalı olarak edinmeyi dayatmıştır. Geleneğimiz, R. Luksemburg'un Marksist olduğunu kabul eder. Ancak onun, bilinen anlamda Leninist olmadığı yeterince açıktır. Bu yüzden, R. Luksemburg'a, protokolde Marksizm sıralarında yer verilmesine rağmen Stalin'le başlayan okullu sektör ruhtan dolayı, o, hiçbir zaman gerçek bir eleştirel politik edinimin konusu olmamıştır.

İçinde bulunduğumuz huzursuzluk, müminlerin huzur duygularına bin kat yeğdir.

Yapmak istediğimiz ve doğru olduğunu düşündüğümüz faaliyet, Troçki, Mao, Stalin ve E. Hoca'yı uzlaştırmak gibi idealist bir çaba olmayacak. Bu adamlar arasında zaten nesnel-tarihsel ayrımlar var. Gerçek ayrımlar... Ayrılıklarının nedenleri var, ve aralarında haklı-haksız, doğru-yanlış var. Bizim yapacağımız şu: İlgili figürlere dayanan tarihsel çizgilerin var olma nedeni ortadan kalkıyor. Dolayısıyla biz, safiyane bir uzlaşmadan, birleşmeden değil, yeni ayrımlardan, çizgileri dikine kesen yeni ayrımlardan yana tavır koymak gerektiğini düşünüyor ve faaliyetimizin temellerinden birini burada buluyoruz.

Teori: Batı Marksizmi ve Althusser

Politik okullarda temsil edilen Marksizm, “olağanüstü basitlik ve yüzeyselliğiyle kendi sorunlarının bütünselliğinden hepten habersiz olan vulgar Marksizm”di. (K. Korsch). Dünya-tarihsel düzlemde Marksizm, sadece politik ve ideolojik parçalanmalar yaşamamış, parçalanma 1920'li yıllar içinden başlayarak Marksizmin genel olarak teorisi ve politik hareketi arasında da gerçekleşmiştir. Söz konusu okullar, Marksizmin genel olarak teori alanında edinimini, yeniden-üretimi faaliyetini örgütleyemiyorlardı.

Altmış yıllık dönem boyunca teoride Marksizm arayışı bizi “Batı Marksizmi”ne ulaştırıyor. “Batı Marksizmi”, başlıca olarak Lukacs, Korsch, Gramsci ve Althusser'in aralarında yer aldığı düşünürler tarafından, hem bir açmazı, hem de bir çözüm yolunu belirtmesi bakımından ortaya konmuş ve oldukça aykırı olmalarına karşın birtakım genel zeminleri paylaşan eserler bileşkesidir. Batı Marksizmi, bir hastalık ve bir zorunluluktur. Ancak politik hareket düzleminden koparak ortaya çıkabilmiştir (fakat bunu tek yanlı anlamamak ve bu durumu doğuran

politik hareket düzlemine ait sorunların kategorik yerini vurgulamak gerekiyor), ve Batı Marksizmi, Marksizmin teori alanından çekilmemesi zorunluluğunun, Marksizmin teorik sektörünün trajik eksikliğine karşı bir kısım Marksistlerin tepkisinin zorunlu sonucudur.

Dünya ölçüsünde Marksizm, geçen dönemde, politik olarak, aralarında geleneğimizin de yer aldığı okullar tarafından; özgül teori dünyasında da esas olarak Batı Marksizmi tarafından temsil olunmuştur. Söz konusu tarihsel dönemde, genel olarak teori alanında temsiliyet yüklenecek başka bir teorik odak olmamıştır. Ancak Batı Marksizmi, teori içinde felsefi bir sapma göstermiş ve politikanın teorileştirilmesi ile tarihsel materyalizm alanına doyurucu bir yönelim sergilememiştir.

Bu anlamda, bulunulan alanda dahi bütünsel bir yapı olunamamasıyla Batı Marksizmi de Marksizm tarihinde ancak parçalı ve kısmi bir yer işgal etmek durumundadır. Üstelik Batı Marksizmi de türdeş bir nitelik göstermiyor ve kendi içinde eğilimlere ayrılıyor. Batı Marksizminin teorik dünyası içindeki ayırım çizgileri ile okullu politik Marksizmin ayırım çizgileri arasında birtakım benzeşimler ve giderek paralellikler bulunduğu ve bu hususun, içinde bulunduğumuz dönemin bizi bekleyen yükümlülükleri açısından yol açıcı nitelikler taşıdığını düşünüyoruz.

Bize göre, Batı Marksizmi içindeki ayrımlardan bahsolanduğunda Althusser'in teorik binasının zemini, bütünsel Marksist oluşum uğraşında "teorik bir en uygunluk" taşıyor. Althusser'in bazı çıkış noktaları (ama varış noktaları değil) ve vargıları (ama bu vargıların öncülleri değil), bulunduğumuz tarihsel-teorik konum bakımından doğru soru sorma ve uygun sorunlara yöneltme olarak belirleyebileceğimiz etkin bir işlev kazanıyor.

Althusser'in ortaya koyduğu zemin, sosyalizmin yüzelli yıl sonra yeniden ütopyacılaşma dönemine karşı önsel teorik engel işlevi görmektedir. Sosyalizmin, bilimsel sosyalizmi atlayarak, ütopyacı aşamasından yeni bir ütopyacı aşamaya yönlendirilmesi, bugün Marksizmin bayrağını arşa yükseltenler arasında var olan güçlü bir eğilimdir. Ütopyacı sosyalizm, burjuva egemenliğinin gücüne karşı bir savunma hattı olarak yükseltilmek isteniyor. Ütopyacı sosyalizm, proletarya hareketinin dünya-tarihsel sorunları ve başarısızlıklarına, Marksizmin yenilgileri-

ne karşı analizden kaçma ve düşe dalma eğilimi olarak beliriyor.

Onlar, Kant'ın "öğüdüne" uyarak, "inanca yer vermek için, bilgiyi yerinden ediyorlar"; gelişmelere akıl yetiremiyorlar ve buradan, zaten aklın yetemeyeceğini düşünüyorlar ve inanca sarılıyorlar. Marksizmin bilim (de) oluşunu reddetmek, onu bir politika, bir ideoloji ya da olumlu bir ütopya olarak son gelişmelere karşı, sadece inançla ve ortodoksça savunmak, aslında Marksizm-içinde, dışarıdaki akımlardan en tehlikeli etkilenme yollarından biridir. Bilimsel devrimci sosyalizmin yeni bir yükselişini yaratma döneminin öngünündeyiz.

Althusser'in teorik tezlerinin bugünkü tarihsel sonuçlarını ve ilgili yaklaşımları izliyoruz. Althusser, içinde bulunduğumuz dönemde, bütünsel (teorik-politik-pratik) Marksizmin tarihsel olarak ortaya konması bakımından çok önemli bir çatışmanın, Marksizm ile post-Marksizm arasında cereyan edecek mücadelelerin dinamik bir unsuru olarak beliriyor. Bu çatışmanın kavranılacak halkası Althusser'de cisimlenen sornsaldır. Marksizmin, bir felsefö ütopya; Marksist politikanın konjonktürleri görmeyen ve taktiksiz bir stratejik belirleme (genel politika ya da sınıfçı politika) olmadığını görmek için, fakat bu arada bütün'ü de yitirmemek için Althusser'in Marksist klasiklerden soyutlayarak koyduğu anlayışın elverişli bir zemin sunduğunu ileri sürüyoruz.

Politika: Harmanlanma yaşıyor

Bugün dünyanın birçok ülkesinde, Troçki ve Stalin, Mao, E. Hoca geleneği ve birtakım pro-Sovyet akım ve örgütler arasında, alışılmadık ilişkilerin yaşandığını ve eski çizgisel ayrılıkların aşınmaya başladığını görüyoruz. Ancak bu gelişme, daha ileri sonuçlar veriyor ve okullu niteliklerini aşmış yeni şekillenmeler ve çekirdekler filizleniyor.

Aralarında derin tarihsel ayrılıklar bulunan gelenekler arasında yaşanan bu durumu, üzerinde hareket tarzımızın şekilleneceği üçüncü temel dayanak noktası olarak değerlendiriyoruz. Politikanın temel sorunları, tarihsel kökenden kaynaklanan niteliklerle değil, başka ve yeni bir zeminde ortaya çıkacak kaynaşma ve ayrışmalarla çözülebilirlik kazanacaktır. Bu, bir fikir olarak da yaygınlaşmaktadır.

Güney Amerika'da, Avrupa'da, Afrika ve Asya'nın bazı ülkelerinde, eski SB toprakları ve Doğu Avrupa'da farklı okul-

lara mensup politik örgütler arasında, görülmedik ilişkiler yaşanıyor ya da yeni ortaya çıkan birtakım politik örgütlenmelerin, tarihsel çizgiler çerçevesinde tanımlanması mümkün olmuyor. E. Hoca geleneğinin dünyadaki en güçlü partisi olan Brezilya Komünist Partisi'nin 92 başındaki kongresinde aldığı kararlar, ve çeşitli uluslararası ve bölgesel toplantılarda ortaya koyduğu görüşler, geleneğimizin bu konuda taşıdığı bir temel yönelimin uç noktalarından olması bakımından çok önemlidir.

Güney Amerika'da 1990'dan beri her yıl gerçekleştirilen ve (Maocular, Troçkistler, E. Hocacılar, pro-Sovyetikler, devrimci-demokratlar gibi) oldukça heterojen bileşimlere sahip toplantılar, politik okulların uzun ve kısır bir döneminin bitiş işareti olarak algılanmalıdır. Avrupa, Afrika ve Asya'nın bazı ülkelerinde eski Hocacı, Maoçu ve Troçkist örgütler arasında organik birleşmeler kaydediliyor.

Biz burada, buluşulan ortak zeminlerin yeterli ve ideal olduğunu düşünmekten çok uzağız. Ancak, zorunlu olan yeni ayırım halkalarının dinamiği bu zeminlerde filizlenecektir.

Pro-Sovyet akımların ezici bir çoğunluğu bir daha ağızlarına almamak üzere Marksizmi lafızda da bıraktılar, ama bu akımlar içinden radikal vurgulu ve Marksizme dönük bir kısmı yönelimi vurgulamak gerekiyor. Bunun Türkiye'de ve dünyada örnekleri var.

Geleneksel devrimci demokrasi içinde yer alan akım ve örgütler, dünya çapında büyük bir yeniden-tanımlanma ve ayrışma süreci yaşıyorlar. Bunların büyük bir kısmı (sol) sosyal demokrasi ve (devrimci olmayan) radikal demokrasiye yönelirken, Marksizmle yeni bir ilişki kurmaya eğilim gösterenlerin varlığı belirlenmelidir.

Bir diğer ve çok önem verdiğimiz ayrışma ve kopma süreci daha var. Okulların içlerinde görülen yeknesaklık yerini bir çokbaşlılığa bırakırken, ortaya çıkan ayrışma eğilimleri eşitsiz bir şekilde ve görünürde yatay olarak diğer eski okullardan birine yönelir gibiymişken, dikey ve sıçrama zorunluluğu doğuran bir ayrışma dinamiği, okulları aşmaya dönük bir dinamik, aynı kanalda ya da ayrı olarak beliriyor. Şimdi, tek tek okullar, kendi içlerinde görülmemiş bir ayrışma, çokbaşlılık (ya da daha doğrusu başsızlık) yaşıyorlar. Biz bu ayrışan dinamiklerden birini, geleneğimizde ve diğer geleneklerde, kendi adımıza yazıyoruz.

Fakat hiçbir gelişme tek bir sonuç çıkarmak üzere programlanmıyor. Genel bir bütünlük olarak işaret ettiğimiz ve olumlu sonuçlar çıkardığımız yönelimin sahibi olan politik akımlar, gerçekte hiçbir şekilde netleşmiş değiller. Dönemin gereklerine uygun Marksist yönelimle liberal temalar, Marksizmin sekte kavranışına tepkiyle klasik revizyonizm, örgütle-re hapsolmuş politikaya tepki ile tasfiyecilik... çok kere iç içe ve birlikte yürüyorlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAREKET TARZI NEREDEN BAŞLAMALI?

“ İleriye doğru atılan her adım, her gerçek ilerleme, bir düzine programdan daha önemlidir. ’ Teorik kargaşalık döneminde bu sözcükleri yinelemek tıpkı bir cenazede yaslılara ‘gözünüz aydın!’ demeye benzer.”
(Lenin)

Kriz zamanı ve teorinin öncelliği

Kriz ve politik geçiş dönemlerinde yapılacak olanlara nereden başlamak gerektiğine ilişkin temel başvuru kaynaklarımızdan biri Lenin’dir. Lenin, politik yaşamı boyunca birçok kez şu ya da bu boyutlarda kriz ya da geçiş (durgunluk) dönemi saptaması yapmış ve Marksistlerin yükümlülüklerine işaret etmişti: “Devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz” (1902); “Sosyalizmin buhranı, ciddi sosyalistlerin en azından, teoriye bir kat daha fazla önem vermelerini (...) zorunlu kılmaktadır” (1902); “(Marksizmin bunalım döneminde), temel sorunların yeni bir incelenmesi, teoriye, politikanın bellibaşlı sorunlarına ve ABC’sine karşı yeni bir ilginin doğması doğal ve kaçınılmazdı”; mücadeleci, “yeni bir eğitim görmeden, eylemlerini sürdüremezlerdi” (1910); “meydan savaşlarından ve savaştan uzak geçirdiğimiz her özgürlük anından öğrenmek ve başından başlayarak öğrenmek için yararlanmalıyız” (1922).

Ajtasyon ve eylem çağrılarını yapmak, taktik ve sloganlar belirlemek, bir bütünsel sürecin başı değil, sonudur. Bu, Marx’ın, “soyuttan somuta yükselme” şeklinde ifade ettiği ve vulgar Marksizmin (aslında zihinsel süreci, bir, ama sadece bir yanıyla anlatan) “somuttan soyuta yükselme” anlayışıyla taban tabana zıt olan bir sürecin kendisidir. Vulgarize edilmiş Marksizme göre, “devrimci teori devrimci pratik için” olmaktan başka bir şey değildir ve bu, ya teorinin olumsal (olsa da olmasa da olur) anlaşılmasına ya da teorinin pratiğin onaycısı ve gölgesi olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Oysa, burada, teorinin etkin konumu yeterince açıktır ve bu açıklığı anlamayanlar için, devrimci hareketin devrimci teori teşkil edilmeden mümkün olamayacağı vurgulanmıştır.

Esas olarak teorik olan bu süreci yaşamadan, yani burnunun ucundan ilerisini görme yetisi kazanmadan kitleleri anlamlı eylemlere çağırın sloganlar dile getirmeye, kendine “öncü” misyonu yakıştırmış hiçbir odağın hakkı olamaz. Ama bu olmayan hak, dün ve bugün “tepe tepe” kullanılmıştır ve kulla-

nılıyor. Bereket kitleler, engin sağduyularıyla, çağrılara kulak asmamışlardır.

Kriz zamanlarında her zaman teori yardıma çağrılır. Krizin patlamasıyla, eleştiri, acil bir teorik-politik gerek konumuna yükselir. Fetret devri ve kriz ortamında, ufkunu verili siyasal ve örgütsel mekanizmaya kilitleyen, yapılagelen politik ve örgütsel faaliyete daha sıkı sarılmakla, her sorunun üstesinden gelineceği şeklindeki yaygın zihniyet, hareketi yeni trajik sonuçlara götürmeye mahkumdur. “Hareket” her şey değildir ve dar-politik ve örgütsel çemberin dışında, ama onları kapsayan bir alanda uğraş vermek gerekmektedir.

Alışıl gelmiş hareket tarzıyla; sadece politik tutum olarak, örgütlenme ve ajitasyon çalışmalarıyla kriz ortamında varlığını koruma ve sürdürme sağlanabilir, ama krizin bu şekilde alt edilemeyeceği, onu aşma yoluna girilemeyeceği kesindir. Krizin üstesinden gelmenin önkoşulu, teorik kuruluş, edinim ve gelişim mücadelesi vermektir.

Aksi halde, Şeyh Sadi’nin bir sözünden gidersek, Marksizmin gereklerine göre hareket etmeyen Marksist, “elinde meşale tutan bir köre benzer, başkasının yolunu aydınlatır ama kendi yolunu göremez”. Buradan, “teorinin öncelliği” kavramına ulaşıyoruz.

Teorinin öncelliği, Marksizmde geçerliliğini her zaman koruyan bir önermedir. Pratik önce’dir, ama teori öncel... Teori, Marksizmde, “geleceği önceleme”yi (Yılmaz Öner) sağlar ve teorinin bu pratik işlevi, geleneğimizce hiçbir zaman kavranılamamıştır. Nesnel ve öznel yanlarıyla bütünsel varlığı görmeyi sağlayacak yegâne unsur teoridir ve zaten “bütünlük, bir düşünceler bütünlüğüdür”. (Marks)

Kriz dönemlerinde teori, özel bir önem kazanır. Burada, niceliksel bir ifade olarak “daha çok önem” değil, kategorik bir “önem”den söz etmek gerekiyor.

İçinden geçmekte olduğumuz kriz döneminde, (Marksist) teori, bugünün yaşayan Marksizmde öncelliğini yitirmekle karşı karşıyadır. Yaşayan Marksizmin alt-unsurlarından biri olan örgütsel yapılar, bugün, kısırlıklarında boğulmamak için, taktik uygulamalara gitmek zorundalar. Ama devrimci teorinin özgül kuruluşu gerçekleşmeden (belirli bir dönem sonunda), devrimci taktikler izlemeye kalkmak, nesnellığe teslim olmanın bir biçimiyle, pragmatizmle sonuçlanmak durumundadır. Dev-

rimci taktik için, devrimci teori, acil bir politik gerek haline gelmiştir.

Teorik kuruluş derken, salt-felsefi ve salt-bilimsel faaliyetten söz etmiyoruz. Marksizm bugün, genel olarak teorik (felsefö, bilimsel ve teorik-politik) tutamak noktalarını yitirmekle karşı karşıyadır. Bilimde ve felsefede tutamak noktaları oluşturmak için ne kadar gerekiyorsa o kadar bilim, o kadar felsefe.... Buna cesaret edeceğiz, etmek zorundayız!

Bu sabit noktalar teşkil edilmeden, eyleme rehber olmak üzere politik önermeler oluşturulamaz.

Önerdiğimiz şey, bir bakıma Leninist “taktik” kavramının teoriye de sokulmasıdır. Teorinin taktiksel bir dille ifadelendirilmesi, teorinin donmuş bir yapı olmadığı, canlı bir dinamizm taşıdığına tanıtı olacaktır. Lenin, “somut şartların somut tahlili”nin Marksizmin yaşayan ruhu olduğunu söylüyordu. Bu önermeyi teorik düzeye ilişkin olarak da anlamak ve uygulamak gerekiyor. (Teorik) somut şartların (teorik) somut tahlili! Belirli bir tarihsel momentte, toplumsal bütünün çeşitli kertelelerine ve teori düzeyinin bölmelerine ilişkin olarak, teorik-toplumsal belirli bir şartın, teorik-politik belirli bir somut tahliline ulaşabilmek asıldır.

Teori (teorik bütün) bir kez kurulduktan ya da belirlendikten sonra, geriye onu belirli somut tarihsel durum, dönem ya da konjonktürlere uygulamanın kaldığı şeklindeki anlayış; teoriyi, canlı, dinamik, eksikli ve açık uçlu bir yapı olarak algılamaktan (yani teorik çalışmanın sürekliliğinin zorunluluğu) kategorik olarak uzaktır: Teori, doktrin olarak bir kez vazedilmiştir, yeni kuruluş ve dönüştürme çalışmalarına gerek yoktur. Ve strateji bir kez ilan edilmiştir, geriye, ona uyan taktikler üretmek kalmaktadır!

Stratejide yoğunlaşmak programatizmle sonuçlanıyor ve teorik-taktik yaratımları iğdiş ediyor. Her türlü dış değişmeye sadece taktiğimizi uydurmakla kalmamalı, teorimizi de yeniden ayarlayabilmeliyiz. Bu, içinde bir unsur olarak yer aldığımız hayatın bütünü ile, çok yönlü bir kesintisiz ilişki içinde olmayı ve her olaya ilişkin tutum geliştirmeye çalışmanın (sadece bildiri dağıtmak için değil) teorinin özgül yaratımı için de ne kadar vazgeçilmez olduğunu anlamayı gerektiriyor.

Çıkış zorunluluğu: Ayrılarak birleşebilmek

Politikanın sorunlarına ve komünist harekete dönük “binlinçli ve teorik” diyebileceğimiz ilk sonuçlara 1984-85’de vardık. Başta komünist hareketin politik çevresinde dile getirilen yaklaşımlar, kısa sürede içeride karşılığını buldu. Böylece, bugünkü yönelimlerimize ilişkin teorik-tarihsel başlangıç olarak “Politika ve Hareket Üzerine Değinmeler” başlığıyla 1987’nin ilk aylarında kaleme aldığımız çalışma gösterilecektir. Tarihi ve günü, materyalist ve devrimci-politik kavrayışımızın, “devrimci eleştirel analiz” faaliyetimizin bugünkü konumumuzla dolaysız bağlantılı ilk yazılı ifadesi bu çalışmadır.

Halihazırdaki (politik, ideolojik, programatik, örgütsel ve hatta -bu artık çok önemli bir yere konmalıdır!- kültürel ve sosyal “resmi”) sınırlar, Marksizmin dünya-ölçekli sorunlarını tanıma, anlama ve çözmeye, buradan da Marksizmi tarihsel özgülleştirme uğraşına yapısal ve “doğal” olarak izin vermiyor. Örgütsel yapıların bire bir siyasal çeperleri, Marksizmi, sorunlarını da kapsayan bütünlüklü yapısıyla karşılayamayacak kadar dar. Bu konudaki girişimler örgütsel-programatik duvarlara çarpıp tuzbuz oluyor.

Her biri bir okulun “gayya kuyusu”nda olan örgütlerde kalmak, okullu Marksizmlerin aşılmasına ilişkin teorik-politik görevleri rölantiye almak anlamına gelecektir. Örgütlerden çıkış, “bütünsel Marksizm”i yaratmaya yönelmenin -teori düzleminden- koşulu oluyor.

Teorik çalışma, yeni ve orijinal tezler ileri sürmektir. Teori adına doldurulan, ama yeni ve dönüştürücü tek bir öge taşımayan ciltlerin, hiçbir ama hiçbir teorik-politik önemi yoktur. Genellikle örgüt adamlarının, “pratik görevlerinden feragat ederek” kapanıp ortaya çıkardıkları ürünler, örgütlerin raporlarında “teorik işler” hanesine kaydediliyor ve dünyanın “teorik olarak da” huzurlarını kaçırarak yeni bir şey içermediğini örgüt kadroları bir kez daha anlayarak, pratik örgütsel görevlerine daha sıkı sarılıyorlar! Örgütsel yapıların “teorik” çalışmalarının bu anlamda önemli “pratik” işlevler gördüğü açık, ama onların teori ile politikanın sorunları ve gerçekleri karşısında ifa ettikleri işlev -eğer negatif değilse- sıfırla eşittir.

Teori, veri politik durum ve bilincin ard-aynası ve “dalkavuşu” olarak algılanıyor. Örgütsel yapılar, vereceği gerçek sonuçlardan korkmayacakları bir “teorik kuvvet” yaratamadıklarından ve buna ilişkin yetenek ve kapasite gösteremediklerinden dışarıda olmak gerekiyor.

Komünist hareketin örgütsel olarak dışına çıkmak, onun teorik-politik alanına girmenin zorunlu bedelidir. Bu bedeli ödemeye hazır olan bir iradenin varlığı şarttı. Bizim, 80’li yılların ortalarından beri, “hareketin komünist niteliğini kendinden iyi anladığımız” şeklindeki iddiamız dayanağını bu önermede bulmaktadır.

Bu anlamda, örgütsel-politik bir odak olan geleneğimizin sorunları (varlığının ürünü olan sorunlar ve varlığının da içinde olduğu sorunlar) ancak onun dışına çıkarak bir çalışma konusu olabiliyor ve çözüm menziline girebiliyor. Bugün “çıkış”, örgütsel çıkış olarak beliriyor. Hareketimizin örgütsel menziline bulunmak onun sorunlarını bütünlüklü bir şekilde kavrama ve görmeyi engelliyor. Geleneğimize ilişkin olarak söylediklerimizin bütünlüğü, onu dışarıdan görmeye olanak tanıyan bir konumlanmaya mümkün olacaktır.

Zira, pratik, gerçeğin dışında olunarak mümkün değildir, ama teori, “gerçek”in dışına çıkmadan yapılamaz ve politika, teorik olarak gerçeğin dışında, pratik olarak içinde olmadan olamaz.

Hareket biçimi

Örgütler, gruplar, sektörler enflasyonuna katkıda bulunmak niyetinde değildir. Hareket biçimimize ilişkin vurgulanması gereken ilk ayırım halkasını bu şekilde teşkil ediyoruz.

Örgütlü grupların buldukları yerden görülmeyen, bir anlamda onlar için “kör nokta” niteliğinde olan bir alanda faaliyet yürütmeyi ve bu faaliyete uygun olarak biçimlenmeyi hedefliyoruz. Bu anlamda, içinden geldiğimiz dahil, hiçbir örgütsel yapıyla rakip değiliz, hiçbir örgütlü yapının üzerinde ya da “kitle”sinde hak iddiasında bulunmuyoruz. Örgütlü gruplarla aynı düzlemde yer almadığımız için, onlarla bir paylaşım ve yenişme kavgasına tutuşma nedenimiz de yok. Örgütlü grupların pratik varoluş alametlerinin bellibaşlı hiçbirini kendi varoluş alametimiz olarak değerlendirmiyoruz.

Tarihsel olarak şu ya da bu eksiklik ve sakatlıklarla oluşmuş örgütlü yapıları küçümsemek, onlara “dudak bükme”, tarih bilgimize, bilincimize ve dünyayı kavrayışımıza aykırı. Bugüne kadar Marksizme yönelen saldırılara kendi varlıklarıyla siper olan ve görünür gelecekte de bu yükümlülüklerini koruyacak olan örgütlü yapılar gerçek birer kazanımdır ve büyük işlevler yerine getiriyorlar. Onlar, dünyanın şu elverişsiz

koşullarında, tek tek komünistleri koruyan birer “kale” konumdadırlar. Kültürel, sosyal ve psikolojik işlevleri de olan “kaleler”...

İşte biz, düşmanın saldırılarına karşı başka tür mevziler açmak üzere, savaşçılar içinde (teorik-politik) gerilla savaşına uygun -ama sadece bu niteliktekiler!- olanlarının kaleden ve diğer kalelerden çıkmalarının gerektiğini savunuyoruz. Kale(ler) boşaltılmamalı, ama düşmanın hedefleri sayı ve -asıl olarak- tür bakımından çoğaltılırken, saldırı imkanı da kazanılmış olmalı. Çünkü, kuşatma altındaki kalede etkin olmaya çalışan bir direnme savaşından başkası yapılamıyor ve saldırı düzenlenemiyor.

Türkiye komünist hareketler geleneği, tarihi boyunca çeşitli ayrışmalar yaşadı. Ama biz ilk kez, örgütsel varlıkları koruma ve yaşatmayı hareket tarzının temel bir gereği yapma amacını taşıyan; komünist hareketin dünyasal bir bakış açısıyla yeniden-tanımını yapan; komünist harekete alternatif değil, onunla tamamlayıcılık konumu arayışında olan; komünist hareketin, başlarında bulunduğumuz dönemde niteliğini koruması için bunun zorunlu olduğunu iddia ve ilan eden; komünist hareketten politik değil, ama örgütsel olarak, -bir teori alanı, teorik-politik mücadele cephesi açmanın imkanlarını bir “praxis”le yaratmak üzere- kopan bir eyleyiş örneği veriyoruz.

Bugünün gerçeğinden yola çıkarsak ancak teorik olarak görülebilecek bir “gerçek”ten, tek bir bütün içinde yaratılması gereken iki ayrı düzlem ve iki ayrı işlevden söz ediyoruz. Marks şöyle diyordu: “Ayrımı görebildiği yerde birliği görememek ve birliği gördüğü yerde ise ayrımı görememek sağduyunun tüm hödüklüğünün göstergesidir. Farklı belirleyicileri sıraladığı zaman bunlar elinin altında hemen taş kesilir ve bu kavram-kütüklerini kafa kafaya vurup tokuşturmayı en bayağı düşünce inceliği sanır.”

Ne bizim girişimimiz ve bizimle aynı düzlemde bulunan ya da onu amaçlayan girişim sahipleri, ne de örgütsel yapılar, bütünü ve bütünsel gerekleri karşılama konumundadır. Bugün, örgütler sayesinde Marksizm bütününe ilişkin olarak yerine getirilen ve bizim üstlenemeyeceğimiz tarihsel yükümlülükler vardır ve bunun tersi de geçerlidir. Ucu açık bir dönem boyunca bizim varlığımız örgütleri, örgütlerin varlığı bizi gereksizleştirmeyecek. Bugün, bir “işlev dağıtımı”, “ortak davamız”ın teorik-politik-pratik gereği olarak kendini dayatıyor. Böyle bir

işlemlerle, her sorunun üzerine sonuçlarına ulaşınca kadar gitme olanağı doğacak ve iki ayrı yerdekiler arasında çıkabilecek sürtüşmeler en aza indirilebilme olanağına kavuşacaktır.

Ancak tüm bunlar, faaliyetimizin, temel bir nesnesini politik örgütlerin olduğu alanda bulmasına engel değildir. Çalışmalarımız, dikkatimiz ve gözlemimiz, başta geleneğimiz olmak üzere Marksizmin genel alanında yer alan bütün yapıları kendine vazgeçilmez ve zorunlu bir kalkış (ve varış) noktası olarak alacaktır. Bunun için, bu yapıların hepsini görebilen bir teorik-politik konum kurmamız ve bunu korumayı başarmamız gerekiyor.

Teorik-politik konumu teşkil etmenin ve korumanın güvencelerinden biri, kendimizi, politik örgütlerin arasında bir örgüt olma baskısına karşı ısrar ve sebat çizgisinde tutabilmektir. Her şeyden önce, örgüt, temelli soruların yanıtlandığı anlamına gelir. Örgüt aşamasına ulaşmak için atlamamız gereken eşikler olduğunu ileri sürmemiz anlaşılacaktır. İlgili eşikler atlanmadan örgüt kuruluşuna yönelmek, bir pratisyen hekimin, uzmanlık gerektiren rahatsızlıkları teşhis ve tedavi etmeye yönelmesine benzer. Politik “kitle faaliyeti”ne soyunan, “ajitasyon ve örgütlenme” çalışmaları yürüten bir “minik örgüt” olmayacağız. Küçük örgütler ülkesinin örgütleri karşısında da her anlamda küçük kalacak örgütler kurmak, halihazırdaki örgütlerin yaşadığı sorunları ve sakatlıkları, “bağımsızlık sistemi” henüz yeterince gelişmemişken, daha ağır yaşamaktan başka bir anlama gelemeyecektir.

İçinde bulunduğumuz aşama, şimdiki örgütlerin yapabildiği ölçülerde dahi bir “kitlelere dönük ajitasyon faaliyeti yürütme” durumunda olmadığımız bir özellik gösteriyor.

“Hareket biçimi”miz, daha çok bir hazırlanış döneminin gereklerine göre ortaya çıkmalı ve “hareket araçları”mızı da bu bağlantı içinde belirlemeliyiz. Hareketimizin hedeflediğimiz biçimsel karşılığını, bir “teorik-politik çekirdek” yaratmak olarak adlandırabiliriz. Yaratmaya uğraşacağımız teorik-politik çekirdek, kendini bütünsel Marksist oluşum sürecine onun mütevazı bir unsuru olarak kilitleyecektir.

Teorik-politik çekirdek yaratma uğraşımız, iki yönlü bir “etkileşim süreci”nden geçmek durumundadır.

Örgütsel gelenekler, etkileşim sürecinin bir yönünü oluşturuyor. Örgütsel yapılar karşısındaki konumlanmamızın, birta-

kım sorunlara yol açmadan mümkün olamayacağı tahmin edilebilir. Örgütlerle, içeriden yeterince gerçekleştiremediğimiz etkileşim sürecini, bu kez biçimsel olarak çok daha zor bir yoldan yaşama geçirmek isteğindediriz.

Etkileşim süreci yaşayacağımız diğer esaslı yönü, aynı teorik-politik düzlemde olduğumuz oluşum ve girişimler teşkil ediyor. Dünyada ve Türkiye’de çeşitli okullardan gelen ve Marksizme, benzer bir konumsal çerçeveden yaklaşan oluşumların var olması gerektiğini, durumun bu türden ürünler verecek özellikler gösterdiğini ve öte yandan bu oluşumların varlığını biliyoruz. Ancak etkileşim, çok sancılı, çelişkili ve çatışkılı, karmaşık bir süreç olarak yaşanacaktır.

Farklı gelenekler geçmişine sahip çekirdeksel oluşumların yılların parçalanmışlığının getirdiği farklı politik kültürü, farklı politika dil ve anlayışını bıçakla kesercesine arkada bırakmaları olanaksızdır. Başlarda ve epeyce bir süre, “dil” farklılığı, sürekli olarak “tercüme” zorunluluğunu beraberinde getirecek ve bırakalım ortak sonuçlara ulaşmayı, birbirlerine meramlarını anlatmaları bile ciddi pratik ilişki sorunları yaratacaktır.

Marksizmin politik sektörü, pratikle olan dolaysız ilişkisi yüzünden Marksist bütünün en kritik bağlantı halkasıdır. Teori ile pratik’in karşılaştığı, yıldırımların ve şimşeklerin olduğu momenttir politika. Teori-pratik ilişkisini pratik aleyhine bozarsanız, gerçekleşme ve dönüştürmeyi başaramazsınız; teori aleyhine bozarsanız, bu kez, kendiliğinden (ham) pratik oluşa kapılır ve bir şekilde gerçekleşirsiniz, ama dönüştürmeyi yine başaramazsınız. Kendiliğinden pratik oluşun bir nesnesi, dolaysız unsuru olursunuz.

Biz, teori-pratik ilişkisinin diyalektik karşılığı olarak politikanın teori aleyhine bir gerçekleşmişlikle somutlandığını ileri sürüyoruz. Politika yapmanın, hiçbir özel donanım ve uzmanlaşmaya gerek duyulmadan gerçekleşebileceği sanılmıştır. Politika yapmanın, özne-işi bir müdahale olduğu unutulmuş ve şu ya da bu şekilde verilmiş bir pratikte bulunmanın komünist politik nitelik için yeterli olduğu vazedilmiştir. Bu zihniyete göre, diğer her şey zordur, ama herhangi bir pratik faaliyet, herhangi birinin komünist politik kimliğe ve niteliğe sahip olmasına yetecektir. Bundan sonra bazı şeylerin gerektiği tabii ki reddedilmez; gerektiği kadar bilgi, bilinç ve teorinin, ilgili pratiğin zorunlu ürün olarak kendiliğinden geleceği varsayılır.

Napolyon’un Mısır’da savaştıktan sonra, Türk erlerinin ve Fransız subaylarının oluşturacağı bir ordunun yenilmez niteliği

üzerine söyledikleri anlatılır. Türk askerleri: Çünkü, emre sununa kadar itaatkar. Fransız subayları: Çünkü, inisiyatif sahibi ve durum değerlendirme ve çözüm üretme yeteneğine sahip; yapacağı her işlem için emir gelmesini beklemiyor.

Bugün politikada “rençber”lere değil, mühendislere ve kalifiye işçilere ihtiyaç var. Komünist politikanın mühendisleri ve teorik-politika militanları dünyayla teorik bir ilişki kurabilen, Marksizmin dolaysız pratikle bağını, (tek mümkün yolla) teori ile pratiğin her ikisinin de niteliklerini koruyarak kurabilen kimselerdir. Proletaryaya, “burjuva politikacılardan hiçbir biçimde aşağı olmayan kendi “sınıf politikacıları” (Lenin) gerekiyor, çünkü politika, bilimsel ve sanatsal bir eyleyıştır.

Genellikle aydın kökenli olan komünist politika mühendisleriyle, çoğunlukla işçi kökenli olması beklenen komünist politikanın kalifiye işçilerini birleştiren kavram, “teorik-politika militanlığı/partizanlığı”dır. Küçük-burjuva kökenli aydınlarla diğerleri ve işçilerin aynışması hem mümkün değildir ve gerekmiyor, hem de dönemin öncelikleri, aydınların niteliklerini geliştirmelerini gerektiren ve onlara teorik-politikayı, bilim ve felsefeyle organik ilişkileri içinde bir diyalektik bağlantı kayışı olarak teşkil edilmesini gerektiren bir tablo çiziyor.

İşaret ettiğimiz sorunların alt edilmesi faaliyetine yönelmek bakımından, Marksist aydınların yaratılmasının özel bir öneme sahip olduğu açık. Bunun bir entelektüalizm heveskarlığı olarak anlaşılması -hem bizim açımızdan, hem de dışarıdaki kesimler bakımından- gerekiyor. Ancak, örgütlü yapılar karşısında, ayırıcı bir unsur olarak bu nitelik, hiçbir tevazuya kapılmaksızın belirlenmek durumundadır. Ayırıcılığı, “teori-işi yapmak” şeklinde ifadelendirebiliriz.

Teori, kitaplarda saklanan bir şey olmaktan çıkarılmalı, yavaşan bir varlık haline getirilmeli. Teori, hayatı teorik olarak kavrayabilen, basit bir gündelik olayla “genel teori” arasında somut bağlar kurabilen, bu anlamda teoriyi özgüleştiren ve yeniden ve yeniden-üreten, ve teori-işi yapan teorik-politika partizanları/militanlarının şahsında canlanır, vücut bulur. Teori-işi yapmak, bir (akademik) teorisyen olmayla eşitlenmemelidir. Akademik ölçülerde teorik ürünler vermek, Marksizmin bugün zorunlu gerekleri arasındadır; fakat bu, yapılan tek iş veya daha çok yapılan iş olamaz ve olmamalıdır.

Teori-işî yapma uğraşî içinde olan teorik-politik militanlar, dışarıdan bir gücün itmesi ya da çekmesi gereken arabalar karşısında, iç-itimli (motorlu) arabalara benzerler. Teorik-politika partizanları, kendi başlarına hareket edebilen orman savaşıçılardır. İçinde bulunduğumuz dönemde, bir örgütsel kalenin koruyuculuğu olmaksızın, randevular, verilen somut görevler vb. olmaksızın, kendi kendilerinin iticileri olarak politik kimliklerini koruyabilen ve geliştiren insanlar olarak anlaşılmalıdır teorik-politika partizanları.

Teori-işîyle uğraşmak için özel yeteneklere sahip olmak gerekmiyor. Buna yatkın olmak, sorunların farkında olmak ve onları yaşamak yeterlidir. Nasıl, örgütler alanındaki komünistleri ortalama seviyede tutan unsur, onların vasat zekalı oluşları değilse, bizi de parlak beyinler olmamız ya da olmamamız değil, konumlanmamız, politik-tarihsel gerçek karşısında aldığımız vaziyet belirleyecek.

Lenin, politik faaliyette bulunanları teorisyenler, propagandacılar, ajitatörler ve örgütçüler olarak belirliyordu. Lenin'in ayrımlarını izlersek, bugün bizim girişimimizin kendini, ilk iki faaliyet türünde konumlanmak üzere hazırladığını söyleyebiliriz. Kuşkusuz her girişim, kendi amacına en uygun araçlar yaratmak durumundadır.

Baştan beri sergilemeye çalıştığımız devasa sorunlar ve muazzam yükümler karşısında kendimize nasıl bir misyon biçiyoruz? Bizim çabalarımızla sorunlar birer birer aşılacak, Marksizmin orkestrası, büyük uyum dünyasının sonatını çalmaya devam edecek mi? Hayır! Biz, sadece bu sorunların varlığını iliklerinde duyan ve onlarla uğraşmaya cesaret edenleriz. Uğraşmak, başlıbaşına bir sonuçtur. Ve uğraşımıza, kendimizi "büyük değil, küçük, zayıf, araçsız, hiç sayarak, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak" giriyoruz.

Biz, Engels'in sözünü ettiği "küçük insanlar"ız. Hiç istemediğimiz halde, karmaşık ve muazzam büyüklükte bir dünya ve sorunlarıyla 'başbaşa' kalmış durumdayız.

Uğraşacağız!

Melik KARA, İ. MERT, S. SAHRA/Nisan 1993